

De forskjellige christelige Troesbekjendelser

i deres indbyrdes

Afsigelser i Læren,

belyste af Guds Ord.

Samt

Esterviisning af den rene Læres høje Bethydning for det
christelige Liv, og et Afrids af de vigtigste falske religiøse
Retninger.

Af

R. Graul, Dr. theolog.,
Direktor for den evangelisch-lutherste Missionssanstalt i Leipzig.

Efter Originalens sierde, meget forøgete Oplag, paa Dansk

ved

Adolf Enkebølle,
Cand. theolog.

Kjbenhavn 1857.

Bog- og Papirhandler Fr. Woldikes Forlag,

Nr. 94.

Forord til første Oplag.

I nærværende Tid, da Bekjendelseskampen allesteder og paa alle Maader paanh er udbrudt i Herrens Kirke, og Alt nu lober, stormer og striger imellem hverandre: hvo ønskede da ikke „at have Vinger som Duerne og føge Ly et eller andet Sted!“ Thi Bekjendelseskampen medfører, som enhver Kamp, Uro, og det falder vanskeligt for Folk, der endnu vandrer i dette Dødsens Legeme, derunder at bevare Frelsens Klædebon reent og uplettet. Hvo ønskede da ikke at have Vinger som Duerne og føge Ly et eller andet Sted, indtil Kampen var forbi?

Dog, det kan ei være saaledes. Thi det er ikke afhængigt af mig eller dig, om du vil have No, saalænge du staer herude i den stridende Kirkes Næller; det maa ei heller være saaledes; thi Kampen er os forordnet, og Ingen bliver kronet, „uden han har kempet ret“. Men iøvrigt er Frugten af en saadan Kamp, hvorved, som Sirach siger, „Sandhed og Ret blive aabenbare“, altsor fredsel til, at man ikke gjerne og villigt fulde paatage sig Kampens Uro og Fare. Dertil kommer, at ogsaa midt i Kampens Uro „finder fuglen et Hus og Svalen en Nede, nemlig den Herre Zebaoths Altere, Hærfærernes Herre“, i hvis Ejendomme Kampen jo føres; og hvad Kampens Fare angaaer, saa lader det i Iveren beplattede Klædebon sig altid igjen gjøre reent i Lammets Blod; og saaledes hedder det da trods al medfølgende Uro og Svaghed om Jesu Christi rette Stridsmænd: See! om I ogsaa

Før de Guldkomme er haard Gode, hvilte ved Forsaenighed have øret Sands
til at fælne mellem Gudt og Dindt.

Nbr. 5, 12.

Sally B. Salomons Trykt.

ligge i Feldten, saa „skinner det dog som Duers Binger, der glimre som Sølv og Guld!“ Maatte dog ogsaa denne lille Bog, der vil ligge i Feldten til Bedste for guddommelig Sandhed, være en faadan ægte, evangelist Stridsdue uden Falskhed, som glimrer af den rene Læres Guld og af uhyklet Kjærligheds Sølv, saa vilde under al Kamp Fredens Olieblad ikke mangle!

Men for hvem er den skrevet?

Nærmet for Saadanne, der allerede af Erfaring kende det rene evangeliske Lære, have den af Hjertet hjør og slappe den hosit, den rene evangeliske Lære, saaledes som den for mange Bidner er blevet bekjendt af de kjære Reformatorer i Augsburg og sidenførst videre forklaret og udviklet af vor Troes Fædre; men som ikke ere i stand til behørig at adskille den fra, og i paakkommende Tilfælde at forsvare den imod „de mangehaande og fremmede Lærdomme, hvorfaf vi ikke skulle lade os omdrive“ (Hebr. 13, 9.).

Men da der gives mange reiskafne Venner af den rene Bekjendelse, som uagtet al Kundskab til og Høiagtelse for samme, dog ikke indseer Vigtigheden af netop de Lærdomme, hvorev den adskiller sig fra alle andre protestantiske Bekjendelser, saa er der i Anhang I exempelvis efterviist den høje Betydning af reen Lære for det christelige Liv med Hensyn til de Punkter, hvorom der strives mellem Lutheranere og Reformierte.

Endvidere feiler det ikke paa Saadanne, der ikke blot i Almindelighed høilagte den kirkelige Bekjendelse, men ogsaa lægge tilbørlig Vægt paa sammes eiendommelige Lærdomme, men dog ikke ret have forvandlet dem til Kjød og Blod og deraf, uden at vide og ville det, løbe i Fare for at henfalde eller allerede ere henfalne til en falsk religiøs Retning. For disse er der paa Maade forsynet i Anhang II., hvor de vig-

tigste falske religiøse Retninger fortæligt ere angivne og skil-drede med saa Ord.

Men forat endelig heller ikke Saadanne, som overhovedet endnu ikke have noget ret Begreb om, hvad evangelist Lære er, og hvorledes dens indre Sammenhæng er, skulle gaae ganske tomhændede bort, har Forfatteren forudstillet det Hele Lu-thers Troesbekjendelse fra Aaret 1529 og en kort „Sammen-hæng i den evangeliske Lære“.

Og nu, flyv hen, min lille Bog, i Herrens Kraft og ud-ret Alting vel til Guds Ere og Mestens Gavn! Kjærlighed til de svage Brødre har frembragt dig; dem befæste du! Undervis de Billdsarende, saameget som du kan; straf de Mod-sigende! Frugt ikke! raab trøstig! — Men hvor der imod Forfatterens Bidende og Billie skulde være Noget ved dig, som ikke glimrer af det rene guddommelige Ords Guld eller af christelig Kjærligheds Sølv af et reent Hjerte, — der hø-myg dig og lad dig ogsaa tilgive de skjulte Fejl.

Forord til fjerde Oplag.

Da jeg for omtrent ni Aar siden for første Gang lod dette lille Skrift flyve ud i Verden som „Stridsdue“, havde jeg ingen Anelse om, at det saa ofte vilde vende tilbage til mig og paanh flyve ud efter Fredens „Olieblad“.

Jeg var netop i Østindien, da et andet Oplag blev nødvendigt, og da jeg strax efter min Hjemkomst besørgede et trebie, hindrede betydelige Forretninger mig i at foretage en grundig Dmarbejdelse. Jeg maatte lade mig nøje med nogle saa Forsegler og Forbedringer.

Det nærværende Oplag er nu vojet betydeligt. Foruden

enkelte Forøgeller ere ikke mindre end fire ganske nye Kapitler komme til; et om: „Baptisterne og Neobaptisterne“, et andet om: „Irvingianerne (og Plymouth-Brødrene)“, et tredie om: „Mormonerne (og Shakerne)“, et fjerde om: „Sel-skabet til Samlingen af Guds Folk i Jerusalem“.

Jeg har ogsaa i disse nye Arbeider undgaat den lærde Form. Bogen er bestemt for bannede Christne af alle Stænder.

Da jeg for tre Aar siden satte min Hob i Land ved Triest, salig ved efter at være i Hjemmet efter en næsten fireaarig Vandring i Østerlandet og i Ostindien, og tog den første thyske Avis i Haanden, da vistede der mig en Land imøde, som om jeg var kommen fra et høiere dannet Hedenlands Land til et Land med raae Fetischtilbedere: Intet andet end Bordbands og Bordspørgen. Mit Folk spurgte „sit Træ“ (Hoseas 4, 12.). Allerede har denne raae Fetischismus aandeliggjort sig til Ødningebesværgelse. Gud give, at, hvis denne lille Bog skalde opleve et femte Oplag, der da ikke maa indstydtes i den et nyt Kapitel om „Nekromantisternes (Ødningebesværgernes) Sect“. I Amerika især fremtræder hin spiritualiserede Fetischismus ganske, som om den vilde berige den christelige Kirke med en Sect endnu.

De fire nye Kapitler, som denne Udgave bringer, aflagge allerede et tilstrækkeligt førgeligt Bidnesbryd om, at i de sidste Aar har der været en rivende Tiltagen i Mængden af Saadanne, „som stiftte Partier, høedelige, der ikke have nogen Land“, og som dertil ere overdrivent-aandelige. Af! Gib Hovedet i Himsen vilde see hertil og helbrede sit syge Legeme paa Jordens!

Leipzig, i April 1856.

Graul.

Luthers Troesbekjendelse.

(Fra Aaret 1529.)

„Fordi jeg seer, at det bliver jo længere jo værre med Partiflisen og Bildfarelsen, og at der ikke er nogen Ende paa Satans Stoen og Ræsen, saa vil jeg — for at ikke Nogle senere, medens jeg endnu er ilive, eller for Fremtidens efter min Død skulle skyde sig ind under mig og falsktligt benytte mine Skrifter til at skyde deres Bildfarelse (saaledes som Sakrament- og Gjendøbersværmerne begyndte at gjøre), — med dette Skrift for Gud og Alverden Skytte for Skytte bekjende min Tro, hvori jeg tenker at blive til min Død (Dertil hjælpe mig Gud!), at skilles fra denne Verden og at komme for vor Herre Jesu Christi Domstol. Og om Nogen efter min Død vilde sige: Hvis Luther nu levede, vilde han paa en anden Maade lære og betragte den eller den Artikel, thi han har ikke nok betænkt o. s. v., saa siger jeg herimod nu som dengang og dengang som nu, at jeg ved Guds Maade paa det flittigste har overvejet alle disse Artikler, og ofte atter og atter har prøvet dem efter Skriften, og at jeg saa vist vilde forsøgte disse, som jeg nu har forsøgt Alterens Sakramente. Jeg er nu hverken drukken eller ubetenkdom, jeg veed, hvad jeg siger og føler vel ogsaa, hvad Betydning det har for mig i den Herre Jesu Christi Tilkommelse ved den sidste Dom. Derfor skal Ingen

ansee det for Spøg eller los Snak af mig, det er mit Alvor. Thi af Guds Naade kñender jeg Satan for en stor Deel; kan han fordreie og forvirre Guds Ord og Skrifst, hvad skulde han da ikke kunne gjøre med mine eller en Andens Ord?

Før det Første troer jeg af ganske Hjerte den høie Artikel om den guddommelige Majestæt, at Fader, Søn og Helligaand, tre forskellige Personer, ere een i Sandhed eneste, sand Gud, Himplens og Jordens og alle Tings Skaber, imod Arianerne, Macedonianerne, Sabellianerne og lignende Kjætttere (1. Mose 1.); saaledes som alt dette hidtil er troet haade i de romerske Kirker og i de christelige Kirker i al Verden.

Før det Andet troer jeg og veed, at Skriften lærer os, at den anden Person i Gud, nemlig Sønnen, alene er blevet sandt Menneske, undfangen af den Helligaand, uden Mands Billie, og født af den rene, hellige Jomfru Maria, som af en ret naturlig Moder; saaledes som St. Lucas, klart har beskrevet Alt, og som Propheterne have forkyndt det; at ikke Faderen eller den Helligaand er blevet Menneske, som nogle Kjætttere have opdigtet. Ogsaa, at Gud Sønnen har paataget sig ikke alene Legeme, uden Sjæl (som nogle Kjætttere have lært), men ogsaa Sjæl, det vil sige en heel, fuldkommen menneskelig Natur, og at han er forsettet som Abrahams og Davids rette Sæd eller Barn, og født som Marias naturlige Søn, i alle Maader og Skikkelses et sandt Menneske, som jeg selv og alle Andre, kun at han alene af Kvindefødte er kommen til Verden uden Synd, ved den Helligaand. Og at dette Menneske er sand Gud og er blevet som een evigt udeelig Person af Gud og Menneske; saaledes at Maria, den hellige Jomfru, er en ret sand Moder ikke blot til Mennesket Christus, som Restorianerne lære, men til Guds Søn, som Lucas siger: Det Hellige, som skal fødes i Dig, skal kaldes Guds Søn; det er min og Alles Herre, Jesus Christus, Guds og Marias eneste, rette, naturlige Søn, sand Gud og sandt Menneske.

Ogsaa troer jeg, at denne Guds og Marias Søn, vor Herre Jesus Christus, har lidt, er førsætset, død og begravet for os arme Syndere, forat han ved sit uskyldige Blod kunde forløse os fra Synd, Død og Guds evige Vrede, og at han paa den tredie Dag er opstanden fra de Døde og opfaren til himlen og sidder hos Guds, den almægtige Faders, høire Haand, en Herre over alle Herrer, en Konge over alle Konger og over alle Skabninger i himlen, paa Jorden og under Jorden, over Død og Liv, over Synd og Retfærdighed.

Thi jeg bekjender og kan bevise af Skriften, at alle Mennesker ere komne af eet Menneske Adam, og fra denne bringe med sig og arve ved Fødselen det Falde, den Skyld og Synd, som denne Adam ved Djævelens Ondskab har begaet i Paradiis, og at saaledes Alle tilsammen med ham ere fedte i Synd, leve og dse deri og maatte være skyldige til den evige Død, hvis ikke Jesus Christus var kommen os til hjælp og havde som et uskyldigt Lam taget denne Skyld og Synd paa sig, betalt ved sin Lidelse for os og endnu daglig stod og traadte frem for os, som en trofast, harmhjertig Midler, Frelser og eneste Præst og Bislop for vore Sjæle.

Hermmed forkaster og fordommer jeg, som idel Bildfarelse, enhver Lære, der priser vor frie Billie, da den ligefrem strider imod en saadan Hjælp og Naade af vor Frelser, Jesus Christus. Thi, fordi uden Christum Døden og Synden er vor Herre og Djævelen vor Gud og Fyrste, dersor kan der ikke være nogen Kraft eller Magt, nogen Bid eller Forstand, hvorved vi skulde kunne berede os til eller træte efter Retfærdighed og Liv; men forblændede og fangne maae vi være Djævelen og Synden hjemfaldne, til at gjøre og tenke, hvad der er dem velbehagligt og strider imod Gud og hans Bud.

Derfor fordommer jeg ogsaa baade nye og gamle Pelagianere, som ikke ville lade Arvesynden være Synd, men lære, at den er en

Ufuldkommenhed eller Mangel. Men fordi Døden kommer over alle Mennesker, maa Arvesynden ikke være en Ufuldkommenhed, men en altfor stor Synd, som St. Paulus siger: „Syndens Sold er Døden“. Og efter: „Synden er Dødens Bræd“. Saaledes taler ogsaa David Ps. 51: „See, jeg er født i Misgjerning, og min Moder har undfanget mig i Synd“; han siger ikke: Min Moder har undfanget mig med Synd; men jeg, jeg, jeg er avlet af syndig Sæd, og min Moder har undfanget mig i Synd, det vil sige, jeg er vores i Moders Liv ud af en syndig Sæd, saaledes som den hebraiske Text udfiger.

Derfor forkaster og forsvinner jeg ogsaa, som idel Djævels Opspind og Bildsfarelse, alle Ordener, Regler, Klostre, Stiftelser, og hvad der er udfundet og indsat af Mennesker over og udenfor Skriften, affattet med Løftter og Bligter, omendskjønt mange Hellige have levet deri, og som Guds Udvalgte ere blevne forsørte derved; indtil denne Tid, ere de dog endelig befriede og undslupne ved Troen paa Jesus Christus. Thi eftersom saadanne Ordener, Stiftelser og Sekter blive roste og ansete i den Menning, at man ved saadanne Beie og Gjerninger vilde og skulde blive salig, undløbe Synden og Døden, saa er det en offentlig, grulig Forhaanen og Fornægtelse af vor eneste Frelsers og Midlers, Jesu Christi eneste Hjælp og Raade; thi der er ellers ikke givet os noget andet Raavn, hvorved vi skulle blive salige, end dette, som hedder Jesus Christus, og det er umuligt, at der er flere Frelssere, Beie eller Maader til at blive salig paa, end ved den eneste Retfærdighed, som er vor Frelser, Jesus Christus, og som han har skænket os og fremstillet for os imod Gud som vor eneste Raadestol, Rom. 3.

Bel vilde det være smukt, hvis man holdt Klostre og Stiftelser i den Menning, at man deri lærte unge Folk Guds Ord, Skriften og christelig Tugt, hvorved man dannede og beredte brave, dulige Mænd til Bisshopper, Prester og andre Kirkejener, ogsaa dygtige, lærde Folk til det verdslige Regimenter, og brave, tug-

tige, dannede Kvinder, som sidenfører paa en christelig Maade kunde forestaae et Huns og opdrage Børn. Men deri at føge en Bei til Salighed, det er en Djævelslære og Tro, 1. Tim. 4. etc.

Men de hellige Ordener og rette Stiftelser, som ere indsatte af Gud, ere disse tre: Præsteembedet, Eggtekabet og den verdslige Øvrighed. Alle de, som findes i Præsteembedet eller Ordets Tjeneste, ere i en hellig, ret, god, Gud velbehagelig Orden og Stand, saasom de, der prædike, række Sakramentet, forestaae den fælles Kasse, Degne, Bud eller Svende, der tjene saadanne Personer o. s. v. Dette er idel hellige Gjerninger for Gud. Saaledes er ogsaa det, at være Fader og Moder, vel at forestaae et Huns og at able Børn til Guds Tjeneste, idel Hellighed og hellig Gjerning og hellig Orden. Alligemåde hvor Børn eller Thende ere Forældrene eller Herrerne lydige, der er ogsaa idel Hellighed, og hvo, som findes deri, er en levende Helgen paa Jorden. Saaledes ere ogsaa Fyrster eller Overherrer, Dommere, Amtmænd, Cantslere, Skrivere, Tjenere, Tjenestepiger og Alle, der tjene saadanne, ligesom Alle, der adlyde i Underdanighed, idel Helligdom og helligt Liv for Gud. Og det af den Grund, at disse tre Stiftelser eller Ordener ere indbefattede i Guds Ord og Bud. Men hvad der er indbefattet i Guds Bud, det maa være noget Helligt. Thi Guds Ord er helligt, og helliger Alt, hvad der er ved det og i det.

Over disse tre Stiftelser og Ordener staar nu den christelige Kjærligheds almindelige Orden, hvori man ikke alene tjener de tre Ordener, men ogsaa i Almindelighed enhver Trængende med alle Slags Besgjerninger, saasom at bespise de Hungrige, give de Tørstige at drikke o. s. v., tilgive sine Fjender, bede for alle Mennesker paa Jorden, lide allehaande Ondt paa Jorden o. s. v. See! det kaldes Alt idel gode, hellige Gjerninger. Alligevel er denne Orden ikke en Bei til Salighed, men den eneste Bei bliver over alle disse, nemlig Troen paa Jesum Christum. Thi det er no-

get ganske forskjelligt at være hellig og salig. Salige blive vi alene ved Christum; men hellige haade ved denne Tro og ved disse guddommelige Stiftelser og Ordener. Ogsaa Ugudelige kunne have meget helligt, men de ere derfor ikke salige deri; thi Gud vil have saadanne Gjerninger af os til sin Priis og Ere, og alle De, som ere salige i Christi Tro, gjør saadanne Gjerninger og holde saadanne Ordener i Ere. Men hvad der er sagt om Agtstanden, skal man ogsaa forstaae om Enke- og Tomfrustanden; thi de høre dog til huset og til huusholdningen o. s. v. Da nu saaledes disse Ordener og Stiftelser ikke gjør salige, hvad skulde da de Djævels-Stiftelser og Klostre gjøre, som blot ere opkomne uden Guds Ord, og dertil stræbe og rase imod den eneste Bei, Troens.

Før det Tredie troer jeg paa den **Helligaand**, som er een levende Gud med Faderen og Sonnen og kommer fra Evighed af fra Faderen, dog en forskjellig Person i det ene guddommelige Bæsen og i den ene guddommelige Natur. Ved denne, som en levende, evig guddommelig Gave og Forering, blive alle Troende prydede med Troen og andre aandelige Gaver, ovvakte fra Døden, befriede fra Synden og gjorte glade og frøstige, frie og sikre i Samvittigheden. Thi det er vor Trost, naar vi føle denne Alands Bidnesbyrd i vort Hjerte, at Gud vil være vor Fader, tilgive Synd og skænke et evigt Liv.

Dette er de tre Personer og den ene Gud, der ganske og aldeles har givet sig selv til os Alle med Alt, hvad han er og har. Faderen giver os sig med Himmel, Jord og alle Skabninger, at de maae tjene os og være os til Nutte. Men denne Gave er ved Adams Fall blevet formørket og unyttig. Dersor har ogsaa siden-esther Sonnen givet os sig selv, alle sine Gjerninger, sin Lidelse, Viisdom og Retfærdighed, og forsønet os med Faderen, forat vi igjen levende og retfærdige kunde erkjende og besidde Faderen med hans Gaver. Men fordi denne Raade ikke kunde hjelpe og nytte Nogen, hvis den ganske hemmeligt blev skjult og ikke

funde komme til os, saa kommer den Helligaand og giver os sig ganske og aldeles, og lærer os at erkjende og viser os denne Christi Belgjerning, hjælper os at modtage og beholde den, nyttigt at bruge og uddele den, at forsøge og fremme den. Og han gjør det baade indvortes og udvortes: indvortes ved Troen og andre aandelige Gaver; men udvortes ved Evangeliet, ved Daaben og Alterens Sacramente, hvorpaa han kommer til os som ved tre Midler eller paa tre Maader og over Christi Lidelse i os og gjør den nyttig for os til Salighed.

Dersor holder jeg for og veed, at ligesom der ikke er mere end eet Evangelium og een Christus, saaledes er der ikke meer end een Daab. Og at Daaben i sig selv er Guds Anordning, ligesom hans Evangelium ogsaa er det. Og ligesom Evangeliet dersor ikke er falsk og urigtigt, fordi Nogle lære og bruge det falskeltig eller ikke troe, saaledes er Daaben heller ikke falsk eller urigtig, om end ogsaa Nogle modtoge eller meddelede den uden Tro, eller paa anden Maade misbrugte den. Dersor fortæster og fordømmer jeg ganske Gjendøbernes og Donatisternes Lære, og hvem de end ere, som dobe om igjen.

Ligesaa taler jeg ogsaa og hækjender om Alterens Sacramente, at deri Legemet og Blodet i Sandhed med Mundens ædes og drikkes i Brød og Viin, omendogsaa Præsterne, som række det, eller de, som modtage det, ikke troede eller paa anden Maade misbrugte det. Thi det hviler ikke paa Menneskers Tro eller VanTro, men paa Guds Ord og Anordning. Det skulde da være, at de først forandre og anderledes tyde Guds Ord og Anordning, saaledes som de nuværende Sacramentfjender gjør, hvilke rigtignok kun have Brød og Viin; thi de fastholdte heller ikke Guds Ord og fastsatte Anordning, men have fordrejet og forandret dem efter deres egen Indbildung.

Dernæst troer jeg, at der er een hellig christelig Kirke paa Jorden, det vil sige alle Christnes Menigheder og An-

tal eller Førsamlinger i al Verden, Christi eneste Brud og hans aandelige Legeme, hvis eneste Hoved han ogsaa er; og Bisshopperne og Præsterne ere ikke dens Hoveder eller Herrer eller Brudgom, men Djener, Venner og (saaledes som Ordet Bisshop angiver) Tilhørsmænd, Forpleiere eller Forstandere. Og denne Christenhed er ikke alene under de romerske Kirker eller Paver, men i al Verden; saaledes som Propheterne have forkyndt, at Christi Evangelium skulde komme til al Verden, Ps. 2. Ps. 19.; saa at Christenheden vel legemlig er adsprent under Pavre, blandt Tyrker, Persere, Tartarer og overalt, men aandelig er forsamlset i et Evangelium, een Tro, under eet Hoved, som er Jesus Christus. Thi Paveddømmet er tilvisse det rette antichristelige Regimenter eller det rette antichristelige Tyranni, der sidder i Guds Tempel og regjerer med Menneskebud, saaledes som Christus forkynder det: Matth. 24 og Paulus: 2 Thess. 2. Thvorvel Tyrker og alle Kjætttere, hvor de saa ere, ogsaa tillige høre til denne Bedrystyggelighed, som er forudsagt at skulle staae paa det hellige Sted, saa ere de dog ikke at ligne med Paveddømmet.

I denne Christenhed, og hvor den saa er, der er Syndernes Forladelse, det vil sige et Kongerige af Raade og af den rette Aflad. Thi deri er Evangeliet, Daaben, Alterens Sacramente, deri bliver der tilbuddt, hentet og modtaget Syndsforsladelse, og der er ogsaa Christus og hans Aand og tillige Gud tilstede. Og udenfor denne Christenhed er ingen Frælse eller Syndernes Forladelse, men evig Død og Fordømmelse; om der endogsaa er Skin af Hellighed og mangen god Gjerning, saa er det dog Alt fortapt. Men en saadan Syndsforsladelse er ikke at vente paa engang, som i Daaben (saaledes som Novatianerne lære), men saa ofte og saa mange Gange, man behøver samme, lige indtil Døden.

Men Afladen, som den pavelige Kirke har og giver, er et skammeligt Bedrägeri; ikke alene af den Grund, at den har opdigtet og indrettet en særegeen Forladelse over den almindelige, som gi-

ves i hele Christenheden ved Evangeliet og Sacramentet, og dermed skjænder og tilintetgjør den almindelige Forladelse, men fordi den ogsaa stiller og grunder Fyldestgjørelse for Synden paa Menneskeverk og de Helliges Fortjeneste, da dog alene Christus kan gjøre og har gjort Fyldest for os.

Før de Øsde, mener jeg, fordi Skriften Intet melder derom, at det ikke er Synd af fri Andagt at bede saaledes eller paa lignende Maade: Kjære Gud, forholder det sig saaledes med denne Sjæl, at den staar til at hjælpe, saa vær den naadig o. s. v. Og naar dette er skeet een eller to Gange, saa lad det være nok, thi Vigilier og Sjælemesser og aarlige Processioner ere til ingen Nutte og ere Djævelens aarlige Marked.

Vi have heller Intet i Skriften om Skjærsilden, og den er ogsaa blevet indført af Spøgelserne; deraf mener jeg, at det ikke er nødvendigt at troe paa en saadan, thvorvel alle Ting ere mulige for Gud, saa han vel ogsaa kunde lade Sjælen pine, efterat den har forladt Legemet. Men han har ikke ladet det sige, ei heller skrive; deraf vil han ei heller have det troet. Men jeg veed vel ellers en Skjærsild, men derom er der Intet at lære i Menigheden, og derimod er Intet at gjøre med Stiftelser eller Vigilier.

At paakalde Helgene have Andre angrebet før mig; og det er ogsaa min Menig, og det jeg troer ogsaa, at alene Christus er at paakalde som vor Midler; det givet Skriften, og det er vist. Om Helgenpaakaldelse findes der Intet i Skriften, deraf maa det ogsaa være uvist og ikke at troe paa.

Den sidste Olie, saaledes som man forretter den efter Marc. Evang. 6. og Jac. 5., lod jeg gaae; men at der skal gjøres et Sacramente deraf, det betyder Intet. Thi ligesom man istedetfor Vigilier og Sjælemesser vel kunde holde en Prædiken om Døden og det evige Liv, og tillige bede ved Graven og betænke vort Endeligt (saaledes som det synes, at de Gamle have gjort); saaledes vilde det vel ogsaa være meget smukt, at man gif til den

Syge, bad og formanede, og vilde man saa tillige bestryge ham med Olie, kunde det i Guds Navn staae En frit for.

Saaledes tor man heller ikke gjøre et Sacramente af **V**ægtenskabet og **P**ræsteembetet; de ere forsvrigt i og for sig tilstrækkeligt hellige Ordener. Saaledes er **B**oden jo heller intet Andre end Daabens Indsøvelse og Kraft; dersor blive de to Sacramenter, Daaben og Herrens Nabver, efter Evangeliet, og deri tilhører, giver og virker den Helligaand i os rigeligt Syndernes Forladelße.

Men for den største Bederstygglelighed anseer jeg Messen, som bliver prædiket og folgt som et Offer eller en god Gjerning, thi dervaa staae nu alle Klostre og Stiftelser, men (om Gud vil) skulle de snart falde. Thi omendskjønt jeg har været en stor, svær, skammelig Synder, der ogsaa paa en fordommelig Maade har tilbragt og spildt min Ungdom, saa er det dog mine største Synder, at jeg har været en saa hellig Munk og i over 15 Aar saa gruligt har fortørnet, piint og plaget min kjære Herre med saa mange Messer. Men evig Lov og Tak være hans undsigelige Maade, at han har fort mig ud af en saadan Bederstygglelighed og endnu daglig opholder og styrker mig (ihvorvel næsten Utaknemmelige) i den rette Tro.

Dersor har jeg raadet og raader endnu til, at forlade Stiftelserne og Klosterne tilligemed Løsterne, og at begive sig ud i den rette christelige Orden, forat man kan undslippe fra disse Bederstyggleheder ved Messen og den skammelige Hellighed, som Kyndskhed, Fattigdom og Kyndighed, hvorved man tager sig for at blive salig. Thi saa rigtigt det har været i Christendommens Begyndelse at blive i ugjist Stand, saa gruligt er det nu, at man derved fornegter Christi hjælp og Maade; thi man kan vel leve som Tombru, Enke og Kyndst uden saadan skjændig Bederstygglelighed.

Billeder, Klokker, Messeklæder, Kirkeprydelsær, Alterlys og deslige lader jeg staae; hvo, der vil, kan lade disse Ting fare.

Ihvorvel jeg anseer Billeder fra Skriften og af gode Historier for meget nyttige, saa er dette dog frit og efter Behag; thi jeg holder ikke med Billedstørmerne.

Tilført troer jeg alle Dodes Opstandelse paa den yderste Dag, haade de Frommes og de Dødes, at Enhver da modtager paa sit Legeme, hvad han har fortjent, og saaledes de Fromme evigt leve med Christo, og de Døde evigt dse med Djævelen og hans Engle. Thi jeg holder ikke med dem, som lære, at Djæpene endelig ogsaa skulle komme til Salighed.

Det er min Tro, thi saaledes troe alle rette Christne, og saaledes lærer os den hellige Skrift. Men hvad jeg her har sagt for lidet, derom ville mine Bøger noksom afslægge Bidnesbyrd, især de, der ere udgaaeede i de sidste fire eller fem Aar. Derom beder jeg, at alle fromme Hjerter ville være Bidner for mig og bede for mig, at jeg maa staae fast og ende mit Liv i denne Tro. Thi, (hvad Gud forbyde!) om jeg endog af Ansægtelse og Dødens Trængsel skulde sige noget Andre, saa skal det dog være Intet, og hermed vil jeg offentlig gjøre bekjendt, at det er Uret og indgivet af Djævelen. Dertil hjælpe mig min Herre og Frelser, Jesus Christus, velsignet i Evighed. Amen.

Sammenhængen i den evangeliske Lære.

Paa Bekjendelsen af Jesu Christus staer Kirken fast grundet (1 Cor. 3, 11.); hvo, der holder fast ved denne Bekjendelse, han bygger for sin Deel med paa Kirken, hvo, der afviger derfra, han hjælper for sin Deel med til at undergrave den. Da nu Skriften siger truende: „Hvo, der fordærver Guds Tempel, ham vil Gud fordærve,” og vi udtrykkelig blive formanede: „Lader os holde fast ved Haabets Bekjendelse og ikke vække, og lader os indbyrdes tage vare paa hverandre, idet vi opmuntre hverandre til Kjærlighed”, saa foretage vi os intet Overslodigt, naar vi korteligt stille os vor christelige Bekjendelses Rigdom for Die, og dermed vække hverandre til Kjærlighed. Rigtignok lader denne Rigdoms hele Længde og Brede sig ikke indbefatte i saa Troen, ja! og sammes Høide og Dybde overgaar endogsaal menneskelig Fornuft og Begriben. Men det er det Høie og Dybe ved vor christelige Bekjendelse: Jesus Christus sandt Gud og sandt Menneske! Seer der, hvilken Høide: sandt Gud! Seer der, hvilken Dybde: sandt Menneske. Hvem kan med sin usle Forstand rime noget saa Høit og saa Dybt sammen. Dersor udraaber ogsaa Apostelen: „Uden Modsigelse stor er den Gudfrygtigheds Hemmelighed: Gud er aabenbaret i Kjød.” Og til Petrus, den første Bekjender af denne Gudfrygtigheds Hemmelighed, siger Christus: „Dette har Kjød og Blod ikke

aabenbaret Dig.” Jesus Christus sandt Gud og sandt Menneske: en anden Bekjendelsesgrund kan Ingen lægge; i denne Kroesætning ligger hele den christelige Lære indesluttet, som Plantens hele Fylde i Sædekornet.

Jesus Christus sandt Gud: dermed hænger jo strax mod oven til den christelige Lære om den hele hellige Greenighed paa det Røsieste sammen, da den giver Forklaring om, i hvilket Forhold Mennesket Jesus Christus, der tillige er sandt Gud fra Evighed til Evighed, staer til de to andre Personer, nemlig, at han er af lige Væsen, lige Magt og lige Øre med dem. Jesus Christus sandt Menneske: hermed hænger ned ad til sammen Læren om de oprindeligt godt skabte, men faldne Mennesker, thi hvo, der troer paa Guds Son, der er blevet Kjød, der i Skifflæsse blev funden som et Menneske, han maa ogsaa erføre, hvorfor denne maatte paatauge sig vort arme Kjød og Blod. Og her indtræder nu den dyrebare Lære om Gud Faders evige Frelsesraadslutning og om Menneskelsægtens faktiske Forlesning i Tidens Fylde ved vor Herres, Jesu Christi, Lidelse og Død og om den indtil Dagenes Ende bestandige Eilegnelse af denne Frelse ved Gud den Helligaand. Dertil slutter sig Læren om den Frelsensorde, hvori Mennesket har at stikke sig, hvis det vil blive deelagtigt i Frelsen, som Gud Fader har tilstænt det, Gud Son har erhvervet det, og den Helligaand vil give det at tillegne. Men dennes Midtpunkt er Jesu-færdiggjørelsen af Croen, him kostelige Perle, som vor Luther hentede frem af Menneskesætningernes Dynd, og for hvilken han solgte al den Menneskeviisdom, han havde. Men dermed hænger atter sammen Læren om Frelsens Midler, Ord og Sacramente, hvori Frelsens Guld rækkes os som i Solvkar, hvilket vi skulle modtage i Croen uden vor egen Fortjeneste og Verdighed.

Og hertil slutter sig Læren om Kirken, hvem Frelsens Guder ere anbetroede, der besidder alle Frelsens Midler, der for-

valter alle Guds Hemmeligheder, der har at fremtage af sin Skat Gammelt og Nyt, retteligt at uddele Ordet og troligt at forvalte Sacramenterne.

Men fordi Kirken, saalænge den vandret i Udlændighed her paa Jorden, maa strid med Kjødet, Verden og Satan og først ved Dagens Ende skal faae den Hvile, som er oppebevaret for den i Himlen, hvor dens Hoved, Jesus Christus, straaler, saa følger nu Læren om de sidste Ting; om Øsden, hvor det enkelte Medlem af Kirken nedlægger Baabnene og tor gaae ind til det evige Livs Fred, og om den yderste Dom, hvor Herren skal tørre den hele Kirkekampens Sved af Ansigtet og føre den ind til Sabbathshvilen, og saaledes slutter nu den hele christelige Lærebhygning med et Blik ind i den evige Herlighed, hvorfra de salige Engles og de fuldendte Retfærdiges Sange tone os imøde: Lammet, som blev slaget, er værdigt til at tage Kraft, Rigdom og Viisdom og Styrke og Mære og Priis og Lov.

Vi have nu ladet et svagt Skyggerids af den christelige Lærebhygning, der hviler paa Bekjendelsen af Jesum Christum som Guds Søn, ligesom paa en fast Grundvold, gaae forbi vor Sjæl, og med Forbauseelse stuet opad til Højden af den christelige Frelsessandhed og nedad i dens Dybde; vi have ogsaa lastet et flygtigt Blik paa dens Længde og Brede. Denne vor saa overvættet herlige Bekjendelse er nu renest og fuldstændigst, tydeligst og grundigst udviklet i vor Kirkes Bekjendelseskrifter, i hvois Krone Luthers lille Skattekist, som en from Fyrste vilde tage med i Graven, ikke straaler som den ringeste Perle. Denne Bekjendelses-Krone er vel dersor nok værd, at vi holde derpaa, paa det at Ingen skal tage den fra os. Lader os slutteligt betænke, hvad for et Arbeide Kirken har havt fra Begyndelsen af for at høve de guddommelige Lærestafette, som ligge skjulte i Kristens Ord; hvad for Kampe den har havt at bestaae for at overantvorde Herrens og hans Propheters og Apostles alene saliggjørende Ord usorfalsket og usormindsket i vores

Hænder; hvornårne Suk der derunder ere opstegne til Kirkens Herre, hvormange bitter Taarter der ere udgydte, ja ogsaa hvormange dyrebare Blodsdraaber der ere udgydte af Mand, som ansaa deres Liv for lidet værd, og som Verden ikke fortjente.

Men lader os ikke blot holde os til det frelsende Ords Fortvilledie og bevare den Arv, vi have faaet fra vores Fædre, men allermeest selv ret. Saae Mod i vor Bekjendelses Ord og rette os efter den deri tydeligt og klart forestrevne Frelsensorden i rettelig Bod og Tro, forat vi ogsaa med en hellig Bandel kunne prydte vor Frelsess Lære i alle Stykker og lade vor Lys skinnende over Menneskene, at de kunne see vores gode Gjerninger og prise vor Fader i Himlen, der har dygtiggjort os til Arvelod med de Hellige i Lyset. Lader os dersor ikke forglemme, at Kirken er fast grundet paa de hellige Bjerge (Ps. 87, 1.); at den altsaa ikke blot skal være en fast, men ogsaa en vidt skinnende Stad, en Stad paa Bjergene, som ikke maa være skjult, forat ikke Kirken, hvori Guds Mære boer, ved vor Skyld skal blive lastet, især nu for Tiden, da saa Mange kommer, som David siger, for at see, og mene det dog ikke ærligt, men søger blot Noget, de kunne laste, gaae hen og høre det ud: især nu for Tiden, hvor man er saa heftigt forbittret paa Guds Stad, at man allerede paa mange Steder i Thysland, som Assaph siger, ophæver Øerne høit, som man hugger i en Skov, og sanderhugger alle Helligdommens Billeder med Hellebærder og Hamre; især nu for Tiden, hvor Kirken næsten paa alle Steder i Thysland har Aarsag til at bede med Assaph i den samme Psalme: Kom din Menighed ihu, som Du forhvervede i fordums Tid, din Arvs Stamme, som Du gjennøgte, dette Zions Bjerg, hvorpaa Du boer, og glem ikke dine Modstanderes Rost, deres Bulder, som staar op imod Dig, som stiger altid høiere.

Men til sidst ville vi komme ihu, at Kirken ogsaa dersor faldes en Stad, fast grundet paa Bjergene, fordi vi ud fra den skulle

høve vort Hoved bort over alt Jordens, altid see op til det himmelske Jerusalem, hün høitbyggede Stad, som Johannes i Aanden saae fare ned fra Himlen som en Brud, smykket for sin Mand, og lære stedse længelselshuldere at fuge med Digteren:

Jerusalem! du himmelbygte Stad!
Alt! giv jeg var i dig!
Mit hjerte længes, aldrig glad,
Det er ei meer hos mig.
Det svinger sig saa mægtigt op,
Høit over Engen stor,
Høit over Dal og Bjergeris Top,
Langt bort fra denne Jord.

De forskjellige christelige Troesbekjendelser i deres indbyrdes Asvigelser i Læren.

Kapitel I.

De asvigende Lærdomme i den romerske Kirke.

Det Tridentinske Concilium og den romerske Katechismus ere de to Hovedbekjendelser for den romerske Kirke, der pryder sig med det skønne Navn: „den katholske“ (d. e. den allmindelige) og anseer og erkærer sig for den ene saliggjørende.

Af de to nævnte Skrifter ere de nedenfor opregnede Bildfareller fornemmeligt tagne, men det maa dog strax forud bemærkes, at den romerske Kirkes Lære i overmaade mange Stykker (navnlig hvad angaaer Tilbedelse af Helgenbilleder og Reliquier, Bodssøvelser, Helgenes Fortjeneste, Aflad og Skjersild) i Bekjendelseskrifterne endnu seer langt meer evangelist ud, end den lyder i Livet, paa Prædikestolen og i Skolerne (see II, 2 Anm.).

Den romerske Kirke lærer:

I. I Artiklen om Guds Ord.

1) Det gamle Testamente s apocryphiske Bøger staae i samme guddommelige Anseelse som de canoniske.

Herimod maa bemerkes: De ere vel „nyttige og gode at læse“, men kunne ikke gisre noget Krav paa samme guddommelige Anseelse som de canoniske; thi a) de stamme fra Siden efter den sidste Prophet Malachias, hvilket allerede maa være Betenkelsigheder, b) de have ikke et eneste Vidnesbyrd for sig fra Herrens og hans Apostles Mund, c) de stode ikke med i blandt de palestinsiske Isdres hellige Skrifter (hvilke dog „Guds Ord var betroet“, Rom. 3, 2, og hvis Dom dersor i denne Sag er af største Vægt).

2) Den latinske Bibeloversættelse af Kirkesaderen Hieronymus fra det femte Aarhundrede (Bulgata kaldet) skal i „offentlige Forelæsninger, Stridigheder, Prædikener og Forklaringer“ gjælde for authentiske (d. e. for rigtig og berettiget), og Ingen skal under nogetomhæft Paafstud vove eller formøste sig til at forfaste den.

Herimod maa bemerkes: En saadan høi uantastelig Anseelse kan kun tilkomme Grundtexten, som den, der er indgivne af Gud (2 Petr. 1, 21), men aldeles ikke nogen menneskelig Oversættelse, ikke engang den bedste, endelige Bulgata, hvor der ofte nok er oversat bevisligt falske.

3) Den hellige Moder Kirken tillommer det, at domme om den hellige Skrifts rette Fortolkning, og Ingen skal vove at udlægge Skriften imod Fædrenes almindelige Overensstemmelse (der dog slet ikke er tilstede!!!), omendogsaa saadan Udlægning aldrig vil blive offentligjort.

Herimod maa bemerkes: Da Guds Ord hører fra den Helligaand, saa maa det rigtignok ogsaa dommes aandeligt (1 Cor. 2, 10—16, især v. 14), det vil sige, det kan kun rigtigt forståes af dem, i hvis Hjerter den Helligaand væsentligt er tilstede, nemlig af den christelige Kirkes levende Lemmer, og her kommer det væsentligt ikke an paa Stand og Kald, thi de skulle Alle være underviste af Gud, figer Skriften (Joh. 6, 45). I denne Betydning har

vel Kirken alene den rette Forstaelse af Skriften. Men vores Modstakdere forstaaer ingenlunde ved „den hellige Moder Kirken“ alle den christelige Kirkes levende Lemmer, men udelukkende det almindelige Concilium af Bisopperne, altsaa Kun en lille Deel af Kirken (der endnu dertil Kun er tagen af en vis Stand, den geistlige), ofte ogsaa et enkelt Medlem af samme, Paven, og hvad der er det Øverste, det er ligemeget, om den Helligaand har Bolig i deres Hjarter eller ikke, ligemeget om de ere levende Lemmer paa den christelige Kirke eller ikke.

Urmærkning. Imellem Skriftforskaelse og Skriftdækning er der rigtignok en Forskjel: til den sidste udfordres visse lærde Kundskaber og en særegen Gave af den Helligaand. Men begge Forandringer ere ikke bundne til Bispedømmet eller til nogetomhæft Kirkeligt Embete.

4) Ved Siden af det strenge Guds Ord i Bibelen staer den mundtlige Overlevering fuldkommen lige i Betydning; ja! den tjener endogsaa til først med Sikkerhed at udfinde den i og for sig dunkle Skriftbetydning, ligesom ogsaa til at fuldstændiggjøre det i og for sig usfuldstændige Skriftdindhold (og i denne Betragtning staer den endogsaa over Skriften).

Herimod maa bemerkes: Herren og Apostlene have rigtignok talt Mere, end det er blevet optegnet, og blandt de første Menigheder kunde mangt et Ord af dem forplantes fra Mund til Mund; men en fra Mund til Mund gaaende Overlevering giver aldeles ingen Sikkerhed paa Grund af den menneskelige Synd og Svaghed; og dersor kan det strenge Ord saalidet maales derefter, at det mundtligt overleverede meget mere maa lade sig maale efter hønt (Apost. Gj. 17, 11; 1 Thess. 5, 21). — Først fremgaar det uomodsigeligt af 2 Tim. 3, 15, at Gud har ladet optegne i den hellige Skrift Alt, hvad der er nødvendigt til Salighed, ikke blot

fuldstændigt, men ogsaa tydeligt*), saaledes som det er nødvendigt til Salighed, saa at vi slet ikke engang behøve den mundtlige Overlevering til nogensomhelst Fuldstændiggjørelse eller Opflaring af Skriftenes Indhold.

Anmærkning. Bibelens Brug af Lægfolk er vel aldrig ubetinget forbudet i den romersk-katholske Kirke, men bestandigt mere og mere blevne indstrenket og vanfæliggjort, saa at endogsaa nysig de protestantiske Selskaber, der lade sig bet være magtpaalgende at lade Bibelen udbrede, udtrykkeligt ere blevne forbønte af Paven.

II. I Artiklen om Gud.

1) Englene og de af døde Helgene (iblandt hvilke Maria som Jesu velsignede Moder indtager den første Plads) skal man vel ikke tilbede, men dog påakalde om deres Forbøn hos Gud.

Hertil maa bemerkedes: Dertil har man hverken Guds Beslapping eller Forjættelse. Isvrigt er det vel ingen Evidi underlaadt, at de hellige Engle og de fuldkomne Retfærdige uden vor Medvirking forene deres Bon i Himlen med vor paa Jorden og saaledes frøje deres Bon's vellugtende Rosgelse til vor (Aab. 5, 8. og 8, 3—4). Ogsaa lader det sig meget vel tænke, at de bede ikke blot med, men ogsaa for den stridende Kirke paa Jorden. Hvor-

*) Hvor Skriften synes at være utydelig, der handles der netop om Ting, hvis Kunstdstab ikke er albeles nødvendig til Salighed, og det Dunkle ligger da ikke blot i Skriftordet, men i Sagen selv, der er for høi og overvættet stor til, at der henvede lader sig tale anderledes herom end i Gaader og Hemmeligheder (1 Cor. 13, 12). Men ofte ligger det Dunkle i selve det Menneske, der betrætter Skriftordet (Matth. 6, 23); thi det naturlige Menneskes Forstand er formørket ved Blindheden af hans Hjerte, der er fremmedgjort for Livet i Gud (Eph. 4, 18) og kan ikke erkende det (1 Cor. 2, 14). Underiden er det Dunkle en Folge af Guds Hensigt, for at bringe os til at estersørste og at prøve vor Tro.

vidt saadan Forbøn kan strekke sig til Kirkens enkelte Nød, det veed Ingen (Tob. 12, 12 er apokryfisk), fordi Ingen kan sige, hvorvidt de Hellige i Himlen overhovedet ejende*) de særegne ulykkelige tilstande paa Jorden. Paas ingen Maade ere de — fordi det alene tilkommer Gud — allestedsnærværende og alvidende, saa at den, der alligevel vilde vende sig til Englene og de Hellige om deres Forbøn hos Gud, tillagde dem stiftende gudommelige Egenskaber og vilde følgelig i bedste tilfælde uden sit Bidende holde en Afgudstjeneste og kunde aldeles ikke trøste sig til noget heldigt Udfald.

Anmærkning. Det er ikke tilfældigt, at den romerske Kirke hellere vender sig til de af døde Helgene end til Englene om Forbøn hos Gud, thi 1) de af døde Helgene ere blevne fristede paa menneskelig Viis, og man kan derfor omgaes med dem paa en tillidsfuldere (for ille at sige fortroligere) Maade end med Englene; de have 2) efter romersk Menning havt Leilighed til, ved frivilligt at overtage de evangeliske Raad, at erhverve sig overflødig Fortjeneste (herimod see VII. 3) og kunne nu gjøre denne gjældende i deres Forbøn hos Gud. Thi at den romerske Kirke ene og alene uleder den Kraft, som den tilbøler de Helliges Forbønner, fra Christi Fortjeneste, men i Virkeligheden gjør de Hellige med deres Forbønner til Medforsonere, det er klart nok af den offentlige Bekjendelse;

*) Hebr. 12, 1 blive rigtignok de fuldkomne Retfærdige i Himlen (s. Cap. 11) kaldte en Mengde Vidner, som vi have omkring os, mehens vi stride henvede. Men det lader sig ikke bevise, at de kaldes Vidner af den Grund, at de ses ned til os ovenfra; det er ligesaa godt muligt, at de af denne Grund kaldes Vidner, fordi de ved Ord, Vandet og Videlsker henvede have afslagt Vidnes bryd om deres Tro (Cap. II) og vi „have dem omkring os“ i den Betydning, at deres Troesliv i Guds Ord er malet os for Vie til Bestuelse (Hebr. 13, 7); saaledes som da Apostlen i det foregaende Kapitel har sillet os ben ene efter den anden for Vie. Den sidste Forklaring stemmer ogsaa bedre med Es. 63, 15—16, hvor det hedder, at Herren skal slue ned fra Himlen til Folgets Nød, da Abraham og Israel Intet vidste derom.

thi der bliver udtrykkeligt sagt, at Maria ved sine Forbønner skal „forsone“ Gud, og tillige henvises til hendes „fortrinslige Fortjenester hos Gud“.

2) Men Moder Maria som „Barmhjertighedens Moder“ skal man ganske særligt paakalde og bønfalde om Hjælp (og det både i legemlig og aandelig Nød).

Herimod maa bemærkes: Hvad der er sagt imod 1, det gjælder ogsaa imod 2. Men at Maria kaldes Barmhjertighedens Moder, som man især skal paakalde og (forstaa det vel!) bønfalde, betyder i Grunden ikke andet, end at Maria som følelsessluld Kvindes og smærterig Moder, igjennem hvis Sjæl et Sværd er gaaet, er barmhjertigere end alle andre Helgene; hun lader sig bevæge ved en inderlig Beden. (Dertil gjør man vel ogsaa en Smule Regning paa kvindelig Svaghed; see den næste Anmærkning).

Og da ligger nu den Tanke ikke fjern, og den kommer paa en Maade tilsyns paa Prædikestolen og i Kristemalet, at hun til sidst er barmhjertigere end Gud Fader selv (som den, der aldrig er blevet fristet); ja ogsaa barmhjertigere end Jesus Christus (der som Menneske vel har et menneskeligt Hjerte, men som Mand dog aldrig et kvindeligt).

Anmærkning. Tillige nærer den romerske Kirke, om ikke i Bekjendelsesskrifterne, saa dog paa Prædikestolen og i Skolerne, den Undbildung, at Christus som en lydig Søn (Euc. 2, 51) ikke kan afflaae den elskede Moder nogen Bon, og forglemmer derved: 1) at allerebe en menneskelig Søn skal adlyde Gud mere end sine Førelbre (Apostl. Gl. 5, 20); 2) at Christus netop ikke blot er hendes Søn, men ogsaa hendes Herrè og Gud; 3) at han ogsaa efter sin menneskelige Natur, hvorefter han er hendes Søn, nu har afslagt sin Ejerneslikkelse; 4) at han ogsaa vengang, da han vandrede i den, kun var sine Førelbre lydig i de Stykker, som ikke angik hans Embete (Joh. 2, 4).

Som Beviis iovrigt een Gang for alle paa, at den romerske Kirkes Lære i de offentlige Bekjendelsesskrifter, selv naar man læser

en Smule mellem Linierne, endnu stedse seer langt mere evangelist ud end paa Prædikestolen og i Skolen, maae her staae nogle Stykker af en Prædiken, som Forsatteren har hørt Aar 1839 i Sorrento ved Neapel, og som langtfra endnu ikke hører til de mest overdtrevne.

„Maria elsker os omt, følgelig vil hun hjælpe os; men hun kan det ogsaa, thi den hellige Kirkes Fædre sige, i Paradiset faaer den helligste Maria intet Nei; hendes Bonner ere Besalinger. Hvorfor? Hendes Son, Jesus Christus, har lært os at elske vore Førelbre og at adlyde dem, og nu skulde han ikke foregaae os med et godt Exempel? Det er umuligt. Naar den hellige Maria nærmere sig sin ophoede Sons Trone, for at indlægge Forbøn hos ham for dem, der paakalde hende, saa kan den lydige Son ikke afflaae den elskede Moder nogen Gunst. Iovrigt er Maria Eder forbundet for den Ejenseste, I udvise imod hende. Intet er klarere. Og hun er taknemmelig, meget taknemmelig. Belan da, den helligste Maria veed, hvad I begjøre; hun formaer fremdeles ligesaa meget ved sine Bonner som Gud ved sin Almagt, hun er Eder endelig ogsaa forbunden. Saaledes er der jo ingen Twivl om, at hun vil hjælpe Eder.“

Til Slutningen kom nu følgende Bon: „Helligste Maria, reneste Jomfru, allerhøiestede Dronning: nedlad Eder til at høre os. I har Paradisets Nøgle i eders Hænder: vi bede Eder, nærm Eder den hellige Trinitets Trone for at nedlægge Forbøn for vore Synder. Skul ikke eders Nasyn for os; vi ere arme Syndere, fortalte uden eders Hjælp. Sku, Moder, vor Angst, og red vore elendige Sjæle, vi bede Eder med Taarer.“

Men i en anden Prædiken heed det ligefrem, for ret haandgriveligt at betegne Marias Magt: „Og om end alle Patriarker, Propheter, Apostle, Martyrer samt alle Helgene, dertil ogsaa Gud Son og Gud Fader selv staac paa den ene Side og sige Nei, — men Maria staer paa den anden Side og siger Ja, saa skeet det.“

3) Uligemaade skal man bevise Helgenbillederne for deres

Skyld, som derved fremstilles, „tilbørlig Agtelse og Grib-
dighed“ (men Christi Billedes Tilbedelse): hvilket skeer ved Kys,
Hovedets Blottelse og Knæfaldb.

Hertil maa bemerkes: Ingen retskaffen Christen vil paaføre
eller lade paaføre Billedet af en from Mand nogen Skjændsel f. Ex.
ved at opnønge det paa et vancerende Sted), fordi det jo kundesthnes
som en forsærlig Beskæmmelse af den Mand, det forestiller, og give
Forargelse; han vil meget mere holde det i Øre. Men dertil høre
hverken smme Tegn (som Kys) eller høfslige (som det at blotte Ho-
vedet) og allermindst saadanne, der tillige ere religiøse (som
Knæfaldb): overhovedet ingen formelige Agtelses- og Øres-
beviisninger. De tilkomme nu engang ikke saadanne Fortjenst- og
bevidtløse Billeder, heller ikke for deres Skyld, som derved fore-
stilles, da de jo ikke ere i Stand til at meddele deres Billeder
hverken deres Fortjenste eller Bevidshed, og de vilde tillige træbede
sig for deres egen Person, hvis de endnu levede, saadanne forekrevne
Agtelses- og Øresbeviisninger (især naar det var for deres hellige
Livs Skyld).

Men hvad Christi Billede særligt angaaer, saa vide vi jo, at
han uden at være indskranket af noget Sted er tilstede overalt
(Eph. 4, 10), og da nu dog Tilbedelsen af selve Billedet Intet be-
tyder, hvortil da denne selvudtænkte Omvej i igjennem det af Stedet
indskrankede Billede, som 1) stemmer daartligt overens med Joh.
4, 20—24, og som 2) kan føre til mangellags anden Overtrø, der
er farlig for Sjælene (som f. Ex. til den tomme Indbildung, at
en særegen helbredende Kraft boer i Billederne), ja! har først dertil
fra gammel Tid, og endnu altid først dertil, trods det, at det Tri-
dentinske Concilium het holdt det for raadeligt paa Papiret at for-
faste saadanne Forestillinger.

Endelig skal man ogsaa øre (tilbede) Martyrer og an-
dre Helgenes Legemer, der varer den Helligaands „Temp-
ler“ og engang skulle „forklares“.

Hertil maa bemerkes: Marias Legeme var ikke blot et Tem-
pel for den Helligaand; Herren selv havde deraf modtaget sin
menneskelige Natur, hvori fra Begyndelsen af Guddommens hele
Kylde hoede legemlig; alligevel fandt Herren for godt at lede
Opmærksomheden hos den Kvinde, der lovpriiste dette Marias Le-
geme, bort fra saadanne Uttringer og hen paa det alene salig-
gjørende Ord (Luc. 11, 28.). Men naar vi ikke engang skulle
lovpriise de Helliges Legemer i deres levende Live, hvor meget
mindre tor vi da endog øre (tilbede) dem efter deres Død! —
At Gud intet Behag finder deri, derom har han selv givet os et
tydeligt Fingerpeg derved, at han selv begravede sin Djener Mo-
ses, aabenbart forat Ingen skulde erfare hans Grav og i den
følgende Tid vise hans Been afgudisk Øre. Dersor skal vel
den høieste Øre, som vi tor bevise fromme Menneskers Legemer,
til opbyggeligt Eksempl, bestaae deri, at vi ørefuldt jorde dem,
om muligt „i de bedste Grave“ (1. Mos. 23, 6.), men derpaa
lade dem smukt sove Stov hos Stov (1. Mos. 3, 19.), indtil Alle,
som ere i Gravene, skulle høre Herrens Stemme (Joh. 5, 28. 29.).
Da først bliver det ogsaa utvivlsomt aabenbart, hvilke af de saa-
kaldte Helgenlegemer varer „den Helligaands Templer“, og Her-
ren, den alvidente og retsærdige Dommer, vil selv tildele Enhver
i Forklarelserne det rigtige Maal af Øre (1. Cor. 15, 38—41.).

Anmærkning. Herhen hører den hele Reliquiehandel; thi
naar vi ikke skulle bevise de Helliges Legemer nogen Øre, hvor-
meget mindre da deres Sager. Men hvor vidt man endnu for
Tiden driver det med saadanne (ofte kun foregive) Reliquier, be-
viser — for at ansætte et Eksempl, der ligger nær — den hellige
Kjortel i Trier.

5) Ved saadanne Reliquier tildeles Menneskene mange
Belgjerninger af Gud (fornemmelig Sygehelbredelser).

Hertil maa bemerkes: Apostl. Gj. 19, 12. og 2. Kong. 13,
21., hvorpaa den romerske Kirke især beraaber sig, bevise Intet

dersor. Der er ikke Tale om en almindelig Helgens Sager, men om en Apostels, som gjør Undere, og her ikke om en almindelig Helgens Been, men om en Prophects, som gjør Undere; det er ogsaa et stort Spørgsmaal, om ikke Gud undtagelsesvis har lempet sig efter de stakkels Folks Troessvaghed — for nemlig efter sin Forjættelse at give Apostlens Etere Bidningsbyrd, Marc. 16, 17. og 20. — (ligesom Christus har gjort med den blodsottige Kvinde, da hun meente, at hun ved at røre ved ham uden hans Bidende vilde faae Hjælp af ham, Matth. 9, 21.). I intet tilfælde kan Mennesket paa en selvalgt Maade foranledige Guds overordentlige Tilskuelser.

III. I Artiklen om Mennesket.

1) Det første Menneskes oprindelige Lighed med Gud (d. e. dets oprindelige Hellighed, Netsærdighed og Biisdom) var blot en overnaturlig Gave. (Mennesket tabte derfor intet Bæsentligt, da det mistede denne ved Syndefaldet).

Herimod maa bemærkes: 1. Mos. 27. staar der ganske simpelt, at Gud har slæbt Mennesket efter sit Billed (d. e., som vi see af Eph. 4, 24. og Col. 3, 10., i fuldkommen Netsærdighed, Hellighed og Biisdom); men der staar ikke skrevet, at Gud først fuldstændigt har slæbt Mennesket og derpaa bag efter givet det sit Billed eller sin Lignelse. Dersor er Tabet af Gudsbilledet ved Syndefaldet ikke blot at tenke som en Mangel i den oprindelige Gudvelbehagelighed, men ogsaa som en indkommen For-døervelse i den menneskelige Natur.

„Adams Neenhed og usfordrævede Bæsen har ikke alene været en fuldkommen god Sundhed og et fuldkomment reent Blod og usfordrævede Legemskraæfter; men det Største ved denne ædle, første Slabning har været et klart Lys i Hjertet til at erkjende Gud

og hans Gjerninger, en sand Gudsfrøgt, en ret hjertelig Tillid til Gud og overalt en sund, sikkert Forstand, et smukt Hjerte, glad i Gud og alle guddommelige Ting“ (Apologien).

2) Den medføgte sandselige Begær er ikke syndig, før den bliver til Gjerning (den skal meget mere give os Leilighed til at sve os i den modsatte Dyb).

Herimod maa bemærkes: Matth. 5, 28 figer Herren, at den sandselige Begær i og for sig er en Gjerning, nemlig Hjertets. Hvis nu en saadan indre Gjerning ikke var nogen Synd, hvorfør blev den da ligefrem forbudt i Loven eller i de ti Bud med de Ord: „Du skal ikke begære“? Hjender da den romerske Kirke ikke Loven? Hvis den hjender den, saa maa den jo ogsaa vide om denne Begær, at den er Synd, ligesom Apostlen Paulus Rom. 7, 7. — Fremdeles, hvis den sandselige Begær ikke var nogen Synd, men meget mere gav os Leilighed til Dyb, hvorfør blive vi da saa øste og saa alvorligt formanedte til at forsætte Hjælpet (denne uskyldige Hjælper til Gudsfrøgtighed)? (Gal. 5, 24.).

„Den hellige Skrift kalder saaledes tydeligt den onde Lyst en Synd. Ogsaa Augustinus disputerer og søger heftigt imod dem, som holde for, at den onde Tilbrielighed og Lyst hos Mennesket ikke er Synd og hverken god eller ond, ligesom ogsaa det at have sort eller hvidt Legeme hverken er godt eller ondt — Alle erfarene christelige Hjertter vide, at disse Ting desværre sidde os i Huden og ere medfødte: nemlig, at vi agte Penge, Gods og andre Ting højere end Gud, trygt hengive vi os dertil og leve deri. Item, at vi altid efter kædelig Sikkerheds Biis tenke som saa, at Guds Fortørnelse og Bredde over Synden ikke er saa stor, som den dog viselig er Hvo vil være saa dristig, at han anseer disse grove Ting for hverken gode eller onde? Hvo vil driste sig til at paastaae, at indvortes Lyster og Tanke ikke ere Synd, om jeg end ikke aldeles indvilliger deri? For Verden ere rigtignok Tanke toldsrie

og uden Straf. Men Gud udforsker Hjerterne. Med Guds Net og Dom forholder det sig anderledes" (Apologien).

3) Menneskets moralske Natur er ved den første Ulydighed ikke blevet ganske og aldeles udhygtig til det Gode, men kun paa en Maade svækket.

Herimod maa bemærkes: Dette modsiger, foruden mange andre Steder i den hellige Skrift, ogsaa paa den mest afgjørende og tydelige Maade den anden Halvdeel af det syvende Kapitel i Pauli Brev til Rømerne fra Vers 14. Læs dette! Eller kan der være Tale om en deelvis Dygtighed til det Gode hos det Menneske, der af Naturen er „solgt under Synden (V. 14) og fanget under Syndens Lov (V. 23), i hvis Kjød der ikke boer noget Godt“ (V. 18). Saaledes bliver det derved: „Bek Adams Falde er Menneskets Natur og Bøsen blevet ganske fordervet“.

„Fordi den naturlige Fornuft alligevel bliver tilbage efter Adams Falde, saa at jeg kan see Ondt og Godt i de Ting, som kunne flettes med Sanderne og Fornusten, saa formaae vi ogsaa paa en vis Maade af fri Willie, at leve sammenligt og usammenligt. Det kalder den hellige Skrift Lovens eller Kjødets Kæfærdighed. Men i aandelige Sager, nemlig i Sandhed at troe Gud, trægt at forlade sig paa, at Gud er med os, børnør os, tilgiver vore Synder o. s. v., der formaaer den frie Willie og Fornusten Intet!“ (Apologien).

IV. I Artiklen om Christi Gjerning.

1) Christus er som sand Gud uendelig: dersor er ogsaa hans Fortjeneste uendelig og saaledes meer end tilstrækkelig til at udslette Menneskenes Syndeskylde, der altid kun er endelig, da Menneskerne, som synde, selv ere endelige Bæsener.

Herimod maa bemærkes: Naar vi ville handle med Fornuft-

slutninger alene, saa lader Sagen sig ligesaa godt vende om og sige: De syndige Mennesker ere vel endelige, men Gud, imod hvem de synde, er uendelig, og følgelig er ogsaa deres Skuld uendelig.

Blive vi imidlertid ganske simpelt ved Skriften, erfare vi deraf paa det Allersikkreste, at Christus er „en Forsoning for vor og den ganske Verdens Synd“ (1 Joh. 2, 2), og saaledes et hans Fortjeneste fuldkommen tilstrækkelig for alle Menneskers Brøde, imedens der ikke findes et eneste Sted, hvorfaf det fremgaer, at den var mere end tilstrækkelig.

2) Trods det, at Christi Fortjeneste er meer end tilstrækkelig til at udslette Menneskenes Syndeskylde, saa udsletter den dog kun fuldkommen Arvesyndens Skuld; derimod fordrer Gud for at forlade Gjerningshynden personlig Hyldestgjørelse (som dog slet ikke er mulig!) ved Siden af Christi Fortjeneste — og det i den Hensigt, at vi ikke skulle tage os det for let med Gjerningshynden.

Herimod maa bemærkes: Det er etter et Menneskepaafund, som ikke lader sig bevise af den hellige Skrift; den siger ganske uden Forskjel, at Herren har forløst os fra vores Synder, og 1 Joh. 1, 7 staarer der udtrykkeligt: „Jesu Christi Blod renser os for al Synd“; altsaa ikke blot for Arvesynden, men ogsaa for Gjerningshynden, og etter ikke blot for en eller anden Gjerningshynd, men for alle og enhver. — Dersor er der da ingen Fordommelse for dem, som ere i Christo Jesu. (Rom. 8, 1.)

V. I Artiklen om Croen.

Croen bestaaer i at holde det for Sandhed, hvad Kirken lører.

Herimod maa bemærkes: Til Croen i bibelskt Betydning høre tre Stykker: 1) Biden, 2) Holden for Sandhed, 3) Tillid. (Hebr.

11, 1.). Det første Stykke er Hukommelsens Sag, det andet Forstandens, det tredie Hjertets; hvilket tredie aabenbart er Hovedsagen. Thi, hvad hjælper en blot Biden og Holden for Sandhed? En saadan Tro have Dømmerne ogsaa og skjæve (Jac. 2, 19.); en saadan Tro havde ogsaa Judas, der gik hen og hængte sig.

Altsaa er den hjertelige Tillid, som den romerske Kirke udelader, det rette saliggjørende Hovedstykke i Troen.

VI. I Artiklen om Maaden.

Når Gud for Christi Skyld retfærdiggjør den troende Synd, saa tilregner han ham ikke blot Christi Fortjeneste og anseer ham for retfærdig, men han indgyder ham Christi retfærdige Natur og gjør ham retfærdig i den Betydning, at ikke blot al Skyld, men ogsaa al Synd siedeligt bliver udslættet.

Herimod maa bemærkes: Skriften taler ganske soleklart om en Retsfærdigheds-Tilregnelse, men aldrig om en virkelig Indgydelse af samme (Rom. 4, 3. 5. 6. 8.); ogsaa lærer Erfaringen, at den Retfærdiggjorte, om han end er fri for al Skyld (Rom. 8, 1.), endnu stedse bærer det syndige Bæsen i sig, og Skriften bekræfter det (Joh. 1, 8—9.; Rom. 7, 23.; Gal. 5, 17.).

Anmærkning 1. Den romerske Kirke forvexler Maalest med Midlet. Vort sidste Maal er rigtignok Bæsens-Retsfærdighed og Hellighed, men dertil er Retfærdiggjørelsen kun Midlet, thi deri modtaget vi Lyst og Kraft til Helliggjørelsen, saa at vi nu kunne stræbe herefter.

Anmærkning 2. Forbi den romerske Kirke ikke anseer Retfærdiggjørelsen for en i sig selv affluttet Domsalt af Gud, men blander den sammen med den paafølgende Helliggjørelse, saa kan Menigheden efter romersk Begreb aldrig blive fuldkommen vis paa sin Maadesland. Herimod tiltraaber den protestantiske Kirke sine troende

Medlemmer: „I ere afvættebe, I ere retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn“ (1 Cor. 6, 11), og de sige selv: „Aanden selv vibner med vor Aand, at vi ere Guds Ørn“ (Rom. 8, 16).

VII. I Artiklen om Maaden.

1) Mennesket kan (rigtignok kun under den Helligaands Bistand, men dog) ved egen sædelig Kraft gjøre sig dygtigt til at modtage den retfærdiggjørende Maade og saaledes „paa en Maade fortjene“ denne.

Herimod maa bemærkes: Vi ere ikke dygtige af os selv til at udtaenke Noget (Gud velbehagligt, 2. Cor. 3, 5. smldgn. med 1. Cor. 2, 14.), endlige da, at vi kunde ville*) og fuldbringe det (Joh. 15, 5.); Alt maae vi lade virke i os af Gud, (Phil. 2, 13). Saaledes blive vi retfærdiggjorte uforstyrdt af hans Maade (Rom. 3, 24). Hvor er altsaa vor Moes (som om vi kunde „fortjene den, paa en Maade“)? den er udelukt. Rom. 3, 27.

2) Men efterat Mennesket har modtaget den retfærdiggjørende Maade, besiddet det Evne til at opfylde alle Guds

*) Rom. 7, 18 siger vel Paulus: „Villien har jeg vel“; men du maa vide, at Paulus her ikke længere taler om sin lidligere naturlige Tilstand (som B. 8—13, hvor Talen siejse er om det Forbigangne), men om den nuværende, efterat han allerede var retfærdiggjort og i Retfærdiggjørelsen havde modtaget den Helligaands Kraft. Villien til det Gode udgik derfor ikke fra hans Kjæb, d. e. fra hans naturlige Kraft, thi deri „høede intet Godt“, men fra den Helligaands ny tilkomne Kraft; den naturlige Kraft satte sig tværtimod herimod, forat det om muligt ikke fuldbringes. Denne Kamp imellem den gamle, naturlige og den nye, aandelige Kraft bliver beskrevet paa en aldeles lignende Maade som her (B. 19) i Gal. 5, 17.

Bud og til ligesrem at fortjene den evige Salighed ved gode Gjerninger.

Herimod maa bemærkes: Nigtignok kan og skal den Retfærdigjorte arbeide paa sin Saliggjørelse (Phil. 2, 12.); men det skeer ikke af egen naturlig Kraft, men Gud er den, som virker i os baade at ville og at udrette (V. 13); af ham skulle vi hver Dag og hver Time lade os forsøge de i Retfærdiggjørselsen skjænkede Maadekæster og tage af saadan Fylde i Christo Jesu Maade over Maade, det vil sige, Maade og altid Maade igjen (Joh. 1, 16.). Da vi nu ogsaa efter Retfærdiggjørsellen til ingen Tid tør bortkaste Maaden som overslodig (Gal. 2, 21.), saa blive vi altsaa ikke blot retfærdige, men ogsaa salige af Maade (Eph. 2, 8. Apostl. Gj. 15, 11.); men er det af Maade, da er det ikke mere af Gjerninger, ellers bliver Maaden ikke mere Maade (Rom. 11, 6.).

„Vi blive fødte paanly ved denne (Troen), og den Helligaand kommer i vojt Hjerte ved Troen, og han fornærer vojt Hjerte, saa at vi kunne holde Guds Lov, ret elste Gud, i Sandhed frygte ham, ikke vakle eller twible om, at Christus er os givet, at han hører vor Raaben og Beden, og at vi med Glæde kunne hengive os i Guds Billie, endogsaa midt i Døden“. Men

„Der er Ingen, der saaledes frygter og elsker Gud Herren af ganzte Hjerte, som han er skyldig til; Ingen, der bærer Kors og Lidelse i fuldkommen Lydhed imod Gud; Ingen, uden at han øste twbler i Svaghed, om ogsaa Gud antager sig os, om han agter paa os, om han hører vor Bon. Dersor siger Augustinus med Ret: Alle Guds Bud holde vi da, naar Alt det, som vi ikke holde, bliver os tilgivet“ (Apologien).

Unmærkning. Der er vel i Skriften nu og da Tale om en himmelst Bon, men den har jo aabenbart forskjellige Grader (Dan. 12, 3; Math. 10, 40—41), og kan dersor ikke have Hensyn til den almindelige Salighed, som uden Forstel bliver alle Troende til Deel (Apostl. Gj. 15, 11), men kun til den særegne Herlig-

hed, som rigtignok i forskjelligt Maal skal blive de enlest Salige til Deel. Men der er at mærke, at ogsaa denne særegne Herligheidsbon altid er en albeles Maabelsn, thi naar vi have gjort Alt, saa have vi dog været unnyttige Ejener (d. e. uden Fortjenstlighed Luc. 17, 10); Gud har dog af Luther Maabe tilstænt enhver tro Ejener en Bon, men nu just ikke for hans Gjerningers Skyld; men efter d. e. i Forhold til hans Gjerninger som de, der vise hans sjulte Hjertetro (Sac. 2, 18) og dersor kunne tjene som Maabefolk for den tilstænte Maabelsn.

„Der er to Slags Gjengjeldelse: den ene, at give hvad man er skyldig, den anden, hvad man ikke er skyldig, som, naar Keisernen giver en Ejener et Fyrstendomme, saa gjengjeldes dermed Ejenerens Arbeide, og Arbeidet er dog ikke et Fyrstendomme værd, men Ejeneren faaer det som et Maadeslehn. Saaledes er Gud os ikke det evige Liv skyldig for vore Gjerningers Skyld, men naar han alligevel giver de Troende det for Christi Skyld, saa gjengjeldes derved vor Lidelse og Gjerning. Bidere sige vi, at de gode Gjerninger i Sandhed ere fortjenslige, ikke at de skulde fortjene Syndsforsladelse eller evigt Liv, men de ere fortjenslige med Hensyn til andre Gaver, som gives i dette og efter dette Liv. Thi Gud tører med mange Gaver indtil i højt Liv, da han efter dette Liv vil give de Hellige Ere. Thi de Salige skulle faae Belønning, den ene højere end den anden“ (Apologien).

3) Ja, han kan endogsaa ovenkjøbet gjøre noget Overflødig derved, at han ikke blot efterkommer, hvad Gud udtrykkeligt har befalet, men ogsaa paatager sig, hvad Gud vel har tilraadet, men dog har ladet staae Mennesket frit for. De saakaldte evangeliske Maad, hvorfaf de tre Munkeløster ere de vigtigste: ubetinget Lydhed, fuldkommen Fattigdom og Lydshed hele Livet igjennem.)

Herimod maa bemærkes: 1) Intet Menneske, end ikke det allerhelligste, kan opfylde endog kun Guds udtrykkelige Bud: „Thi dersom vi sige“, taler Johannes (1. Brev 1, 8.) ganzte i Alminde-

lighed og medindeslutter heri ogsaa sig selv (der vist var saa hellig som Nogen), „dersom vi sige, vi have ikke Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os“. (Samlgn. ogsaa 2, 1.): Gud fordrer i sine Bud for sig selv Hjertelighed af ganse Hjerte, af ganse Sjæl og af ganse Sind og af alle vore Kræster, og for Nesten, at vi skulle elsker ham som os selv: udover denne Lovens Sum er noget Hsiere, som Gud maa ske kunde tilraade og anbefale de Fuldkomne, ci engang tænkeligt*).

„Den sande christelige Fuldkommenhed er den, at man frygter Gud af Hjerte og med Alvor og dog tillige fatter en hjertelig Tillid, Tro og Fortræstning til, at vi for Christi Skyld have en naadig, barmhertig Gud, at vi kunne bede og begjære af Gud, hvad der er os fornødent, og visselig vente Hjælp af ham i alle Trængsler efter Enhvers Kald og Stand, at vi imidlertid ogsaa

*) Det Raad, at blive i ugift Stand f. Ex. (1 Cor. 7, 1) giver Apostlen aabenbart fun med Hensyn til de davorende Tidsomstændigheder (B. 26); dette har heller ikke til Hensigt at forøge Helligheden, men fun at formindsker den legemlige Trængsel (B. 28), som under den forestaaende Korfsgelse maatte trykke de Giste dobbelt og tredobbeligt tungt. — Men hvad Matth. 19, 21 angaaer, hvorpaa den romerske Kirke grunder sit evangeliske Raad om „fuldkommen Fattigdom“ for Saadanue, som stræbe efter en fuldkommen Hellighed, saa harde Herren aabenbart intet Bidere til Hensigt med den Forbring, at Ynglingen, hvis han vilde være fuldkommen, skulde følge Alt og give det til de Fattige, end dette: han vilde ved et bestemt Tilfælde gjøre denne ret indlysende, at han langtfra ikke havde opfylt netop de ti Bud, som han meente at have opfylt (B. 20). Thi nu visste det sig jo aabenbart, at han ikke elskede Gud og de guddommelige Ting over Mammon, over alt Andet og altsaa var skyldig i hele Loven; ellers vilde han jo vel have fulgt med Herren, som den, der fun talte om Gud og guddommelige Ting og efter Ynglingens egen Uttring kunde vise Veien til det evige Liv (B. 16).

udvortes med Flid skulle gjøre gode Gjerninger og røgte vort Kald. — Nette Bønner og ret Almisse, ret Fasten, det er befalet af Gud, og i det Tilfælde, at det er befalet af Gud, kan man ikke undlade det uden Synd. Derimod, saafremt disse Gjerninger ikke ere befaledes i Guds Lov, men have en Form efter menneskeligt Valg (Col. 2, 20—23.), saa ere de intet Andet end Menneskelerdomme, om hvilke Christus siger: „De dyre mig forgjæves med Menneskers Bud“ (Matth. 15, 9.)“ (Apologien).

VIII. I Artiklen om Boden (Skriftmaal og Absolution).

- 1) Til Boden høre væsentlig tre Stykke: 1) Hjertes Sonder knuselse (eller Anger med det Forsæt at ville forbedre sig), 2) Bekjendelse med Munden (med en Opregnen med Navns Angivelse af alle de enkelte Synder) og 3) Fyldestgjørelse ved Gjerning (fornemmelig Bøn, Faste og Almisse).

Herimod maă bemerkes: Det tredie Stykke strider mod Jesu Christi eneste Fortjeneste og er oveniføjet en Umulighed for Menneskene, som jo i ethvert Dieblik skulle frygte Gud over Alt, elsker ham og have Tillid til ham og altsaa ikke kunne faae nogen Eid tillovers til at indhente denne forsømte Tilgift; som desforuden dagligt føie ny Skyld til den gamle og maae bede: „Forlad os vor Skyld“. — Men det andet Stykke er overdrevet, forfaavidt som der bliver forlangt en Opregnen med Navns Angivelse af alle enkelte Synder; thi, kan han merke, hvor ofte han fejler! (Ps. 19, 13.) — og det bliver dersor lært af Bore, „at man ikke skal ylage Nogen med at opregne Synderne ved Navn“. — Det første Stykke endelig, Angeren, for dær er den romerske Kirke derved, at den ikke sjælner imellem en sand og en falske Anger, men imellem en utilstrækkelig og en fuldkommen, imedens dog al vor Anger er og bliver høist mangefuld, og Gud ene og alene derved seer paa vor Oprigtighed (1 Krsn. 29, 17.).

Detimod mangler nu ogsaa et væsentligt Stykke, nemlig den troende Tillid til, at vores Synder ene og alene for Christi Skyld skulle tilgives (uden denne troende Tillid nytter det første Stykke, Angeren, slet Intet; Matth. 27, 3. 5.). Det mangler; thi den Tro, som den romerske Kirke overalt forudsætter, er en blot Fortstandens Holden for Sandhed og ingen Hjertets Tillid (V); men naar den dog taler om en Tillid til Guds Barmhjertighed, som maa være forbunden med Angeren, saa mener den en saadan Tillid til Guds Barmhjertighed, at han vil være den angrende Synder naadig tillige for hans Angers Skyld, og gjør saaledes hermed Angeren til noget Fortjentligt, „men at lære, at vi faae Syndstilgivelse ved en saadan Anger og ved vor Kjærlighed, hvad er det Andet end at stole paa vores egne Gjerninger?“ (Apologien).

„At Skriften selv betragter Anger og Tro som Bodens Dele, det viser sig af Matth. 11, 28.: Kommer hid til mig Alle, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile. Der ere to Stykker: Besværet eller Byrden, som Christus taler om, det er Glendigheden, den store Forsærdelse for Guds Brede. For det Andet: at komme til Christus, og det er intet Andet end at tro e, at vores Synder blive os tilgivne for Christi Skyld. Ligesaa siger Christus Marc. 1, 15.: Omvender Eder og troer Evangelium. For det Første gjør han os til Syndere og strækker os, for det Andet trøster han os og forkynder Syndernes Forladelse“ (Apologien).

Anmærkning. Den romerske Kirke betragter Boden som den anden Nedningesplante fra Syndens Skibbrud, som om Gud ogsaa paa sin Side opnævde Daabspagten, efterat Mennesket paa sin Side havde brudt den (imod Rom. 3, 3; 2 Tim. 2, 13).

„Altsaa er Boden intet Andet end en Tilbagevenden og Træden hen til Daaben, saa at man gjentager og øver det, som man tidligere har begyndt og dog afstaet fra“. — „Skibet sønder-

brydes ikke, fordi det er Guds Anordning og ikke vor egen Sag; men det skeet vel, at vi glide og falde ud. Men falder Nogen ud, han see til, at han etter svømmer dertil og holder sig derved, indtil han etter kan komme ind deri og vandre i det, som tidligere er begyndt“. (Den store Katechismus.)

2) Men Hyldestgjørelsen kan Kirken eftergive den, som skal gjøre Bod; thi den har en uudtsommelig Skat af Christi og de Helliges overslodige Fortjeneste, hvorfra den efter Gotts befindende kan meddele „Aflad“.

Herimod maa bemærkes: Kirken kan hverken paalægge Hyldestgjørelse, fordi den strider mod Skriften og er en Umulighed for Menneskene, eller eftergive en saadan Hyldestgjørelse i Kraft af sin Skat af overslodig Fortjeneste, og det af den simple Grund, at en saadan Skat er et blot Hjernespind imod Guds Ord (IV., 1.; VII., 3.). Saaledes er da hele den forargelige Lære om Afladen uden Bund og Grund og falder sammen i sig selv.

IX. I Artiklen om Sacramentet.

1) Brødet og Vinen i Nabveren blive ved Præstens Consecration eller Bessignelse (som ved en Trylleformular) i Væsenet forvandlede til Jesu Christi Legeme og Blod: saaledes at Intet bliver tilbage uden den oprindelige Skikkelse, Farve, Lugt og Smag.

Herimod maa bemærkes: 1) Det hedder ikke: „det er blevet mit Legeme“; ja, og om det endog heed saaledes, saa vilde dog deraf ikke nødvendigt følge, at Brødet ganske og aldeles vilde være forvandlet til Legemet; thi saaledes er der ogsaa strevet: Ordet, d. e. den anden Person i Gud, blev Kjæd eller Menneske, og dog skal der ikke dermed være sagt, at Gud var forvandlet til eller gaaet tilgrunde i Mennesket. 2) Men naar nu de omtalte Ord

ikke behøve at forstaaes saaledes, hvorfør da udlegge dem saaledes trods de sem Sandser? 3) Endelig giver Apostlen, der forsikrer at have modtaget det af Herren (1. Cor. 11, 23.), et udtrykkeligt Fingerpeg, at vi heller ikke skulle forstaae ovennævnte Udtryk saaledes, idet han gjentagne Gange, baade efter og før, uden videre falder det consecrerede eller velsignede Element Brød (1. Cor. 10, 16; 11, 27. 28.), medens der dog efter den romerske Kirles Mening Intet bliver tilbage af Brødet uden et tomt Skin.

Men hvad Elementernes Consecration angaaer, saa gjør Presten herved Intet, men Christus gjør Alt ved Indstiftelsens Ord.

„Thi med Ret siger Chrysostomus: Christus selv tilbereder dette Bord og velsigner det; thi intet Menneske gjør det fremsatte Brød og Viin til Christi Legeme og Blod, men Christus selv, som er forfæstet hos os. Ordene blive udtalte ved Prestens Mund, men ved Guds Kraft og Maade, ved det Ord: „Dette er mit Legeme“ — blive de fremsatte Elementer velsignede. Og ligesom de Ord: „Boxer og formerer Eder og opfylder Jorden“, kun eengang ere udtalte, men dog altid vise sig kraftige i Naturen, saa at den boxer og formerer sig, saaledes er ogsaa dette Ord kun talt eengang, men det er dog kraftigt og virker indtil denne Dag og indtil hans Tilkomst, saa at hans sande Legeme og Blod er tilstede i Kirkens Nadvere“ (Apologien).

2) Det consecrerede Element vedbliver ogsaa efter den sacramentale Handling at være et sandt Sacramente, ganske asset fra, om det bliver brugt eller ikke, det kan dersor ogsaa opbevares og ved given Lejlighed bringes til de Syge.

Herimod maa bemærkes: Herren gav paa sin Side Brødet, og Disciplene paa deres Side toge og aade det. Det consecrerede Element blev forvaltet og brugt saaledes. Derved blive vi staende og ere više paa, at det consecrerede Element er et sandt Sacramente, naar vi forvalte og bruge det efter Herrens Exempel.

Men at det ogsaa udenfor den sacramentale Handling skulde være og forblive et Sacramente, derfor haves ingensomhelst Borgen.

„Thi Intet kan være Sacramente uden Guds Besaling og anordnede Brug.“

3) Den indviede Hostie tør og skal tilbedes af de Troende.

Herimod maa bemærkes: Naar Du modtager det indviede Brød, saa maa Du bøie Kne for den i Sacramentet tilstede værende Herre; for Hostien derimod aldrig. Kunde den romerske Kirke virkelig bevise, at Brødet væsentligt blev forvandlet til Herrrens Legeme, saa var der Intet at indvende derimod; thi da vilde Hostien ikke være Andet end hans Legeme, i hvem Guddommens Hylde boer legemlig, og i hvil Navn alle Kneæ skulle bøie sig (Phil. 2, 10.). Men da den ikke kan være det, saa gjør den Uret, naar den foreholder de Troende at tilbede den indviede Hostie, der dog kun er givet til at nyde, og fører denne omkøring med stor Pragt paa Christi Legemsfest.

Anmærkning. Læseren kan herved erindre sig, at endnu for kort Tid siden forlangte man af de protestantiske Soldater i Baiern, at de skulle tage Deel i Kneafslabet for den indviede Hostie.

4) Til en velsignelsesrig Modtagelse af den hellige Nadvere er intet Andet nødvendigt, end blot, at der ikke finder nogen forsættig Modstand Sted.

Herimod maa bemærkes: Kun en værdig Rydelse er velsignelsesrig (1. Cor. 11, 29.). Men en værdig Rydelse er en saadan, som svarer til Sagens Viemed. Da dette nu ikke er noget andet, end at vi i Sacramentet skulle modtage Syndsforsladelse for Christi Skyld, saa ville vi kun da nyde Sacramentet værdigt, d. e. svarende til sit Viemed (smglg. Phil. 1, 27.), naar vi oprigtigt angre vores Synder og satte en hjertelig Tro til, at Gud for Jesu Christi Skyld vil tilgive os dem, idet Sacramentets Viemed ellers ikke bliver opnaægt. Der bliver altsaa forlangt Mere

til en velsignelsesrig Modtagelse end det, at vi kun ikke forsægtigt skulle strebe derimod.

5) Da Blodet ikke kan skilles fra Legemet, og altsaa den, som nyder Legemet, tilligemed dette modtager Blodet, saa er Nadveren under een Skikkelse tilstrækkelig til Frelsen. (Dermed søger den romerske Kirke at retsædiggjøre Unddragelsen af Kalken for Lægfolk.)

Herimod maa bemærkes: Her spørges aldeles ikke, om vi anseer det for tilstrækligt; Herren har saaledes anset det for nødvendigt, ellers vilde han ikke have indstiftet den under begge Skikkeler og netop saaledes ret udtrykkeligt tilssiet med Hensyn til Kalken: „Drifker Alle heraf!“ Men det er ogsaa tydeligt af 1. Cor. 11, 23. o. s., at Herren har villet, at hans Nadvere skalde holdes i alle de følgende Tider ganske saaledes, som han har indstiftet den paa Skjærtorsdag, nemlig under begge Skikkeler, indtil han kom igjen for at dømme Levende og Døde (V. 26.); og der er i hele Kapitlet ikke gjort den mindste Forskjel paa Prester og Lægfolk, men det hedder ganske i Almindelighed: „Saa ofte som I (Prester eller Lægfolk) æde af dette Brød og drikke af denne Kalk“ (Smilgn. ogsaa V. 29.). Deraf følger da en Sønderlemmelse af Sacramentet til Skade for Lægfolk, hvilken aldeles ikke lader sig retsædiggjøre uaf den hellige Krist. Men ligesaa lidt lader den sig retsædiggjøre af den Fornuftgrund, „at Blodet jo modtages tilligemed Legemet“; thi vi skulle i ingen Henseende vide eller gjøre det bedre end vor Herre og Meester, allermindst i en Testaments sag, hvad dog den hellige Nadvere er. Tørrigt kan den romerske Kirke ikke negte, at Unddragelsen af Kalken for Lægfolk først er opkommen i det tolvte Aarhundrede*) og det under lyde-

*) Apostl. Gj. 2, 42 omtales blot Brødbets Bryden; men det beviser ikke, at man alt dengang nu og da har ubeladt Kalken; thi Taushed er ikke uden videre et Beviis, og den Omstændighed, at Kalken ikke omtales, fortolkes tilstrækkeligt af, at der her ikke hand-

lig Modsigelse af meget ansele Lærere, ja endog af Paver, der straffede en saadan Sønderlemmelse af Sacramentet som „et stort Kirkieran“.

6) I den hellige Nadvere bliver Herren altid offret igjen til Syndernes Forladelse paa en ublodig Maade ved Præstens Haand (Messeoffer).

Herimod maa bemærkes: 1) Egentlige Offre gives der slet ikke mere i det Nye Testamente; der givelde kun Lov- og Kjærlighedsoffer (Hebr. 13, 15—16.). 2) Men et ublodigt Offer til Syndernes Forladelse er efter Kristen endog en Utting; thi uden Blodsudgydelse skeer ingen Forladelse (Hebr. 9, 22.). 3) Christus har offret sig eengang for alle (Hebr. 9, 28.) og med eet Offer i Ewighed fuldkommet Alle, som blive helligede. Den romerske Kirke nedsætter derfor med sit bestandigt tilbagevendende Messeoffer Christi evigt fuldgylbige Fortjeneste og falder aabenbart tilbage til det gamle Testamente, hvor man hvert Aar bestandigt maatte offre eet Slags Offer, uden at dette dog kunde gjøre dem fuldkomne, som offrede der (Hebr. 10, 1.).

7) Foruden Daaben og Nadveren gives der endnu fem Sacramenter: Confirmation, Bod (d. c. Skriftemaal og Absolution), Præstevielse, Eggtekab og den sidste Olie.

Herimod maa bemærkes: Naar Sacramente tages i den videre Bethydning af „hellig Handling“, saa kan man vel kalde de

les om en bærende Undervisning, men om en historisk Beretning, hvor man før og stal satte sig i Korthed og vel kan sætte en Deel for det Helle. (Paa lignende Maade forholder det sig med Apostl. Gj. 19, 5, hvoraf ikke følger, at Daaben er forrettet blot i Christi Navn og ikke tillige i Guds Faders og den Helligaands.) I intet tilfælde vilde Apostlen Paulus, der saa ret udtrykkeligt foreholder Corinthierne Nadveren under begge Skikkeler, have taalt en saadan indgrindende Sønderlemmelse, og dog omtales Apostl. Gj. 20, 7, hvor han selv var Deeltager, netop ogsaa kun Brødet.

sem nævnte Stykker saaledes, men da gives der endnu overmaade mange Sacramenter (som Bon, Prædiken o. s. v.). Men den romerske Kirke vil have disse kaldet Sacramenter aldeles i samme Betydning som Daaben og Nadveren, ja! den stiller endog saa Confirmationen over Daaben: det er falsk og stridende mod Skriften.

Men der hører til Sacrementet, taget i samme Betydning som Daaben og Nadveren, væsentligt tre Stykker: 1) en guddommelig Besaling, 2) et jordisk Tegn, 3) et himmelsk Gode.

Confirmationen (hvori der efter romersk Lære meddeles de vorne Christne visse Maadegaver til det aandelige Ridderstab, mens dens Bisloppen salver dem med indbriet Olie) mangler nu alle tre Stykker; thi Apostlenes med Bon forbundne Haandspaalæggelse paa de allerede Døbte (Apostl. Gj. 8, 15. og 17.) var paa ingen Maade forbunden med en Salvesle og havde overhovedet ikke til Hensigt at meddele ordentlige Maadegaver, men overordentlige Undergaver, og kan deraf ikke sammenlignes med Confirmationen hverken i Formen eller i Sagen selv.

Boden fremdeles (d. e. Skriftemaal og Absolution) mangler aabenbart det andet Stykke, det jordiske Tegn; thi den der ved sædvanlige Haandspaalæggelse er kun en betydningsfuld Ceremoni uden Guds udtrykkelige Besaling, ja! selv uden bestemt apostolisk Exempel.

Præstevielsen (eller Ordinationen) mangler altter alle tre Stykker; den er kun en meget nyttig og særligt efterlignelsesværdig kirkelig Skik fra den apostoliske Tid, uden Guds udtrykkelige Besaling, og den der ved brugelige Haandspaalæggelse, der ogsaa bruges ved Diaconernes Indsættelse (Apostl. Gj. 6, 6.) og ved mange andre hellige Handlinger, er altter blot en betydningsfuld Ceremoni efter apostolisk Exempel (2. Tim. 1, 6.). Hvad nu den Gave angaaer, som der ved skulde meddeles, da vide vi ikke, hvad Apostlenes Bon og Haandspaalæggelse formaaede, maafee, —

at Apostlene havde Magt til at meddele dem, som overtoge et Enhed, føregne Embedsgaver (2. Tim. 1, 6. og 1. Tim. 4, 14.), ligesom de var i Stand til at forlene de almindelige Christne med overordentlige Undergaver (Apostl. Gj. 8, 14—20 og 19, 6.). Men hvad os angaaer, saa have vi ingen Borgen for, at vi ved vor Bon og Haandspaalæggelse udrette mere, end hvad den troende Bon, naar den er alvorlig, overhovedet formaaer (Jac. 5, 16.).

Saaledes mangler ogsaa Egteskabet alle tre Stykker, da allerede Egteskabet selv er en hellig, af Gud indsat og med guddommelige, velsignelsesrige Forjættelser for dette Liv*) betenkts Stand**).

Anmerkning. Den romerske Kirke tillader deraf ikke, i Samlang med sin Anstuese af Egteskabet som Sacramente, nogen egentlig Skilsmisse endog saa ved et paafølgende Egteskabsbrud, saa at dog den uskyldige Part altter turde gifte sig. Men det er aabenbart imod Matth. 19, 9, hvor Herren selv tilsteder en Undtagelse fra den i Vers 6 opstillede Regel i Egteskabsbrud.

Om den sidste Olie endelig som en Forberedelse af Døende til et saligt Endeligt findes heller intet Ord i Skriften. Den Jac. 5, 14. omtalte Salvesle, hvorved forsvarigt al Bægten lægges paa

*) 1 Tim. 2, 15, ligger Tonen paa, „dersom hun bliver i Troen“ o. s. v. og der siges fun, at hendes Kalb som Hustru paa ingen Maade hindrer hende i hendes Salighed.

**) Stedet i Ephes. 5, 32 beviser Intet for Egteskabets egentlige Charakter: thi det Ord, som der staar paa Græs, og som betyder en hellig Hemmelighed, har Bulgata (see I, 2) just i denne Betydning oversat med sacramentum. Men Apostlenes Menig er denne: Egteskabets hemmelighedsfulde Betydning er stor. Hvorfor? Fordi det sindbilledligt betegner Herrens inderlige Samfund med Kirken, da han ikke blot er een Land, men ogsaa eet Kjøb med den, idet han giver den at nyde, ligesom sin Land i Ordet, saaledes sit Kjøb og Blod i Alterens Sacramente.

den dermed forbundne troende Bon (V. 15.), stede jo ikke til Forberedelse af Øsende til et saligt Endeligt, men til de Syges Helbredelse (Vers 15, 16., smlgn. ogsaa Marc. 6, 13.), paa det de igjen kunde „leges“.

X. I Artiklen om de sidste Eng.

Der gives som Mellemtilstand mellem Himmel og Helvede en Skjærsild, hvori Sjælene, før de kunne indgaae i Himlen, maae give Hyldestgjørelse for alle timelige Synder saavel som for de Døds synder, de ikke have gjort Bod for her paa Jordens. Derved komme dog de Troendes Forbønner og især Messeoffret dem tilgode.

Herimod maa bemerkes: En Hyldestgjørelse fra Menneskets Side kan efter Skriften ikke engang finde Sted her (VIII, 1.), hvor dog idet mindste den Skade, man har foraarsaget ved sin Synd, i mange Tilfælde paa en Maade lader sig gjøre god igjen, endsig da hisset; thi der figes vel Matth. 5, 26., at den ubodsærdige Synd skal være fordomt saalænge, indtil han betaler sin Skyld til sidste Hvid, men der staar ikke, at han nogenfinde kan og vil betale den, meget mere maa efter hele Skriftsammenhænget (Rom. 3, 28, Gal. 2, 16) det Modsatte tænkes til. — Men ikke blot den foregivne Hensigt med Skjærsilden falder sammen til Intet; Skjærsilden selv er et blot Menneskepaasfund. Det vigtigste Skrifsted, hvorpaa den romerske Kirke beraaber sig, er 1. Cor. 3, 14—15. Men der er ikke Tale om en virkelig Ild, ellers maatte Guldet, Sølv, Træ og Straaet (V. 12.) ogsaa være virkeligt Guld, Sølv, Træ og Straa, men om en uegentlig Ild: ligesom da ogsaa Apostlen ved Udtrykket „som“, d. e. ligesom gennem Ild, i Vers 15 udtrykkeligt antyder, at han her taler lignelsesviis. Dertil kommer, at denne uegentlige Ild ikke alene er en Skjærs- (Renselses- eller Luttrings-) Ild, men meget

mere en Prøvelsesild. Hvad bliver der nu af Skjærsilden, da her dog hverken er Tale om en virkelig Ild eller om en Skjærs- eller Renselses-Ild?

Men naar endelig den romerske Kirke støtter sig paa 2. Macc. 12, 42—46., forat godtigste Forbønnens, fornemmelig Messeofferets Nytte for de Afsødte, saa maa man betænke: 1) endogsaa de helligste Mænds Eksempler i Skriften er ikke ligefrem bindende, især fra det gamle Testamente, hvor Meget var gjældende, der er ophevet i det nye Testamente (Hebr. 10, 9.). 2) Men Judas Maccabæus gifte bevistlig ogsaa ud over det gamle Testamente, da han bragte et Syndoffer for Ørde, hvortil der heller ikke i det gamle Testamente fandtes nogen Besaling eller Forjettelse. 3) Forfatteren betegner ogsaa selv Judas Maccabæus's Foretagende som en „hellig og gudelig Tanke“ (uden Skriftgrund). 4) Hele Stedet er apocryphisk.

XI. I Artiklen om Kirken.

1) Til Kirkens sande Enhed hører ikke blot Overensstemmelse i Ord, men ogsaa i Forfatning og Skifte.

Herimod maa bemerkes: Apostlene formane altid kun til Endrægtighed i Ord, d. e. i Tro, Lære og Bekjendelse (1. Cor. 1, 10; Phil. 3, 15; Gal. 1, 7—8; Eph. 4, 13. 14; 1. Tim. 6, 3; 2. Tim. 1, 13); men med Hensyn til ydre Skifte og Forfatning give de kun i Almindelighed den Regel: „Alt skee sommeligen og med Orden“ (1. Cor. 14, 40.), idet Gud er en Fredens Gud (14, 33), men opfordre og ved given Lejlighed indstændigt til at efterligne denne eller hin Skifte, der siensyndig er smuk og har viist sig gavnlig (1. Cor. 11, 2. 16.). Men deraf folger ikke, at en fuldkommen Overensstemmelse i Forfatning og Skifte overalt er mulig, ønskelig eller endog væsentligt nødvendig til Kirkens

Enhed; ja, strengt taget kan den romerske Kirke heller ikke rose sig af en saadan fuldstændig Overeensstemmelse.

2) Denne ene Kirke (den romerske) kan ikke feile, da den styrres af den Helligaand; den er infallibel eller ufeilbar.

Herimod maa bemærkes: Den Kirke, som lader sig styre af den Helligaand, feiler vel ikke (Joh. 16, 13.); den er en Sandhedens Ville og Grundvold (1. Tim. 3, 15.). Men at den romerske Kirke ofte har feilet, det fremgaer tydeligt af dens hypotyse Modsigelser ligesom ogsaa af dens aabenbare Afvigelse fra Guds Ord. Deraf slutte vi da, at den i disse Stykker netop ikke har lader sig styre af den Helligaand.

Anmærkning. Hvem der egentligt tilkommer Infallibilitet Paven eller de almindelige Concilier af Bisshopperne, derom er der endnu Strid i den romerske Kirke selv. De, som paastaae det Første, kalber man Ultramontane.

3) Udenfor denne eneste, sande Kirke (d. e. den romerske Kirke) gives ingen Frelse.

Herimod maa bemærkes: Udenfor den christne Kirke gives visnok ingen Frelse; thi den alene besidder det ene saliggjørende guddommelige Ord og Sacramente. Nu ville vi engang sætte det tilfælde, som dog ikke finder Sted, at den romerske Kirke besidder den christelige Lære reen og puur i alle Stykker, imedens alle andre Kirker kun havde Brudstykker deraf; og da turde den romerske Kirke vel kalde sig den alene sande og usorfalsede, men dog ikke ligefrem og uden videre den alene saliggjørende, den maatte da først føre Bevis for, at et eller andet Kirkelsamfund udenfor den ei engang havde saa mange Brudstykker af den christelige Sandhed, som til Nød kunde være tilstrækkelige til at blive salig ved. Eller kan man maasee slet ikke blive salig i et tildeels forfalsket Kirkelsamfund, hvor man paa den rette Skrifgrund om Christi Person, Gjerning og Embede har opbygget menneskelig Viisdoms Straa, der skulle opbrændes som umyttige paa Sigtsens

Dag (1. Cor. 3, 11. 13.)? At man kan det til Nød, beviser netop 1. Cor. 3, 15., hvor der figes, at endog den, der selv har hjulpet til med at opbygge saadanne Lærestraae paa hin rette Skrifgrund, muligvis kan blive salig; „dog som igennem Ild“, det vil sige: enten som en Brand, der med yderste Nød rives ud af Ilden (Amos 4, 11.) eller som En, der endnu først maa igennem Ansegtslæsens Ild (1. Petr. 4, 12.); thi Ansegtslæsen lører at give Alt paa det enesaliggjørende Ord (Ef. 28, 19.) og at erkende, foragte og forlæste al Menneskeviisdom som Hs og Straa.

4) Ordets Jenere ere Præster i egentlig Betydning (især med Hensyn til det ublodige Offer, som de ved Messen have at forrette for Folket).

Herimod maa bemærkes: Alle egentlige Offre ere ophørt i det nye Testamente (Hebr. 10, 9.), der gjelde blot Lov- og Kjærlighedsoffre (Hebr. 13, 15—16.). Men hvor der ikke er egentlige Offre, der gives der heller ikke egentlige Præster.

5) De ere derfor at ansee som en fra Lægfolk fuldkomment og væsentligt forskellig Stand.

Herimod maa bemærkes: Alle Christne ere aandelige Præster (1. Petr. 2, 9.) og have foligelig samme Rettigheder, men de have ikke Alle det samme Embede og Kald (Eph. 4, 11—21.); thi Gud har indsat Læreembedet til Menighedens bedre Opbyggelse. Den Omstændighed nu, at Hyrderne have det Embede, hvortil Menighedens Medlemmer blot have Ret, er den eneste Forskjel mellem begge.

Anmærkning. Det under heftig Modsigelse indhørtte Præstekolbat (ugift Stanb) (der aabenbart er imod 1 Tim. 4, 3; 1 Cor. 9, 5; 1 Tim. 3, 2, 11 og Tit. 1, 6, paa hvilke sidste Stebede kun Fleerloneri bliver forbudt saavel Bisshopperne som enhver retskaffen Christen) er ogsaa beregnet paa at forhøje Aftstanden imellem Geistlige og Lægfolk og at omgive de Første med et sædeligt Helgenstof, imedens bog Aftestanden, „betragtet efter Guds Ord, hvormed den er smykket og helliget, ikke alene er at sætte sig med alle andre Sten-

der, men ogsaa staer foran og over dem alle, det være sig Keisere, Fyrster, Bisshopper, og hvem det være vil." — Ærvært ligesom intet Menneskebud og ingen menneskelig Lov kan forhindre Forboden fra at blive grøn, efterat Gud havde sagt: "Jorden udgivne Græs og Urter, saaledes kan heller intet Klosterløste forandre den menneskelige Natur, saa at en Mand ikke skulde begjøre en Kvinde og omvendt uden en føregen Guds Gjerning og Gave (1 Cor. 7, 7), som man ikke kan faae ved Bon, men som Gud uddeler „efter som han vil" (1 Cor. 12, 11).

6) De kunne heller ikke træde tilbage i Lægmands Stilling, idet der ved Ordinationen paatrykkes dem en uudslittelig Charakter.

Herimod maa bemærkes: Ordinationen er væsentlig intet Andre end en nyttig, kirkelig Skif, for efter anstillet Prævelse saa høitideligt som muligt at bekræfte Vocationen (eller Kaldelsen) og nedbede Guds Velsignelse over den Kaldede. Naar nu Hovedsagen, Kaldelsen, kan hæves eller tages tilbage, hvorfor da ikke ogsaa Ordinationen?

7) Ordets Ejener ere aandelige „Dommer", der i Guds Sted holde Dom over de Synder, der enkeltvis maae opregnes (VIII, 1.), forlade Synderne eller beholde dem og paa-lægge Bodsstrafte.

Herimod maa bemærkes: Nigtignok har den kristne Kirke Ret til at forlade og beholde Synden i Guds Sted (Joh. 20, 23); men dog efter det guddommelige Ords bestemte Regel og i twivsommige Tilfælde betingelsesvis. Den retmæssigt kaldede Ordets Ejener har ogsaa Embedet til at øve en saadan Ret, men er dog ingen Forhørs-Dommer, der kan dikttere sine Skriftebørn Straf, men en „Medarbeider til deres Glæde" (2. Cor. 1, 24.).

8) Iblant selve Ordets Ejener finder en Rangorden Sted, fra den simple Præst (Presbyter) lige op til Bisshoppen, og Bisshoppen, som Apostlenes Eftersølgere, tilkommer Retten til at confirmere og ordinne.

Herimod maa bemærkes: I en vis Betydning er ikke en eneste Ordets Ejener en Apostlenes Eftersølger; thi til Apostleembedet høre to Ting: den ene, at man har været Øre- og Dienvidne til den Herre Jesus fra Begyndelsen af (Apostl. Gj. 1, 21—22., smlg. Joh. 15, 27.*), den anden, at man umiddelbart af Herren er blevet kaldet dertil (Gal. 1, 1., smlg. Apostl. G. 1, 24.), og dermed var nu for det Tredie forbunden en fuldkommen Ufeilbarhed i hvad der angik den saliggjørende Lære, thi de skulde ikke vidne alene, men tillige med den Helligaand (Joh. 15, 26—27.), der skulde erindre dem om alt det, Herren havde sagt (Joh. 14, 26.), og overhovedet lede dem til al Sandhed (16, 13.). Disse tre Stykker: at have været Dienvidne, umiddelbar Kaldelse og Ufeilbarhed kan hverken Præst eller Bisshop opvise, dersor er ikke en eneste Ordets Ejener en Eftersølger af Apostlenes i fuld Betydning. — Men i en vis Betydning ere alle Ordets Ejenerne uden Forskjel (og ikke blot Bisshopperne) Apostlenes Eftersølgere; thi de have alle at forvalte det samme Sjælesørger-Embede, og der mangler dem kun den apostoliske Magtfuldkommenhed. En egentlig Rangorden iblandt dem kan dersor kun indrømmes efter menneskeligt, men ikke efter guddommelig Ret; thi de have Alle oprindelig Ret til de Forretninger, som Sjælesørger-Embedet fører med sig (til Prædiken, Skriftemaal, Sacramenternes Forvaltning og Ordination). Saaledes var det uden Twivl i den apostoliske Kirke; thi Presbyterne (af Luther oversat ved „Ældste"), vare i Begyndelsen paa ingen Maade forskellige fra Bisshopperne. Det viser Apostl. Gj. 20, hvor de samme Personer, der i V. 17 kaldes Ældste, i V. 28 hedde Bisshopper; ligesaa Tit. 1, 5, smlg. m. Vers 7.

*) For Apostlen Paulus havde Herren aabenbaret sig paa overnaturlig Maade, (2 Cor. 12, 1), saa at han kunde sige: „Seg har modtaget det af Herren" (1 Cor. 11, 23; Gal. 1, 12), og var altfaa saa godt som Dienvidne.

9) Over alle hever sig endelig den romerske Pave, der som Petri, den øverste Apostels, Eftersølger er det synlige Overhoved og Christi Stedfortræder paa Jordens.

Hertil mod maa bemærkes: Christi Stedfortræder paa Jordens er den Helligaand (Joh. 14, 16.); han alene kan være det, da han er af lige Magt og Ere med Herren.

Men et synligt Overhoved for Kirken, ogsaa kun efter menneskelig Ret, det vil sige, for menneskelig Ordens Skyld, er ved Sagens uhyre Størrelse og ved Personens store Skønhed i det Mindste et meget tvivlsomt Gode.

At Pavnen falder sig en Petri Eftersølger, lad det nu være, hvad det er, omendskjønt det indtil nu endnu ikke er sikkert bevisst, at Petrus nogensinde har været Bisshop i Rom. Men deraf vilde paa ingen Maade følge, at Pavnen med Petri Sølefsørgers Embede tillige havde overtaget hans apostoliske Magtfuldkommenhed; thi den kunde, som vi have set (8), ikke nedarves, men hæftede ved Personen og døde med Personen. — Men naar den romerske Kirke falder Petrus den øverste Apostle og tildeler ham, foruden den almindelige Magtfuldkommenhed, endnu en særegen, hvorved han etter skulde have raged frem over alle de andre Apostle, saa vilde en saadan, ganske til hans Person knyttet Forrang, endnu meget mindre kunne nedarves end den almindelige apostoliske Magtfuldkommenhed; men man kan slet ikke engang af den hellige Skrift (og det gjør paa engang en Ende paa den pavelige Unmaesselse, der netop støtter sig til denne særegne Magtfuldkommenhed) opvise en saadan Petri Embedsforrang over de andre Apostle. Den romerske Kirke heraabter sig paa Matth. 16, 18 som paa et utvivlsomt Vidnesbyrd dersor. Men Herren kunde bygge sin Kirke paa Petrus, ogsaa uden at indrømme ham Embedsforrang, forsaavidt som Petrus allersørst klart og afgjørende bekjendte sig til den Grund, hvorpaa den kristne Kirke skulde bygges; d. e. til Troen paa Jesum Christum som den

levende Guds Søn (1. Cor. 3, 11.), og han ogsaa, formedelst denne sin afgjorte Bekjendelse, ligesom for sin ellers daabkraftige Væsen, i Virkeligheden var den, ved hvis Ejendomme Herren fornemmelig samlede den første Menighed paa Pinsekedag (Apostl. Gj. 2, 14.). Saaledes lader det sig da aldeles ikke klønne, hvorledes Ordene i Matth. 16, 18 maatte indslutte en Embeds-Forrang for Petrus fremfor de øvrige Apostle. Men, at Petrus siden efter i Apostelcollegiet i Almindelighed først træder frem (Apostl. Gj. 2, 14; 3, 4, 12; 4, 8; 5, 3; 5, 29; 8, 20), forklares ganske af samme Grund, hvorfor han allerede forhen stedse tog Ordet i Alles Navn (som netop ogsaa her Matth. 16, 15—16, ligesaa 22 og Joh. 6, 68), af samme Grund, hvorfor han den ene Gang vilde vandre Herren imøde paa Havet og den anden Gang svømmede ham imøde, nemlig: af hans synlige, modige og bestemte Væsen, der senere som tidligere paa en ganske naturlig Maade af sig selv maatte gjøre ham (ogsaa uden en formelig Forrang) til de Øvriges Ordstører og Formand.

Anmerkning. Paven nsies ikke med at være Kirkens synlige Overhoved; han udover ogsaa, ganske modsat den, hvis Stedfortræder han foregiver sig at være (Joh. 18, 36; Matth. 20, 25; Luc. 12, 14) tilligemed sine Bisstopper verdsig Magt og blander sig i verdslige Håndler.

Slutning.

Den romerske Kirkes almindelige Charakter er altsaa:

1) en gammeltestamentlig:

Den har oprettet et nyt levitisk Præstesomme (X, 7—8) og mangfoldige Ceremonier.

2) en udvortes:

Den binder den Helligaand til Pave og Concilier, uden at spørge, om disse ere aandeligt sindede (I, 3); lader Sacramenternes Mod-

tagelse være velsignet ogsaa uden Modtagerens hjertelige Anger og Tro (VIII, 4); sætter selve Troen i en høje Holden for Sandhed, (IV); betragter Menneskets oprindelige Biisdom, Retfærdighed og Hellighed som en blot Tilgift (III, 1); hænder ingen anden Synd end den formelige Gjerningsynd (III, 2); blander og fordærver Alt med høje Gjerninger (VII, 1); lægger utilbørlig Vægt paa uvesentlige Skikke, Ceremonier og Forfatning.

3) en sandelig:

Billeder og Reliquier blive hysede, besøgte og bestuede paa folsom Maade; Herrens Legeme og Blod skulle deraf i Sacramentet fortrylles for de legemlige Sandser. Overhovedet er hele den romerske Gudstjeneste, som har sit Midtpunkt i Messen, beregnet paa Følelse og Phantasie (altsaa paa den menneskelige Aands to sandeligste Evner) og omptaager*) ved Skuepragt, Musik, Virakvine, Øren og alle Sandser, medens Forstand og Hjerte kun lidet blive betænkt med det klare Ords Prædiken. Men naar Vasunen giver en utydelig Tone, hvo vil berede sig til Krig? (1. Cor. 14, 8.)

4) en aldeles menneskelig:

Den tenker sig Guds Rige altsor gjerne som en menneskelig Hofstat, hvor man kun kan udrette Roget ved Forbsnner, og udrette saameget desto mere, jo større Fortjeneste den har at opvise, om hvis Forbon man ansøger. Men Maria viser sig ligefrem som den almægtige Favoritinde ved det himmelske Hof.

5) ogsaa en verdslig:

(See den ovenstaende Bemærkning.)

*) Dertil bidrager ogsaa det latinske Sprog, der maa bruges ved Messen, med sine, forbi de ikke ere forstaede, hemmelighedsfulde Toner. (Smagn derimod 1 Cor. 14, 6—9).

Kapitel 2.

De afvigende Lærdomme i den græske Kirke.

Den græske Kirke, siden 1054 adskilt fra den romerske, forlader Beslutningerne af samtlige saakaldte almindelige Kirkforsamlinger, som siden dens Fratillelse ere blevne holdte i Bøsterlandet under romersk Forsoede. Deraf kommer det, at den ikke har mange Bildfareller, der først senere ere opkomne i den romerske Kirke (f. Ex. Unddragelsen af Kalken, Afladen). Men, at den mindre kom i Beværelse med Reformationen, havde til Følge, at den mindre besættede sig i de Bildfareller, den fra tidligere Tid havde tilfælles med den romerske Kirke, end den sidstnævnte. Denne holdt nemlig Reformatorerne saa at sige det guddommelige Ords Fakkel tot for Vinene, men den værgede sig saavidt muligt af den i Joh. 3, 20. angivne Grund og havde allerhøjest ganske slukket den; men da dette ikke lykkedes, saa forståede og besættede den sig i sine mørke Bildfareller og gav disse ved allehaande sophistiske Kunster et saavidt muligt skuffende Skin af Sandhed. Vi angive nu først ganske korteligt de Bildfareller, som den græske Kirke fuldkomment eller dog væsentligt deler med den romerske, og henvisе herved simpelthen til den allerede første Gjendrivelse.

Den græske Kirke lærer ligesom den romerske:

- 1) med Hensyn til Tradition (I, 4), kun at den fornemmelig øser samme af de græske Kirkesædre og de syv almindelige Concilier;
- 2) med Hensyn til Skriftudlægning (I, 3.), kun at den ganske bestemt forstaaer ved Kirken, hvem Skriftudlægningen til-

kommer, blot Bisloppernes almindelige Concilium, uden at dette er sammenkaldt eller stadfæstet af nogen Pave;

3) med Hensyn til Engle- og Helgendyrkelse, Billed- og Reliquie tilbedelse (II, 1, 2), kun at den udelukker massive Billeder (udskaarne, støbte eller udhugne) fra kirkelig Brug;

4) med Hensyn til Menneskets frie Billie (III, 3), kun at den noget bestemtere antager en større Tilbvielighed til det Onde end til det Gode hos det faldne Menneske;

5) med Hensyn til menneskelig Gjerning ved Siden af Christi Fortjeneste (IV, 2), kun at den ikke taler saa grovt og ligefrem om en saadan Gjernings Fortjenstlighed, men blot i Almindelighed paastaaer, at Mennesket retfærdiggjøres ved Tro og Gjerninger*).

6) med Hensyn til den retfærdiggjørende Raade (VI, 1), kun at det bliver ubestemt, om Menneskets Billie eller Guds Raade gjør Begyndelsen til Omvendelsen;

7) med Hensyn til Brodets og Vinens Forvandling til Herrrens Legeme og Blod (VIII, 1);

8) med Hensyn til Herrrens ublodige Øffring ved Præstens Haand (VIII, 6).

9) med Hensyn til Sacramenternes Tal (VIII, 7), kun at den 1) fører Confirmationen a) ikke tilbage til Skriften, men til Overleveringen, b) lader den følge strax ovenpaa Daaben som dertil hørende Slutning, c) ikke anvender nogen Haandspaalæggelse derved og tilslæder ogsaa den almindelige Præst at fuldbyrde den; 2) anseer Egteskabet, i Tilfælde af Egteskabsbrud, for op-

*) Retfærdiggjorte blive vi kun af Troen (Rom. 3, 28); men Gjerningerne følge af Troen som ligesaa mange Frugter af samme; i dem vinder den usynlige Tro en synlig Skikkelse, saa at man kan vase den (Joh. 2, 18), og naaer saaledes til Fuldkommenhed (Joh. 2, 22).

Iseligst, men vanskeliggjør det andet og tredie Egteskab, forbyder ganske det fjerde; 3) endelig lader den sidste Olie give ikke blot til Dødsdyge paa det Yderste, men til alle Syge, naar de forlange den, endogsaa flere Gange, og det efter Joh. 5, 15 ligesaavel til Sjælens Frelse som til Sundhedens Gjenerholdelse, hvorved den kun ikke tager behørigt Hensyn til det, at Tonen i højst Sted ikke legges paa Salvesen med Olie, men paa den fælles troende Bon;

10) med Hensyn til Trinfsøgen i Præstestanden (XI, 8), kun at der ikke staaer en ufeilbar Pave i Spidsen for den, men fire Patriarker, hvorfra den i Constantinopel efter menneskelig Ret har Forrang (som Primas), kun ikke med Hensyn til den russiske Kirke, hvor Keiseren gjælder som Overhoved siden Peter I og lader Kirkens Anliggender forvalte ved en bestandig "hellig Synode".

11) med Hensyn til Mellemtilstanden efter Døden (X), kun at den ganske bestemt tilbageviser Antagelsen af en virkelig Æld og indskrænker den Hjælp, som af de Levende kan ydes de deri sig rensende Sjæle, til Bon, Gaver og Messer.

Nu følge de Bildfareller, som den græske Kirke ikke har tilfølles med den romerske. Den lærer:

I. I Artiklen om End.

Den Helligaand udgaer ikke fra Faderen og fra Sonnen, men alene fra Faderen, efter Joh. 15, 26.

Hrimod maa bemerkes: Det staaer ikke, at den udgaer "blot" fra Faderen; Sonnen bliver altsaa ikke bestemt udelukket; derimod er det ganske bestemt indlysende af Joh. 16, 13., hvor Christus figer: „Af Mit skal han tage“, at den Helligaand ogsaa udgaer fra Sonnen.

II. I Artiklen om Daaben.

Bed Daabens Forrettelse er den tredobbelte Nedværelse af væsentlig Betydning.

Herimod maa bemærkes: Det kommer ikke an paa Vandets Massé, men paa dets Brug, thi det græske Ord, der er oversat ved „døbe“, betyder ligsaabel „at vadske med Vand“ (Hebr. 9, 10.) som „at neddytte i Vandet“. Saaledes er da Neddypelsen aldeles ikke af væsentlig Betydning, men kun en smuk apostolisk Skif, der sindbilledig betegner Daabens Kraft og Betydning; thi i Daaben hengives den gamle Adam i Døden for igjen at opstaae som en ny. Men for saa smukt et Sindbilledes Skylde vilde det ikke være til at laste, hvis den, hvor Klima og Sundheden tillode det, efter blev indført saaledes med christelig Frihed.

III. I Artiklen om Nadveren.

1) Til Nydelsen af den hellige Nadvere blive ogsaa Børn tilstedte Adgang.

Herimod maa bemærkes: Børn, der endnu ikke kunne prøve sig, skulle ikke nyde den hellige Nadvere, fordi Enhver, der vil nyde den, skal prøve sig selv (1. Cor. 11, 28.).

2) Omendskjøndt Herren selv har brugt usyret Brød, saa skal man dog ikke bruge usyret, men syret Brød (forat paa denne Maade ethvert Skin af et jødisk Paaskemaaltid (Pascha) kan undgaaes).

Herimod maa bemærkes: Det kommer kun an paa, at det er rigtigt naturligt Brød, syret eller usyret.

Den corinthiske Menighed brugte aabenbart usyret Brød (1. Cor. 5, 6—8.), naglede en stor Deel af samme bestod af Hedningehjertne, for hvilke det kunde have været af Betydning at undgaae det jødiske Skin.

IV. I Artiklen om Kirken.

Alle Geistlige (med Undtagelse af Klostergeistligheden og den fra Klosteret udgaende høiere Geistlighed) maae gifte sig, men, før, naar den første Kone dør, ikke øgte en anden; begge Dele efter 1. Tim. 3, 2.

Herimod maa bemærkes: Stedet 1. Tim. 3, 2: „En Biskop skal være en skindes Mand“ hverken påbyder Giftermålet eller forbryder at gifte sig igjen; det figer intet Andet, end at en Biskop ikke skal leve i Fleerkoneri; hvortil der rigtignok var Anledning og Fristelse i en davorende Menighed af Hedninger, blandt hvilke Fleerkoneri ikke havde noget sædeligt Anstødet.

Blandt de endnu stedse fra ældre Tid bestaaende Partier i den græske Kirke lære

1) Nestorianerne (fornemmelig i Persien) en saadan Adskillelse af begge Naturen i Christo, som ikke kan bestaae med den personlige Enhed;

2) Monophysiterne (fornemmelig i Syrien, hvor de hedde Jacobiter, i Armenien, i Egypten, hvor de hedde Kofter, i Abyssinien) en saadan Sammenblanding af begge Naturen i Christo og i Sammenhæng dermed

3) Maroniterne (fornemmelig paa Libanon) en saadan Sammenblanding af den gudommelige og menneskelige Billie i Christo, at Sætningen: „Jesus Christus sand Gud og sandt Menneske“, i Virkeligheden derved ophæves.

Andre Partier ere:

1) Raskolnikerne (heriblandt de fleste Kosakker), der siden 1666 sluttede sig sammen paa Grund af liturgiske Forandringer, hvorefter de ikke vilde rette sig.

2) Dug i borgerne, som, i Antal mindre betydelige, tildeels ere hildede i mystisk Sværmeri.

De (med Rom) unerede Grækere antage den rigtignok striftmæssige Lære, at den Helligaand udgaaer fra Faderen og fra Sonnen; men ved Siden heraf ogsaa Leren om Virkningen af Sjælemesser for Levende og Døde i romersk Betydning ligesom ogsaa Leren om Pavens Overherredømme.

Kapitel 3.

Reformerte Afsigelser.

Det er ikke uden Grund, at vi her, afsigende fra de tidligere Overskrifter, istedetfor: „Den reformerte Kirkes Afsigelser“ sætte: „Reformerte Afsigelser“. De Reformerte nemlig glæde sig ikke ved et eneste Bekjendelsesskrift, der bliver billigt og antaget af Alle; de dele sig derfor i forskellige større eller mindre Samfund med meer eller mindre afsigende Bekjendelse, saa at der ikke lader sig tale om den reformerte Kirkes Bildfareller i det Hele. Man maa derfor ikke tænke, at enhver Enkelt, som hører og vil høre til den reformerte Bekjendelse, deler dens samtlige og særregne Bildfareller, som vi i det Følgende ville opregne og gjendrive med den hellige Skrift. Men det vigtigste reformerte Bekjendelsesskrift, der af alle har den videste Udbredelse og den største Anseelse, er den heidelbergiske Katechismus.

I. I Artiklen om Gud.

1) Gud kan og tor aldeles ikke afbildes (den heidelbergiske Katechismus).

Sermod maa bemærkes: Det gammeltestamentlige Forbud, at fremstille Gud i nogen Lignelse (2 Mos. 20, 4), havde en ganske særlig Grund; thi det var ikke muligt uden een Vilkaarlighed, som der staar skrevet (Ex. 40, 25): „Hvem ville jeg da ligne mig ved, som jeg skulde være lig?“ figer den Hellige; heller ikke turde det tillades

allerede af den Grund, at Jøderne let havde funnet forlokket til at tilbede den gjorte Lignelse efter de omboende Hedningers Erexempel (2 Mos. 20, 5.). Men nu siden Christus, Guds Bøgens udtrykte Billeder, er kommen, kunne vi gjøre os en Lignelse af Gud i Christo, uden at vi behøve reent vilkaarligt at tage denne af en eller anden skabt Ting i Himmel, paa Jordens og i Vandet, fordi Guds Spørgsmål i Ef. 40, 25 tilfredsstillende er besvaret ved den Erklæring af Herren i Joh. 14, 9: „Hvo, der seer mig, seer Faderen“; men vi tør det ogsaa, thi som Luther figer: „Hvad enten jeg vil eller ikke vil, saa udkaster jeg dog, naar jeg hører om Christum, i mit Hjerte Billedet af en Mand, der hænger paa Korsset; ligesom mit Ansigt naturligt afspeiler sig i Vandet, naar jeg seer deri. Er det nu ikke Synd o. s. v. Hjertet gjælder da mere end Sønene og skal være mindre beplættet med Synder end Sønene, som det, der er et Guds rette Sæde og Bolig.“

2) Billeder (i Almindelighed) tør ikke taales i Kirkerne, da Gud ikke vil have sin Kirke undervist „ved stumme Afguder“, men ved sit Ords levende Prædiken (d. h. K.).

Herimod maa bemærkes: Ordet er ogsaa et Billed, nemlig et hørligt, derimod er Billedet ogsaa et Ord, nemlig et synligt og saaledes paa ingen Maade noget Stumt (allermindst „en stum Afgud“); hūnt gjør et mere tydeligt, dette et mere levende Indtryk. Hvorfor skulde man nu ikke i den Kirke, hvor Ordet prædikes reent og usorfalsket, ogsaa turde hænge et reent evangelist Billeder for Øie?

3) De Hellige i Himmel elsker vi som Brødre og øre dem ogsaa, uden dog nogensinde at vise dem Arbsdighed (den schweiziske Bekend.). — Derfor ere alle Maria-, Apostel- og Marthr-Dage affakkede i alle reformerte Kirker, med Undtagelse af den engelske-bisopelige.

Herimod maa bemærkes; Naar Arbsdighed betyder saameget som Tilbedelse og Baakaldelse, saa er der Intet at indvende imod

Grundætningen; men deraf folger paa ingen Maade, at de i saa lang Tid i Kirken sædvanlige Maria-, Apostel- og Marthr-Dage maa ikke affakkedes, thi kirkelig Ihukommelse af hellige Mænd er ikke det samme som Tilbedelse og Baakaldelse, og naar vi skulle ihukomme de Lædere, der have talet os Guds Ord, og beskue deres Endeligt forat eftersøgte deres Tro, saa ville vi endnu meget mere kunne gjøre det i Kirken end i vores Huse, og det med fælles Lov og Tak til Gud, som har givet sin Kirke saadanne Lys og en saadan Skare af Troesvidner (Hebr. 12, 1).

Anmærkning. De Reformierte have overhovedet en Tilbøjelighed til at affække Alt, hvad der ikke er blevet indført af selve Apostlene; de maa ikke, naar de tage det strengt, have et udtrykkeligt Ord i Skriften for enhver kirkelig Stik; saaledes som Zwingli og hans tilhængere da engang med fuld Alvor brev paa, ogsaa at staffe Orgler og Klokker ud af Kirken, da de ikke forekomme i den hellige Skrift. Imod denne falske Grundætning: „Hvad der kirkeligt skal gjælde, det maa i Skriften være paabudt med udtrykkelige Ord eller dog tilladt,“ staar den rigtige: Hvad der kirkeligt skal gjælde, maa i Skriften hverken være forbudt med udtrykkelige Ord eller efter Meningen og maa isvrigt bevise sig som gavnligt eller idetmindst som usædeligt“. Hørigelig har den lutheriske Kirke paa ingen Maade handlet urettigt i at bibeholde visse i den romerske Kirke brugelige Navne, Ting og Skilke (Alter, Alterlys og Hostier o. s. v.), omendkjendt de ikke udtrykkeligt paabydes eller udtrykkeligt tillades i Skriften, deels som noget i og for sig Smukt og Røvesværdigt (1 Thess. 5, 21), deels ogsaa for de Svages Skyld (Rom. 15, 1) af fri Kjærlighed. Paa den anden Side har den ogsaa med lige Ret bestandigt vægret sig ved at lade sig saadanne i og for sig hverken paabudne eller forbudne Ting og Skilke paatvinge som aldeles usædelige Stykker eller med Magt fratauge som aldeles forfærdelige Stykker (f. Ex. Exorcismen ved Daaben), ihukommende det apostoliske Ord: „I ere dyrefjæste, vorder ikke Menneskers Trælle“ og: „Lader Ingen dømme Eder og tage Klenodiet fra Eder“ (Col. 2, 16—18).

Med denne ydre Burbering af Ordet hænger det ogsaa sammen, at de reformerte Menigheder i Begyndelsen ikke gjerne vilde synge andre end bibelske Sange (nemlig Psalmerne); at et reformeret Be-kyndelseskrift (af 1647) erklærer de hebraiske Vokaltegn for inspirerede; at det engelske Bibelleslab ikke vil lade Apotrypherne med aftrykke og udbrede i de engelske Bibeludgaver. — Men med denne ydre Burbering af Guds Ord stemmer den deelvise Mangel paa grundig Underkastelse under samme ikke vel sammen, som med Hensyn til visse hemmelighedsfulde, men dog klare og ubestridelige Lærdomme i den hellige Skrift usorbuligt giver sig tilkjende i Ættringer som disse: „Det besører Sindet“ o. s. v., „det overgaer For-nuften“ o. s. v., „hvad gavnér det?“ Luther siger med Hensyn til saadanne Ættringer: „Belan da, om vi end ikke kunde paavise, hvorledes det var nyttigt og nødvendigt, at Christi Legeme er i Brødet, fulde derfor Guds Ord være falsf og til at dreie efter eget Godtsindende? Et fromt, gudfrigigt Hjerte gisst saaledes: Det spørger først, om det er Guds Ord; naar det hører det, saa neddempes det med Hænder og Fylder det Spørgsmaal, hvortil det er nyttigt eller nødvendigt, thi det taler med Frygt og Ædmighed saaledes: Min Hjere Gud, jeg er blidb, veed i Sandhed ikke, hvad der er mig nyttigt eller nødvendigt, jeg vil heller ikke vide det, men troer og stoler paa dig, at du veed og mener det allerbedst efter din guddommelige Godhed og Billdom; jeg laber mig nje med og er glad ved, at jeg hører dit Ord alene og mærker din Billie. Det er Troens høieste, eneste Øyb, Maade og Ere, at den ikke vil vide, hvortil det er nødvendigt, som den troer. Thi den vil ikke omcirle Gud eller opsette Spørgsmaale som: hvorför, hvortil, af hvilken Nødvendighed han hyder eller besaler dette, men gjerne være uforståelig, give Gud Ereng og troe hans Ord alene. Er det ikke det samme myggerrige Spørgsmaal: Hvorför har Gud babet det? der bragte vor Moder Eva til Twibl om Guds Ord og til det Falb, der drog os Alle med sig? Eller hvilken Besignelse havde Abraham erholdt, hvis han, paa Guds Besaling at offre sin Søn, havde spurgt, hvortil det var nyttigt eller nødvendigt? Dog, vi ville, i hvornel vi ikke behøve det, ogsaa til Overflod antyde, hvortil det er nyttigt o. s. v.“

Dg paa et andet Sted siger han: „Dog, een Grund have de,

hvilken jeg holder for den allersterkeste, og som de ogsaa mene for Altov, og jeg troer den er sand; det er den: Det besører Gott, sige de, at et Legeme paa engang skal være i Himmel og i Nævveren De kunde for længe siden have sparet alle andre Grunde og den megen Skriven Thi fra den Grund stamme alle deres andre Grunde. De havde heller ikke gjort sig saa wegen Msie med de andre, hvis ikke denne havde drevet dem dertil. Deri tilsker det nu: Hvem Noget er vanskeligt at troe, han troe og sige: Det er ikke sandt, saa er det da visselig ikke sandt, saaledes som denne Grund slutter og beviser. Dersor er det visselig ikke sandt, at Christus er Gud og Menneske; thi det er vanskeligt, ja umuligt at troe“ o. s. v.

II. Om Christi Person.

1) Den himmelfarne Christus er tilstede paa Jordens Kun-
ester sin guddommelige, men ikke ester sin menneskelige Na-
tur, ved hvilken Antagelse de to Naturer i Christo paa ingen
Maade blive revne fra hinanden (d. h. K.).

Herimod maa bemærkes: Den guddommelige Egenskab: Alle-
stedsnærverelse bliver i Skriften betegnet paa en dobbelt Maade;
snart saaledes, at der figes: „Gud opfylde Himmel og Jord
(Jer. 23, 24), snart saaledes, at der figes: „Himlene og Himlenes
Himle kunne ikke begribe Dig (indeslutte Gud)“ (1 Kong. 8, 27).
Begge Udtryk blive ogsaa brugte om Christus (Eph. 4, 10):
„Han er opfaren over alle Himle, at han skulde fylde alle Ting“. Ogsaa Hebr. 7, 26 hedder det efter Grundtexten: „Han er bleven
hitere end Himlene“. Deraf giver det sig af sig selv, at denne ikke
er i stand til at indeslutte ham. Men at der paa de omtalte Ste-
der tales om Christus ester hans menneskelige*) Natur, er ingen

*) Deraf, at Christus ogsaa ester sin menneskelige Natur opfylde Alt, følger ikke, at samme er udbredt over Alt; men det betyder kun saa meget, at det almindelige Rum ikke er nogen Skranke for den.

Evil underkastet. Eller har Christus efter sin guddommelige Natur ikke allerede stedse opfyldt Alt og været højere end alle Himmel? Maatte han da først opfare for at opfylde Alt og blive højere end Himmelne? — Sammenlign her til Matth. 28, 18—20. Der siger Herren, at ham er given al Magt i Himmel og paa Jordens. Efter hvilken Natur? Nabebart efter den menneskelige! Thi efter den guddommelige Natur besad han den allerede fra Evighed af. Men, naar han er given al Magt i Himmel og paa Jordens efter hans menneskelige Natur, hvorledes skulde det være muligt, naar han dog ikke var tilstede værende paa Jordens: Almagt og Allestedsnærværelse høre noie sammen. Dersor tilskier han ogsaa til Slutningen det andet Stykke, nemlig Allestedsnærværelsen: „See, jeg er hos Eder alle Dage indtil Verdens Ende“.

Men hvorvidt de to Naturer i Christo ved den ovenfor nævnte Bildfarsel virkelig paa nestorianst Maade rives fra hinanden, hør herom videre nedensor af Luther.

Anmærkning: Concordieformlen fjerner imellem eu tredobbelst Christi Nærværelse:

1) en begribelig og legemlig. Efter denne vandrede han paa Jordens og lod sig berøre og bestue:

2) en ubegribelig og aandelig. Efter denne traabte han ind igjennem de lukkede Øre og gjennemtrænger Clementerne i den hellige Nadveren uden at indesluttet deri;

3) en guddommelig og himmelsk. Ifølge den bliver han ikke blot ikke indesluttet af de skabte Ting, men han omslutter selv Alt; og ligesom Stoffet ikke er ham nogen Skranke efter den anden, saaledes er eiheller Rummet ham nogen Skranke efter den tredie Maade. Vort Legeme skal nu engang faae Deel i vor Aands Egenskaber og blive et aandeligt Legeme (1 Cor. 15, 46); da skal den anden Art Nærværelse staae os til Nadighed, som man ogsaa kunde kalde den „engelske“; Stoffet vil ophøre at være en Skranke for vort Legeme, ligesom det ikke er nogen Skranke for Aanden. Paa en ganske lignende Maade, som vort Legeme skal have Deel i vor

Aands Egenskaber, tager nu den menneskelige Natur i Christo Deel i den guddommeliges Egenskaber; den er blevet guddommelig, og saaledes er nu Rummet ikke mere nogen Skranke for den, ligesom det ikke er det for den guddommelige Natur. For hvem det ikke er noget Urimeligt, at vort almindelige Legeme engang ikke skal indesluttet af Stoffet, for den kan det heller ikke være noget Urimeligt, at Christi, Gudmennesets, menneskelige Natur ikke indskrænkes af Rummet.

2) Det er overhovedet ikke at tage ordret, naar Christi menneskelige Natur i Bibelen tillægges guddommelige Egenskaber, thi en endelig Natur er ikke skiltet til uendelige Egenskaber *).

Hemod maa bemærkes: Joh. 3, 34 hedder det: Gud giver Aanden over al Maade, det vil sige, i umaalslig Fylde **). Til hvem? Som Sammenhængen viser, til Sønnen. — Ifølge hans guddommelige Natur? Nei! ifølge den besad han den fra Be-gyndelsen af, fordi den Helligaand udgaer fra Evighed af ligesaavel fra Sønnen som fra Faderen, og den behøvede følgelig ikke først at gives ham. Altsaa, ifølge sin menneskelige Natur har han modtaget Aanden over al Maade, og saaledes er hermed den Sætning, at Christi endelige Natur rigtignok ikke blot var skiltet til, men ogsaa de elaglig i uendelige Gaver, soleklart bevist af den hellige Skrift. Men hvad kan der menes Andet med disse uendelige Gaver end guddommelige Egenskaber, da de alene ere over al

*) See f. Ex Confessio Anhaltina VIII, 3. Confessio Belgica bemærker, at den menneskelige Natur ved Opstandelsen vel har vundet Ubsædighed, men at derved Intet er forandret i den menneskelige Natur.

**) At „over al Maade“ maaske skulde betyde: „meget rigeligt“, stemmer ikke med det Følgende: „han havet givet alle Ting“ (og ikke, som det ellers skulde hebde paa tilsvarende Maade: „mange Ting“) i hans Haand“.

Maade? Men er det saaledes, saa kunne jo de Steder i Skriften, der, som de Reformierte selv tilstaae, virkelig lyde saaledes, som om den menneskelige Natur var i Besiddelse af guddommelige Egenskaber (Matth. 28, 18 — 16, 27; Apostl. Gj. 17, 31), heller ikke forstaaes anderledes, end de lyde. — Iovrigt vilde en saadan Deelagtighed af den menneskelige Natur i den guddommeliges Egenskaber ligefrem følge af sig selv, om den endogsaa ikke udtrykkeligt lærtes i Skriften, nemlig af den guddommelige og menneskelige Naturs Samfund (der ogsaa tilstaaes af Modstanderne); thi Egenskaberne hørte ved Naturen, saa at, hvis de to Naturer staae i Samfund med hinanden, dette ikke kan skee uden Samfund i Egenskaberne fra begge Sider. Hvo, som dersor nægter den menneskelige Naturs Deelagtighed i den guddommeliges Egenskaber, han nægter ogsaa begges Samfund.

3) Christus er ikke egentlig nedfaren til Helvede, men har kun, før og medens han hang paa Korset, lidt Helvedes Åval paa sin Sjæl, os til Gode (d. heid. Kat.).

Hertil mod maa bemærkes: Det skal og kan ikke nægtes, at Herren, før og medens han hang paa Korset, har lidt den allersøeligste Helvedeskål paa sin Sjæl os til Gode; men han er ogsaa, og det, efterat han er død paa Korset og begraven, efter 1 Petr. 3, 18—20, legemlig faren til Helvede: thi „dødet efter Kjødet“ d. c. efter sin menneskelige Natur (som den, efter hvilken han havde Magt til at lade sit Liv) blev han til sidst „levendegjort efter Aalanden“, d. e. ved den guddommelige Naturs Kraft*) (som den, efter hvilken han havde Magt til at tage tilbage sig ladte Liv) og gik saaledes (før han viste sig levende for de Levende) legemlig ned til de usalige Døde, d. e. til Helvede (smilgn. ogsaa Eph. 4, 9).

*) At Christi menneskelige Natur meget ofte betegnes med Kjød, men den iboende guddommelige Natur ved Aaland, er indlysende af Rom. 1, 3, 4; 1 Tim. 3, 16; Joh. 6, 63.

10). — Denne vist naturlige Udtydning af Stedet 1 Pet. 3 om en legemlig Nedfart til Helvede ligger ogsaa aabenbart til Grund for den ældste christelige Troesbefjendelse, den apostoliske („nedstegen til Helvede“), og stemmer endelig overens med den almindelige Troesregel, forsaa vidt som hele Christi Person stede har været virksom ogsaa ved alle andre Frelsens Gjerninger. Saaledes vil den lutheriske Kirke vel med Rette have antaget den som „den sikreste“. Men at denne Christi legemlige Nedfart til Helvede har fundet Sted efter hans Død og Levendegjørelse, dertil fører det 19de Vers, hvor der handles om Nedfarten til Helvede, sammenlignet med det foregaaende Vers 18, hvor der tænkes paa Døden og Levendegjørelsen, paa den allernaturligste Maade, idet der aldeles ikke lader sig esterwise nogen Grund, hvorför man i Tankerne fulde indskyde det lille Ord: „forhen engang“ (i hvilken han ogsaa „forhen engang“ gik bort).

Anmærkning. De Reformierte regne Nedfarten til Helvede, til Fornedrelsesstanden, i Overeensstemmelse hermed, at de sætte denne før den Død, da Christus raahte: „Det er fuldbragt“; Lutheranerne derimod, som ifølge Skriften sætte den efter Levendegjørelsen, kunne ikke Andet end regne den til Øphøjelsesstanden, som begynder med Levendegjørelsen.

III. Om Raaden.

2) Gud har besluttet til sin Eres Forherligelse først at slabe Mennesket godt, derpaa at tillade dets Fal d og endelig uden Hensyn til Tro eller VanTro at forbarme sig over Nogle af de Falde, sin Raade til Priis, og udvælge dem til det evige Liv, men at lade Andre blive i Fordommelsen, sin Retfærdighed til Priis, og endelig at indvie dem til den evige Fordærvelse*).

*) Meest afgjørende udtale sig herom: C. Gallicana, C. Belgica og Døtrechter Synodens Canones.

Herimod maa bemerkes: 1) Hvo, der siger, at Gud paa den ene Deel vil aabenbare sin Maade, paa den anden sin Retfærdighed, han riber de guddommelige Egenkaber (hvis Middelpunkt er hellig Kjærslighed, og som fra dette Middelpunkt af stedse virke til sammen) paa det Allervilkårligste fra hinanden, ret ligesom om disse istedetfor gjenstig at gjennemtrænge hinanden, kun saaledes overfladisk være hestede til hinanden. 2) Gud har skabt Mennesket frit, for at gjøre det deelagtigt i det høieste Gode. Derved var rigtignok Muligheden given til, at Mennesket misbrugte sin Frihed; ja, Gud forudsaae ogsaa paa Grund af sin Alvidenhed den Virkelighed, at Mennesket virkelig vilde misbruge den; alligevel skabte han det, men nu dog ikke i den forudsatte Hensigt, at tildele, naar det var faldet, den ene Deel sin Maade og aabenbare sin Retfærdighed paa den anden, men med det alene Gud værdige Forbehold, at gjøre alle bødsærdige og troende Syndere salige for Christi Skyld. 3) Rom. 9, hvorpaa Forsvarerne af et ubetinget Valg til evigt Liv og evig Fordommelse beraabe sig, giver aldeles ingen Ret dertil. Vers 9—13 er der jo nemlig ikke Tale om, at Jakob uden Hensyn til Tro eller Vantro var blevet forudbestemt til Salighed, men Esau til Fordommelse, men ene og alene derom, at Jakob uden Hensyn til Fortjeneste eller Skyld var begebet med den Kongelig-præstelige Førstefødselsret (som beskrives i 1 Mos. 49, 3), men at Esau var blevet udelukket deraf.

Fremdeles: V. 15—16 tales der ikke om den almindelige Maade til det evige Liv, men om en særegen, ikke til Salighed nødvendig Maadesbevisning af Gud mod Moses, der allerede hernede begjæredt at see Guds Herlighed med legemlige Øine (2 Mos. 33, 17—23).

Dernæst: af V. 17—18 følger med Nødvendighed blot det, at Gud til sidst hengiver alle dem, der vare dannede til Forstokkelsens Kar (af Satan nemlig, ved egen Skyld), idet de haardnakket forstokke sig imod hans Ord og Vand, V. 22, efter en retfærdig Dom

til deres Hjertes Haardhed, for Fremtiden unddrager dem sin virkende Maade og forstokker dem paa denne Maade; men alt dette kan først, efterat han har taalt dem med stor Langmodighed, V. 22, og forgjøves har forsøgt alle Midler og Veie til at oplyse dem, løkke dem og opstrække dem til Bod ved sit allermeest frelsebringende Ord, ved usortjent Belgjerning og velfortjent Plage; saaledes som vi siensyntigt see det af Pharaos Eksempel. — Og han har dernæst ogsaa ved Forstokkelsens Dom, som han efter en retfærdig Hjendelse lader udgaae over den Enkelte, et naadigt Hensyn til det Hele („paa det at hans Navn kan blive forkyndt i alle Lande“, V. 17); thi dertil havde han opreist Pharao, om hvem han jo forhen vidste, at han ikke vilde modtage hans Maade, det vil sige: ladet ham fødes, opnæe en saa høi Stilling og blive saalænge ilive, forat, naar hans Synders Maal var fuldt, og Dommen kom over ham, ret mange sikre Syndere „i alle Lande“ (V. 17), som vilde komme til at høre om Guds hellige Straferexempel paa ham, derved kunde opstrukkes til Frelse og ved en oprigtig Omvendelse give Guds hellige og almægtige „Navn“ Gren.

Summa: De ansætte Steder føre paa ingen Maade nødvendigt til et Maadevalg i Calvins Bethydning; hele Skrifftsammenhængen, som vi ved Skrifftudlægning have at følge efter Herrens Eksempel (Matth. 4, 7) og Apostlenes Ord (Rom. 12, 7), er derimod; vi måtte da med Calvinisterne antage en blot Skiffligie paa saadanne Steder som: „Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige“ (1 Tim. 2, 4) og „Gud har indesluttet Alle under Uhydighed, at han kunde forbarme sig over Alle“ (Rom. 11, 32), og herved gjøre Gud til en Hybler, der figer Andet, end hvad han mener; endelig viser Paulus ved Kapitlets Slutning ganzte tydeligt hen paa, at Gud i sine Maadesbevisninger ikke handler efter reen Vilkaarlighed, det vil sige uden Hensyn til Tro eller Vantro fra Menneskets Side, idet han finder Grunden til Jødernes Forskydelse i deres Vantro (V. 32—33).

2) Deres Hjerte, som han har forudbestemt til evigt Liv, bøjer han til Tro ved sit Ord og sin Vand, medens han kun falder alle Andre udvortes ved Ordet, men ikke giver sin Vand dertil, for at gjøre samme kraftigt i deres Hjertet*).

Hrimod maa bemærkes: Da Gud paa sin Side alvorligt vil, at alle Mennesker skulle blive salige, maa han ogsaa give Midler dertil; thi den, som virkelig vil Hensigten, den vil ogsaa Midlet. Men da nu intet Menneske kan blive saligt, som ikke troer, men alle Mennesker af Naturen ere vantroe og kun ved Guds Raade kunne komme til Tro, saa maa han ogsaa uden Undtagelse ville virke Troen i Alle; saa at, hvor ingen Tro kommer tilshue, der er det ene og alene Menneskets Skyld, der modstreber en saadan Guds Gjerning.

Tovrigt er den ovenfor gjorte Adskillelse imellem Ord og Vand og imellem ydre Kaldelse ved Ordet og indre Kaldelse ved Vandet imod hele Kristen; thi Herrens Ord er Vand (Joh. 6, 63), saa at, hvor Ordet lyder, der er og virker ogsaa Vandet; derfor tilskrives da ogsaa Ordet ganske de samme Egenskaber og Virkninger som Vandet; det er indlysende, hvorledes det (2 Pet. 1, 19) gjenføder ligesom denne (1 Pet. 1, 23; Jac. 1, 18), helliger ligesom denne (Joh. 17, 17).

Anmærkning. Forskjellen imellem luthersk og reforméret Bekjendelse begynder strax i Læren om Ordet. Den reformierte Bekjendelse gjør det til en blot Beviser til det evige Liv, men den lutherske Bekjendelse, ifølge den hellige Skrift, til et virkelig Raade middeL, der ikke blot anviser, hvor Skatten er at hente, men ogsaa meddeler den; thi det er en Kraft til Saliggjørelse (Rom. 1, 16), en Gjensædelsens Sæb (1 Pet. 1, 23), fuldt af Vand og Liv (Joh. 6, 63).

*) See Dordrechter Synodens Canones Cap. I, Artik. VII; Westminster-Bekjendelsen Cap. X (ligel. Catechismus major og minor) Consensus Genevensis om „Guds evige Udvælgelse“.

3) Guds Raade virker uimodståeligt, saa at, hvor Gud begynder at omvende, er Mennesket tvunget til at lade sig omvende*).

Hrimod maa bemærkes: Om en saadan naadig Evangællie veed Kristen Intet; den bevidner meget mere paa det Allerhydeligste, at man kan modstaae den Helligaand og til alle Tider har modstaet den (Apostl. Gj. 7, 51; 1 Mos. 6, 3), og formaner stedse paa det Alleralvorligste til ikke at stille nogen Hindring imod den Helligaands Arbeide i os. Vi kunne derfor, ifølge den os engang af Gud tilstaaede Frihed (der siden Syndefaldet rigtignok kun er kraftig til det onde) satte os imod Guds omvendende Raade, som vil virke i os at ville og udrette (Phil. 2 13) og i denne Betydning modstaae hans Billie, fordi det netop er hans Billie, at vi skulle kunne det.

4) De, som engang have modtaget den Helligaand, kunne ikke aldeles tage den eller ganske falde ud af Guds Raade, endsiige endelig gaae fortalte**).

Hrimod maa bemærkes: Naar David beder: „Tag ikke din Helligaand fra mig“, saa maa man dog ganske kunne tage den. Men læs iførdeleshed Hebr. 6, 4, hvor der udtrykkeligt figes, at ogsaa de, som ere blevne deltagtige i den Helligaand, kunne falde fra, og det saaledes, at de maae gaae fortalte (Hebr. 10, 26—20; dertil endnu Efes. 18, 24)***).

*) See Dordrechter Synodens Canones IV, 8.

**) See Dordrechter Synodens Canones V og den slotte Kirkes Bekjendelse XVII.

(***) Af 1. Joh. 2, 19 vil man slutte imod alt Skriftsmammenhæng, at et engang oprigtigt omvendt Menneske ikke kan falde fra, thi, siger man, Apostlen betegner dem, som stilte sig fra Kirken, som saabanne, der albrig udvortes havde hørt til den. Men der staer jo ikke, at de albrig havde hørt til den, men der følger af Ordene: „De vare ikke af os“ nødvendigtvis blot saameget, at de paa den Tid, da de

5) De Udvælgte ere ogsaa indvortes visse paa, at de ere Guds Barn og ville blive faste i Troen indtil Enden og øg endelig blive salige, kun at de ikke altid føle det, formedlet den nu og da indtrædende Syndesvaghed (d. h. K.)*).

Herimod maa bemerkes: At han er et Guds Barn, kan og skal Enhver i Aanden være fuldkommen vis paa; thi Aanden giver vor Mand Bidnesbyrd, at vi ere Guds Barn (Rom. 8, 16); ogsaa skulle vi være fuldkommen visse paa, at Gud, der har begyndt Helliggørelsens Værk i os, ogsaa paa sin Side vil fuldende det (saa visse, at „man tusinde Gange vilde døe derpaa“); thi „han er trofast, som os kaldte, han vil ogsaa gjøre det, hans Gaver og Kaldelser skulle ikke angre ham“. Men om vi paa vor Side ville gjøre os den rette Tid for at befæste vort Kald og vor Udvælgelse (2 Pet. 1, 10) og holde ud indtil Enden, derpaa kunne vi, formedlet den vedhængende Synd, der endnu til enhver Tid kan blive os til Snare, ikke blive fuldkommen visse.

IV. Om Christi Gjerning.

1) Christus er ikke død for alle Syndere, men kun for de Udvælgte**).

Herimod maa bemerkes: 1) Udvælgte ere efter Skriften de, som holde ved i Troen indtil Enden. Men der gives Mange, der

indvortes afskilte sig, indvortes ikke hørte til dem. De funde altsaa, hvis det ikke maastee være blotte Hyltere, engang virkelig have været omvenchte, men havde altsaa i dette Tilfælde forsømt „at gjøre deres Kald og Udvælgelse fast“.

* Dortehter Synodens Canones grunde denne Forvisning blandt Andet ogsaa „paa den (egne) alvorlige og hellige Bestræbelse efter en god Samvittighed og gode Gjerninger“.

**) See Formula Consensus Helvetica XVI,

kun troe en Tidlang (Luc. 8, 13), men falde fra i Ansægtelsens Tid; da nu ogsaa disse ere blevne helligede ved Testamentets Blod (Hebr. 10, 29), saa maa Christus ogsaa have udgydt sit Blod for dem, og det ikke blot for disse, men ogsaa for dem, der ikke engang en Tidlang, men aldeles ikke nogensinde troe, thi han har „smagt Døden for Alle“ (Hebr. 2, 9 sammenlignet med Rom. 5, 18; 1 Jøh. 2, 2) og har følgelig, da alle Mennesker, i een Hob tilsammen, viselig ere overmaade mange, udgydt sit Blod for Mange til Syndernes Forladelse (Matth. 26, 28) og ikke blot for de saa Udvælgte.

V. Om Daaben.

1) Daaben er ikke blot et Sindbillede paa, at, ligesom Legeomets Urenhed bliver borttaget ved Vand, saaledes vore Synder ved Christi Blod og Aland (som ere de egentlige virkende Aarsager); den er ogsaa et Pant paa den sindbilledigt fremstillede Sag, saa at, ligesaa vist det Enkefeer, ligesaa vist vil ogsaa det Andet feee; den virker altsaa ikke Gjenfødselsen, men afbilder den blot og besegler den (d. h. K.).

Herimod maa bemerkes: Daaben, der kaldes Gjenfødselsens Vand (Tit. 3, 5), er ikke blot et Sindbillede og Pant herpaa, men en virkende Aarsag hertil; thi vi skulle, som Herren udtrykkeligt har sagt (Joh. 3, 5), gjenfødes af Vand og Aland.

Saaledes ere altsaa ikke blot Blod (Hebr. 10, 22) og Aland de til Gjenfødselsen virkende Aarsager, men dertil kommer Vandet som den tredie, og det saaledes, at Blodet er at ansee som den fortjenende, Aanden som den tilegnende og Vandet som den egentlig midlende Aarsag.

Men Aanden virker gjennem Daabens Vand, forsaavidt som dette er forbundet med det guddommelige Befalings- og For-

jeættelsesord: thi da Guds Ord er Nænd, saa er Daaben just, fordi den er et Vandbad i Ordet (Eph. 5. 26), ogsaa et Vandbad i Nænden.

Anmærkning. 1) Undertiden (især hvor de retsfærbiggjøre Barnedaaben) betragte de reformerte Bekjendelsesskrifter Daaben endogsaa som et blot Forbundstegn i Zwinglis Betydning, for hvem Daaben er intet Meer eller Mindre end den høitidelige Optagelse i det kristelige Samfund. 2) Om Næd=Daaben vil den reformerte Kirke for en stor Deel ikke vide Noget og det af den Grund, at den ikke anerkender nogen virkelig Daabs=Næd.

VI. Om Næderen.

1) Brød og Vin ere blotte Sindbilleder (paa, at ligesom Brød og Vin opholder det timelige Liv, saaledes er ogsaa Christi korsfæstede Legeme og hans udgydte Blod den sande Spise og Drikke for vores Sjæle til det evige Liv) og dertil Panter paa den sindbilledligt fremstillede Sag (d. h. K.).

Henimod maa bemærkes: Det nye Testamente forholder sig med Hensyn til de Guder, der skulle meddeles af Christus, som et fuldstændigt udført Maleri til Skyggeridset (Hebr. 10, 1), altsaa som Mere til Mindre. Men nu er jo Paaskelammet med sit virkelige Kjød og Blod et meget tydeligere Sindbilled og Pant paa Christi Legeme og Blod end Brød og Vin, hvorved Ingen uden foregaaende Forklaring af sig selv bliver erindret om Kjød og Blod; saaledes vilde jo, hvis Brød og Vin ikke være Andet end Billeder og Tegn, det gamle Testamentes Troende ikke have haft mindre, men mere i deres Paaskelam end det nye Testamentes Troende i deres (1 Cor. 5, 7), og saa havde Disciplene med Ret kunnen sige: „Mester, lad os kun beholde Paaskelammet, naar du vil give os Billeder og Tegn, thi Paaskelammet med sine Ceremonier betegner meget klarere dit Liv og Blod, din Lidelse og Død,

end Brød og Vin i Næderen“. Ærørt sammenligner Herren selv paa en temmelig tydelig Maade det nye Testamente med det gamle; og det til Fordeel for det nye, naar han siger: „Dette er mit Blod, det nye Testamentes, ligesom vilde han sige: „Dette er nu mit eget Blod“ (Hebr. 9, 12), noget meget Bedre end Paaskelammets fremmede Blod i det gamle Testamente, som blot var Forbilledet paa mit Blod“. Det er derfor ganske ubegribeligt, hvorledes man drister sig til at forslygtige saadanne haandgrubelige, væsentlige Ord af Herren: „Dette er mit Blod o. s. v.“ til blotte Billeder og Tegn paa gammeltestamentlig Vis, da man dog ved: Loven (eller det gamle Testamente) havde Skyggen (Skyggeridset) af de tilkommende Guder, ikke selve Gudernes Væsen, som nu det nye Testamente.

Anmærkning. Endnu dybere stilles Næderens Betydning ved den Zwingliske Anstuelse, at Brød og Vin ere blotte Erindringsstegn om Herrrens offrede Legeme og Blod.

2) Christi Legeme og Blod ere ikke tilstede i og under, men (i det Høieste) kun med Brødet; rigtignok ikke egentligt, thi Herren bliver, hvad hans menneskelige Natur angaaer, indsluttet af Himlen og kan ikke komme ned til os, men ugentligt, thi medens vi belpsies med Brødet, hører sig vor Tro i den Helligaands Kraft op over alt „Synligt, Kjødeligt og Jordist“, og vi faae Deel i hans virkelige Legeme og Blod*).

Henimod maa bemærkes: Vi have ingen Ret til at afsvige fra Ordets, især et testamentarisk Ords nærmestliggende Mening**); der maatte da være twingende Grunde forhaanden dertil. Men en saadan twingende Grund er paa ingen Maade det af de

*) See Confessio Scoticana, 21.

**) Det ligger ikke i det lille Ord „er“; selv om det ganske manglerde, og det blot heed: „Dette mit Legeme“, saa vilde dog altid den nærmestliggende Mening ikke være den: Dette betyder mit Legeme, eller dette afbilder mit Legeme, eller dette forvisser Eder om mit Legeme.

Reformerte ofte ansætte Sted Joh. 6, 63; thi det (reent menneskelige Kjød), hvorpaa Capernaiterne tænkte, gavner rigtignok Intet til Meddelesen af det evige Liv (B. 51. 53), men vel Christi Kjød, hvori Guds „Land“, som levendegjør, boede legemlig, saaledes at endog hans „Ord“ være fulde af guddommelig Land og Liv. Havde Christi, som Guds og Menneskessønnens, Kjød Intet gavnet til Meddelesen af det evige Liv, saa havde han heller ikke kunnet give det hen „for Verdens Liv“ (B. 61), og Johannes vilde ikke have sagt: „Hver Land, som ikke bekjender Jesum Christum at være kommen i Kjødet, er ikke af Gud“. Altsaa giver Stedet aldeles ingen Ret til at afsvige fra den simple Mening. Derimod gives der andre Steder, der endog bestyrke os i denne og ligefrem binde os dertil. Ester 1 Cor. 11, 29 skulle vi jo, naar vi æde af det velsignede Brod, gjøre Forskjel paa Herrens Legeme; deraf fremgaar jo klarligt, at det maa være tilstede i og under Brødet*), thi hvorledes skal jeg dog gjøre Forskjel

*) Katholikernes sige: Brødet bliver til Christi Legeme; vi sige derimod: Nei, vi modtage det under Brødets Skikkelse. De Reformerte sige rigtignok: Ja, vi modtage Legemet med Brødet, men de forsæae derved: medens vi spise Brødet. Derimod sige vi: Nei! vi modtage det virkelig med, d. e. i Brødet. „Men ikke,“ siger Luther, „som om vi vilde indeslutte Christi Legeme i Brødet eller Vinen, men naar Fædrene eller vi undertiden sige saaledes: „Christi Legeme er i Brødet“, saa fleer det i al Enighed af den Grund, at vor Tro vil bekjende, at Christi Legeme er der tilstede.“ — Men om end Christi Legeme er allested, saa skal du ikke mene, at du derfor strax kan gribe det; Guds Høire er ogsaa allested, men tillige intetsteds og ei til at gribe, udenfor og over alle Skabninger. Et er det, naar Gud er nærværende, og et Andet, naar han er nærværende „for dig“: men han er da nærværende „for dig“, naar han siger sit Ord til og forbinder sig hermed og siger: Her skal du finde mig. Herdi altsaa Christi menneskelige Natur ogsaa er ved Guds Høire og efter Guds høire Haands Biis nu ogsaa er i alle og over alle

paa Herrens Legeme, naar det slet ikke er der! (Smlgn. ogsaa B. 27 og Cap. 10, 16). Men forat vi ikke skulle slæe Apostlens Lære, der noie hænger sammen med Indstiftelsesordene, hen i Bind og Veir, saa har Apostlen sat sit apostoliske Segl verpaa, idet han siger: „Jeg har annammet det af Herren“.

Hvad nu den ovenfor omtalte Bildfarelse angaaer, saa beroer den for det Første paa en Foragt*) for det Legemlige, det følger rigtig ogsaa maatte nægte en Kjødets Opstandelse; dernæst paa

Ting, saa kan du ikke gribe den, omenhfsjndt han er i dit Brød, det skulle da være, at han vilde slutte sig til dig og ved sit Ord tilføje dig til Sæde ved et føregætt Bord og ved sit Ord udbyde dig selv Brødet, hvilket han jo gjør i Nadveren, hvor han siger: „Dette er mit Legeme.“

*) Undertiden ogsaa paa Missionsstaaelse, som om den mundtlige Nybølle var en capernaitisk d. e. en almindelig kjødelig. Sartorius udtaler sig i sin Bog „om den hellige Kjærlighed“ saaledes om denne Missionsstaaelse: „De, som kun ville nyde Christum in eligie (i et Billed) af den Grund, at Nybøllen af hans Væsen efter capernaitisk Forestilling synes at have dem noget Gyldigt ved sig, bænke ikke, at, naar Legnene skulle betyde hans massive jordiske Legeme, har Spisningen af samme i et Billed ligeledes noget højt Modbydeligt ved sig. Men naar der handles ikke saameget om det jordiske Legemes sandseligt haandgrivelige Masse, som meget mere om hønt det guddommelig forklarede Legemes“ aetheriske Væsen (1 Cor. 15, 44 ff. Phil. 3, 21), saa falder enhver grovt kjødelig eller rødselsuld Forestilling bort, og kun en Kjærlighedens Bespissning finder Sted, der ligesaa lidt har noget Haardt og Grusomt ved sig (men noget endnu langt mere Omst og Underligt), som naar en Kvinde bespiser sin Spæde med sit Kjød og sit Blod af sit Moderbryst. Den, hvem det synes uværdigt, at Munden er det sandseligt formidlene Organ for den oversandelige Meddelesse, ham maatte det overhovedet ogsaa synes uværdigt, at Sjælen har et Legeme, og især, at den talende Mund og det hørende Øre ere de sandselige Porte, hvorigennem ogsaa de andeligste Tanker gaae ud af Menneskets Land og gaae ind deri ved Ordet“.

den Indbildning, at Guds Høire, hvortil Christi menneskelige Natur er blevet opnæret, var et almindeligt Sted, da dog Guds Høire er overalt. Men den Fordring, at vi ved Troen skulle svinge os op til Herren bort over alt Synligt og Jordisk, ifølgesfor at Herren kommer ned til os, at vi altsaa ved vor usle Tro i den Helligaands Kraft, efter reformeert Anskuelse, skulle høde Mere end Herren selv, i hvem Guddommens Fylde boer legemlig, formaaer at høde: denne stærke Fordring stemmer aldeles ikke med Guds Ord (Nom. 10, 6—8) og overstiger Tingenes almindelige Orden ogsaa i det Aandelige saameget, at, hvis vi skulde efterkomme den, vilde en apostolisk亨rykkelse indtil den tredie Himmel, (2 Cor. 12), d. e. indtil Herlighedens Himmel, hver Gang være nødvendig, og saa vilde Nadverens Høitideligholdelse ikke mere tjene til at styrke den svage Tro, men meget mere til at prøve den sterke Tro.

3) Nydelsen af Christi Legeme og Blod skeer paa aandelig Maade, ved Troen, ikke med Munden*).

Herimod maa bemerkes: Med Nydelsen af Christi Legeme og Blod i den reformeerte Bekjendelses Forstand er det overhovedet sjeldent at tage saa noie; de Reformierte staar i Almindelighed derved ikke Andet end den Nydelse af Christi Lidelses og Døds Kraft**), der væsentlig allerede i Ordet bliver os til Deel, og, naar det kommer høit, det forklarede Legemes udstrømende Livskræfter***), selv om ogsaa Udtrykkene undertiden maatte lyde noget fyldigere.

*) See Confessio Belgica XXXV.

**) See Consensus Tigurinus i den Niemeyerste Samling af ref. Bekjendelsesskrifter (S. 215).

(***) I Confessio Gallicana f. Ex. staar der rigtignot, at vi saae Livet ved Christi Legemes og Blods Substant, men strax derpaa folger der, at denne ikke modtages, men „grives“ (apprehensa) i Troen, uden Twivl, forat den saaledes skal lade sin „levende-gjørende“ Kraft ubstremme.

Dog, selv om man indtrømmer, at de overalt meente en virkelig Nydelse af Christi Legeme og Blod, indseer man ikke, hvorsor de ville lade denne gaae for sig paa en blot aandelig og ikke mundtlig (omendog overnaturlig) Maade, da jo Skriftordene: „Aeder, dette er mit Legeme“, og: „Drinker, dette er mit Blod“, utvivlsomt føre hen paa en Nydelse med Munden.

Anmærkning. Naar den Lutherse Kirke paastaaer en Nydelse med Munden, saa nægter den dermed ingenlunde selve Spisens „Aandelighed“; thi naar allerede vort forklarede Legeme skal være „aandeligt“, hvor meget mere maad da Christi forklarede Legeme være det, i hvilket Guddommens Fylde boer legemlig.

4) „De Ubodfærdige nytter saadant Sacramente Intet, de blive heller ikke delagtige i Christi sande Legeme og Blod“. (Thi de, som ikke ere udvalgte til Salighed, modtage i den hellige Nadvere Intet uden tomme Tegn, ligesom de, naar de høre det kaldende Ord, Intet fornemme uden den tomme Lyd.)

Herimod maa bemerkes: Det nytter ikke blot Intet, men skal ogsaa, thi de øde og drifte sig selv til Dom; men vel blive de delagtige i hans Legeme og Blod; thi der staar ikke skrevet: „Hvo, der uverdigen æder af dette Brød“ o. s. v., han modtager intet Bidere end slet og ret Brød, men „han er skyldig i Herrens Legeme og Blod“.

Men det forholder sig med Brød og Vin i denne Henseende ganske som med Ordet; det sidste er ogsaa, ganske aafseet fra, om vi høre det i Troen eller ikke, opfyldt af Aanden, ligesom Brød og Vin ere gjennemtrængte af Christi Legeme og Blod, om det nydes i Troen eller ikke. Men skal Ordet blive til Befsigelse, maa Troen træde til, ellers forhørder det os; ligeledes, skal Sacramentet blive os til Befsigelse, maa Troen komme til, ellers dommer det os.

Anmærkninger. De Reformierte, fastholde som to nødvendige Stykker:

1) At Sacramentet ikke modtages med Munden men med Haaanden, og de beraabe sig verved paa Herrens Besaling: „Tager“ men med Urette, thi man tager ligesaa vel med Munden som med Haaanden (som Herren selv, da han hang naglet til Korset, tog Eddite med Munden, Joh. 19, 30).

2) At Brødet brydes. Nu er det vel sandt, at Brydningen af Brødet, som tilfældigvis er et Sindbillede paa Christi Legeme, stemmer meget vel sammen dermed; Herren har ogsaa selv brudt det, eg maatte bryde det, da han havde hele Paaskelager for sig; dog bliver det en Middelting, man kan beholde eller lade fare; thi vilse man nsie efterligne alle tilfældige ydre Omstændigheder, saa maatte f. Ex. Nadveren hølbes om Natten, og Brødet bages ganske som de jødiske Paaskelager. Men at den reformerte Kirke saa haardt forsøgter disse to Stykker, kommer deraf, at den paa den ene Side mener, at, hvis Sacramentet rækkes Communicanten i Munden, saa bliver den forvæltende Geistlige strax til en Præst, som i romerst Forstand sættes over Legmand; at den paa den anden Side frygter for, at der, hvis Brødet ikke brydes, kunde gaae Noget tabt af Nadverens sindbilledslige Betydning, hvorpaa den netop lægger al Vægt.

Men at den tildeels saa meget vægter sig imod Hostien, som den lutherske Kirke har bibeholdt som en Middelting, forbi den i lang Tid har voeret brugt i Kirken og er bekem til Uddeling, det hænger sammen med dens Uvilklig imod Alt, hvad der kun fjerner erindrer om de papistiske Bederstyggelebher, navnlig dem ved Messen.

Af denne Grund og af hin, som ovenfor er angivet for at række Sacramentet i Haanden, vil den heller ikke vide Noget af Privat-Skriftstemaal*) for Sjælesørgeren som saadan; den lader et „almindeligt“ Skriftstemaal gaae forud for den hellige Nadverbere og falder dette hellere „Forberedelse“, rigtignok ganske i Samklang med dens Anstuelse om Sacramentet, hvorefter Communicanten egentlig har Mere at yde end at modtage, idet hans Tro skal svinge sig bort

ubøver alt Fordist, for dog til Slutning ikke at modtage meget Mere, end hvad allerede den aandelige Nydelse i Ordet giver.

Endelig af de to just ansætte Grunde, hvortil kommer den tredie, at Brød og Vin blot ere Sindbilleder og Panter, træder i den reformerte Kirke istedenfor den egentlige Consecration (ved at udtale Indstiftelsessordene derover) en meget meer til Menigheden rettet opbyggelig Erindring om Indstiftelsens Historie og den hellige Handlings Viemed.

VII. Om Aagleemheden.

Den reformerte Ordets Ejener forlader og beholder ikke i Guds Sted Synderne, men forkynder blot Syndeforladelse og Syndsbeholdelse, og det, svarende til det almindelige Skriftemaal, ganske i Almindelighed.

Herimod maa bemærkes: Efter Skriften har allerede hver Legmand Ret til at forlade og beholde hver enkelt skrifstende Broder hans Synder i Guds Sted; men Ordets Ejener har ogsaa Embetet dertil.

„Skal Absolutionen være sand og virksom, saa maa den grunde sig paa Christi Besaling, saa at den lyder saaledes: Jeg tilsigter dig dine Synders Forladelse i Christi Navn og formedelst hans Besalings Kraft, der har besalet mig at sige til dig, at dine Synde skulle være dig forladne; saaledes, at det ikke er mig, men ham selv (gjennem min Mund), der forlader dig Synden, og du er skyldig til at annamme og fuldt og fast at troe dette, ikke som Menneskeord, men som du havde hørt det af hans, den Herre Christi, egen Mund. Derfor, omendskjønt Magten til at forlade Synden alene er hos Gud, skulle vi dog ogsaa vide, at han over og uddeler en saadan Magt igjennem dette udvores Embete, hvortil Christus falder sine Apostle og besaler dem, at de i hans Navn skulle forkynde Syndernes Forladelse til alle dem, som begjære den

*) „Det hemmelige (Privat)-Skriftstemaal skal benyttes, naar noget Syndigt træller og anfægter os, hvormed vi pine os og ikke kunnen være tilfredse.“ (Side 142.)

Det gjør ogsaa Gud til Bedste for os selv, forat vi ikke forgjøres skulle stue op imod Himlen, hvor vi ikke kunde faae den, og maatte sige: Hvo kan stige op til Himlen? Men paa det at vi kunne være visse i vor Sag, har han lagt Syndernes Forladelse i det offentlige Embete og Ordet, forat vi altid skulle have det hos os i vor Mund og i vort Hjerte. — Derfor skulle vi ikke mindre agte eller troe Absolutionens Ord, end om vi hørte Guds klare Stemme fra Himlen, og Absolutionen, det salige, trostelige Ord, skulde billigvis hedde Bodens Sacramente (i videre Forstand)". (Apologien.)

"Ingen veed", siger Luther, „hvad det hemmelige Skriftemaal formaer, uden den, der øste maa sægte og kæmpe med Djævelen. — Om tusende og efter tusende Verdener varer mine, saa vilde jeg hellere miste Alt, end jeg vilde lade det ringeste lille Stykke af dette Skriftemaal komme ud af Kirken".

VIII. Om Kirken.

1) Et væsentligt Kjendemærke paa den sande Kirke er ved Siden af Ordets Prædiken og Sacramenternes Forvaltning ogsaa en vis Kirketugt. (Navnlig den skotske Bekjendelse.)

Herimod maa bemerkes: Kirketugt, om end gavnlig i og for sig, er noget Udvortes, hvorover Kirken desuden ikke altid friit kan raade, navnlig under fortrykte Forhold, og den bør derfor ikke opstilles uden videre som det tredie væsentlige Kjendemærke ved Siden af Ordets Prædiken og Sacramenternes Forvaltning. Den lutherske Bekjendelse forkaster følgelig som Bildfarelse den Sætning, at der ikke skulde være nogen sand Kirke, hvor ikke „offentligt Kirkelæb og en bestemt, højtidelig Banproces gaaer i Svang“.

2) Hylkere høre aldeles ikke til Kirken.

Herimod maa bemerkes: I en vis Henseende dog. Ogsaa de

ere ved den hellige Daab optagne i Kirkesamfundet; de ere derfor at betragte, saalænge de taales deri, som Kirkens døde Lemmer, hvem alle kirkelige Rettigheder tilkomme, kun at de for Tiden misbruge dem til deres egen Fordærvelse. Hylkeren indenfor den kristne Kirke er en værdig Christen, men ingenlunde en Ikke-Christen. Saal meget desto værre for ham.

Slutningsbemærkning.

Den reformierte Læres og de reformerte Skiftes almindelige Charakter er folgelig:

1) en altfor usandselig:

Gudshus og Gudstjæneste ere i det Hele nøgne og bare. Hellige Billeder og hellig Musik, hellig Kunst overhovedet, blive mere eller mindre foragtede.

2) en i mange Tilfælde forflygtigende:

Nedfarten til Hølvede er ikke legemlig, men sjælelig (II, 3), Daaben og Nadveren overveiende sindbilledlige (VI, 1), Meddelelsen af de guddommelige Egenskaber til den menneskelige Natur i Christo ene og alene en Talemaade (II, 2), endelig Guds udtalte, almindelige Raadevillie endog Kun et Skin (III, 1).

3) en paa flere Maader sørderlemmende:

Ord og Vand blive revne fra hinanden (III, 2, Anm.), ligesaa det synlige Element og det himmelske Gode i Daaben og Nadveren; den guddommelige og den menneskelige Natur i Christo ere ikke overalt hele og udfulte (II, 1); de guddommelige Egenskaber sondres fra hverandre paa en vilkaarlig Maade (III, 1).

4) en tildeels for indvortes, en tildeels for udvortes:

Man taler med Forkærlighed om Kirken indadtil, nemlig om eu saakaldt usynlig Kirke, og sætter dog blandt Kjendemærkerne paa den sande Kirke den ydre Kirketugt, ja, lægger i mange Hen-

seender en utilbørlig Vægt paa ydre Ting og Skikk og stødes let derved (I. 3. Ann., VI. 4. Ann.).

5) en altfor forstandsmæssig og dog atter en altfor følelsesmæssig:

Hjertet holder ikke af at udhvide i Hemmeligheden; Forstanden vil udgrunde den, og hvor den ikke kan det, der bliver den saavidt muligt udstrægen, som ved den hellige Nadvere, eller Twivlsknuden sønderhugget, som ved Prædestinationen. — Alligevel veed man Videt af en føleslös Tro; man bygger sin Salighed mindre paa det usorgængelige Ord end paa Hjertets vekslende Stemning; thi hvorledes vil den Udvælgte paa nogen anden Maade blive sin Udvælgelse vis end ved sin egen Følelse? Derefter alene lader det sig ved den calvinistiske Prædestinationslære bestemme, om man i den hellige Nadvere har modtaget Noget eller ikke; ja, den Zwing-liske Forestilling om Nadveren, som et blot Hukommelsesmaaltid, gjør den hele Høitideligholdelse til en menneskelig Nørrelses Sag.

6) en uhistorisk:

Man vilde, om muligt var, gjerne stryge Alt, hvad der i 1800 Aar har udviklet sig og er blevet Skik og Brug i Kirken. Deraf den skarpeste Modsetning til den romerske Kirke lige fra Begyndelsen af og en Tilbørlighed til, om muligt, at føre Alt i Kirken tilbage til den apostoliske Tids Skik; det vil sige, lade Alt falde eller opheve Alt, som ikke har et udtrykkeligt Exempel i den apostoliske Kirke.

skønneste og gavnligste Maade. Den evangelisk-lutherske Bekjendelse er dersor den rette Unionsbekjendelse!

A n h o n g .

I blandt alle reformerte Kirkesamfund indtager den engelskf-biskopelige Kirke for Tiden den vigtigste Blads, og det paa den ene Side, fordi den Stat, med hvilken den staer i den næste Forbindelse, har, især formedesst sine Colonier i næsten alle Jordens Lande, stor Betydning, men paa den anden Side ogsaa, fordi det er der, at den evangeliske Virksomheds Arnested udadtil befinder sig, navnlig hvad Bibelens Udbredelse og Mission angaaer. Det er vist altsaa i sin Orden, at dens Giendommeligheder særligt blive omtalte.

Dens Bekjendelse (affattet i 39 Artikler) er af alle reformerte uden Sammenligning den meest maadeholdne. Væren om Prædestinationen bliver deri kun opstillet fra den ene Side, nemlig med Hensyn til dem, som skulle blive salige, og det uden udtrykkeligt at sige, at der derved intet Hensyn bliver taget til Menneskets Forhold; for det Andet bliver Sacramentets Elementer i Almindelighed ikke blot kaldte Panter, men ogsaa virksomme Tegn*), kun at sammes egentlige Virkning, hvad Daaben angaaer, sidenefter blot sættes deri, at den, der dobes, indlemmes i Kir-

*) Den engelske Katechismus betegner Sacramentets Elementer ligefrem som Midler, hvorved vi erholde den afbildede Maade; men det bliver uvist, om det skal betyde, at de ere den usynlige Maades egentlige Værere, eller kun saameget, at den sidste bliver os til Deel under Brugen af dem.

ken *), og hvad Nadveren angaaer, deri, at Brodet for de værdige Communicanter (men ogsaa fun for de værdige) bliver til et (ikke nærmere bestemt) Samfund med Christi Legeme **). Den engelske biskopelige Kirke beviser sig ogsaa som den, mest maadeholdne af alle reformerte Kirker deri, at den har bibeholdt mange Middelsting (iblandt Andet ogsaa Aposteldagenes Høitideligholdelse) fra den katolske Kirke, fun at den med Hensyn til Butherforden af Forsatningen er tilbørlig til at gaae ud over det rette evangeliske Maal og navnlig lægger saa stor Vægt paa Bisopernes Embede (hvilke dog, oprindeligt hvad Embedsrettigheder angaaer, ikke varer væsentligt forskellige fra Presbyterne og de Aeldste, og for lang Tid heller ikke blevet det), at den hverken vil tilstaae en Diacon, eller en Præst ***), men kun Bisoppen Ret til at confirmere, ordinere og consecrere (Kirker, Kirkegaarde o. s. v.), og seer i en saadan biskopelig Forret en stor Deel mere end en blot menneskelig Anordning, saaledes som det ikke ubetydelige Pur-schytiske Parti ligefrem betrakter Bisopernes uafbrudte Følgerække (Succession) som noget aldeles Væsentligt. Ogsaa klæber der ved den — saaledes som rigtignok ved de fleste reformerte Kirkesamfund — noget gammeltestamentligt Lovvæsen, navnlig med Hensyn til Søndagens Høitideligholdelse, som den uden at

betræke, hvad der staar skrevet Col. 2, 16, ikke blot gjerne kalder Sabbath, men i Overeensstemmelse hermed ogsaa paa altfor jødisk Biis' omstander med allehaande udvortes Bud og Forbud og tillige søger at adskille fra de øvrige Festdage derved, at den paa en paasalbende Maade agter disses Høitideligholdelse ringe i Sammenligning med Søndagen. Dertil kommer, at den ikke blot ved Misbrug, men i Bekjendelsen tilstaar det **verdslige Regimenter** saa store **Hettigheder**, at den i den 21de Artikel ligefrem bejender: „Almindelige Concilier kunne ikke afholdes uden Fyrsternes Besaling og Billie“, og overhovedet ligefrem gjør Kongen af Englands Overherredømme over de udvortes Kirkeanliggender til en Religionsartikel.

Anmærkning. Den sloiske Kirke, kaldet Presbyterialkirke i Modsatning til den biskopelige Kirke, forlaster den engelske Kirkes biskopelige Forsatning, idet den (rigtignok skriftmæssigt) ikke anerkendt nogen væsentlig Forstsel imellem Presbyterne (af Enther oversat ved: „Aeldste“) og Bisopperne. Fra denne adskilte sig siden 1843 den saakalte „Frilirke“, med den bestemte Grundsatning, at et statskirkeligt Regimenter i intet tilfælde løb sig forene med Begrebet af en christelig Kirke. Første Foranledning til dette Skridt gav en Candidat, der af Kirkepatronen blev påtvunget Presbyteriet af Anchteværder.

*) De brugelige Daabs- og Confirmationsformularer tale rigtignok ogsaa om en Gjenførsel ved Vand og Aabd. Men da denne Talemaade er en Tilslutning til Bibelordet uden dogmatisk Bestemthed, saa bliver det usvist, om det skal betyde, at Vandet er Gjenførselsens egentlige formindblende Værfag, eller kun saameget, at den sidste gaaer for sig under Brugen af det første.

**) Liturgien indstærper paa det Skarpeste den fuldkomne Fraværelse af Christi Legeme og Blod, da de ere indstænklede af Stedet.

***) Bisop, Præst og Diacon: det er de tre geistlige Trin, som den holder strengt adskilte.

Kapitel 4.

Arminianerne.

Nørmet til den reformerte Kirke slutte sig Arminianerne, der optraadte i Begyndelsen af det 17de Jahrhundrede i den hollandske reformerte Kirke først imod den calvinistiske Prædestinationslære.

De lare:

1) med Hensyn til Guds Ord, at ikke den hellige Skrifts hele Indhold uden Forfjel er indblest af Gud (imod 2 Tim. 3, 15, 16, hvor der ingen Forfjel gisres);

2) med Hensyn til Gud, at Guddommens tre Personer ikke ere af lige Rang (som om, fordi Sonnen avles af Faderen fra Evighed af, men den Helligaand udgaaer fra Faderen og Sonnen, deraf nødvendigvis fulgte, at den ene Person maatte være den anden underordnet);

3) med Hensyn til Mennesket, at den medsøgte Syndighed er en naturlig Folge af Adams Fal, men at denne ikke tilregnes uden dertil kommende Gjerningsynd;

4) med Hensyn til Christi Gjerning, at Christi Lidelse ikke var en stedfortrædende, men kun et frivilligt Offer, som Gud af fri Kjærlighed ansaae for fuldgyldtig;

5) med Hensyn til Retfærdiggjørelsen, at der egentlig ikke kan være Tale om en Tilregnelse af Christi Fortjeneste, og at Troen ud en Gjerninger ikke retfærdiggjør;

6) med Hensyn til Naaden, at Mennesket havde lige Øygtighed til at gribe og til at bortstå den guddommelige Naade (medens dog efter Skriften det naturlige Menneske nærmest ikke

kan Andet end strebe derimod, og først efterat det, overvundet af den guddommelige Naade, har op hört med at gjøre Brug af denne slemme Øygtighed og har ladet sig gribe af Naaden, er det ogsaa med den nyfjænkede Kraft i stand til atter at gribe denne (Phil. 3, 12);

7) med Hensyn til Daaben og Nadveren væsentlig som Zwingli, idet de ansee den første fornemmelig som en høitidelig Skik til Optagelsen i det kristelige Samfund, der erindrer om Guds naadige Billie og forpligter til en troende Lydighed, og betragte den sidste fornemmelig som et taknemmeligt bekjendende og i sælles Kjærlighed styrkende Hukommelsesmaaltid.

Kapitel 5.

Socinianerne.

Socinianerne (sornemmelig i Polen og Siebenbürgen), hvis vigtigste Bildfælße angaaer Treenigheden (Triniteten, deraf Navnet Unitarier og Antitrinitarier) og Christi Person, nedstamme egentlig ikke fra den reformerte Kirke, heller ikke vilde den reformerte Kirke have noget Samfund med dem; men de sluttede sig forsaavidt til sammes Aland, som de ikke ubetinget og i alle Stykker vilde tage deres Hornuft hængen under Troens Lydighed; kun at de vare sig dette langt klarere bevidste og deri gik uendeligt meget videre.

De lære:

1) med Hensyn til Guds Ord, a) at det gamle Testamente kun er af underordnet Betydning for de Christne (derimod see Matth. 5, 17), b) at Skriften ikke heelt igjennem er Guds Ord, men kun indeholder dette nu og da (derimod see Kap. 4, 1, Side 94), c) at det, der strider imod Hornufsten, ikke kan betragtes som Guds Ord (hvorved de kun forglemme at gjøre ret Forskjel mellem den naturlige og den af Gud opklarede Hornuft);

2) med Hensyn til Gud, at han ikke forud ved Menneskenes frie Handlinger, og at der kun er een Person i Guddommen efter Joh. 17, 3, (hvor dog Gud Fader aabenbart kun i Mod-sætning til Hedningenes falske Guder (1 Cor. 8, 6) og ikke i Mod-sætning til Sønnen kaldes den alene sande Gud, eftersom Johannes da ligefrem vilde modsigte sig selv, idet han 1 Joh. 5, 20 ligeledes kalder Sønnen „sand Gud“);

3) med Hensyn til Mennesket, at Adams Fal'd rigtignok

har medført Døden, men ingen Arvefordærvelse, endlige da en Arveskyld;

4) med Hensyn til Christi Person, at han er blot Menske, men blev heret til Himlen, før han tiltraadte sit Lære-embede, for at indvies i den guddommelige Billies Hemmeligheder, og fil' efter sin Opstandelse, til Kon for sin villsige Lydighed, guddommelig Magt og Are;

5) med Hensyn til Christi Gjerning, at hans Hovedfortjeneste bestaaer i den fuldkomne Lære om den guddommelige Billie, at han ved Død og Opstandelse har bekræftet og beseglet denne sin Lære, men gjort sig selv paa Livelsens Bei stillet til at føre sit Kongelig-præstelige Embede i Himlen, hvorfra han nu som Konge kan og som Upperstepræst vil hjælpe Sine i al Nød;

6) med Hensyn til Netfærdiggjørelsen, at Troen paa Christum er nødvendig til Netfærdiggjørelse, men at denne Tro paa Christum ikke er Andet end en troende Lydighed imod Christi Bud i Haab om tilkommende Udsdelighed;

7) med Hensyn til Maaden, at den kommer den frie Billie til Hjælp udvortes ved Trudsel og Forjættelse og indvortes ved Oplysning og himmelsk Forsmag;

8) med Hensyn til Daaben, at den efter Christi Besaling egentlig kun var beregnet for de første, endnu sandelige Christne af Foder og Hedninger, men at den ifølge apostolisk Skil' ogsaa kan anvendes paa nyere Proselyter, og at endelig Barnedaaben Intet skader og kan taales af christelig Kjærlighed;

9) med Hensyn til Nadveren, at den viselig er indstiftet for alle Tider („indtil han kommer“) og har den Hensigt, at Christi Død skal forkyndes, d. e. taknemmeligt prises og forhørliges af Menigheden, ved en sandelig Ceremonie (den eneste i det nye Testamente).

Anmærkning 1. Socinianerne antage en fuldkommen Tilintetgjørelse af de Ugudelige ved den yderste Dom. Saæ ubibelt det end er, saa er denne Bilbarelse langtfra ikke saa grundfordærvelig som den „nytroende“ Afsindighed, at alle Mennesker, dertil ogsaa Djævlene skal blive salige, om ogsaa efter lang Tid i en Art Himmel. Saaledes lære nemlig de saakaldte Apokatastikere, tilhængere af den saft opfattede Lære om alle Tings Hornhelse eller Tilbagesættelse, imod den hellige Skrifts klareste Ubsagn*); thi Hornhelsen eller Tilbagesættelsen af alle Ting ved Verdens Ende strækker sig vel uden al Forskjel til den villigste Slabning, der uden egen Billie, for den menneskelige Synds Skyld, var blevsen Forkrænkeligheden underlagt (Rom. 8, 18—23), men derimod med Forskjel til den med Billie begavede Slabning, nemlig blot til dem, som have villet lade sig fornæ. Gud kan nu engang ikke tvinge noget faldbart, frit Væsen til Kjærlighed, det er i sig selv en Modsigelse. Men hvo, som mener, at alle faldbare, frie Væsener ville lade sig omvende til Kjærligheden, har intet Begreb og ingen Erfaring om Syndens Satans-Dybber, affest fra, at han slæer Skriften lige i Ansigtet.

Anmærkning 2. Socinianerne ere vore nuværende Nationalisters aandelige Stamfædre. Disse tænke ganske paa lignende Maade som hine om Guds Ord som Kilden til Christelig Erkendelse, kun at de for det Meste gaae endnu et Skridt videre og ere tilbørlige til ligefrem at forkaste Alt, som gaaer ud over den sædvanlige Fornuft, og derfor komme til værre Resultat end Socinian-

*) Af Math. 12, 32 følger ikke, at alle andre Synder end Synden mod den Helligaand i hin Verden skulle tilgives; der vilde dog, selv om Dronningen af England sagde: „En saadan Forbrydelse taler jeg hverken i England eller i Kolonierne,“ ingen lunde beraf følge, at der gives visse Forbrydelser, som hun vel ikke vilde taale i England, men vel i Kolonierne. Vi have altsaa at ansee ovennævnte Udtryk: „hverken i dette eller hinnt Liv“, som en ret sterk Betegnelse for: „i al Ewighed,“ som det da ogsaa hedder ganske simpelt i Marc. 3, 29: „Han havør ingen Forladelse evindeligen.“ — Angaaende det andet Sted, Math. 5, 26, hvorpaas Apokatastikerne veraabe sig, see Kap. 1, X Side 50.

nerne, som dog endnu lære en virkelig Opstandelse af Christus fra de Øde og en sand Guddommeliggørelse af Mennesket Christus. Ærørt forglemme Nationalisterne ved deres Grundsatning: „hvad jeg skal troe, det maa jeg ogsaa kunne begribe,“ 1) at, hvis der er Sandhed i nogenomhelst Religion, da findes den netop „i dens tilstørende Punkter og Gaader,“ da det ligger i Sagens Natur, at, naar den uendelige, allerhøjste og ubegrivelige Gud engang aabenbarer sig, en saadan Åbning vel maa gaae ud over Menneskeenes arme, endelige Forstand; 2) at det derfor mere svarer til den Sags Væsen, hvorom der handles, naar man vendr hin Grundsætning om og siger: Hvad jeg ret vil kunne begribe, det maa jeg først af Hjertet troe.

Men forbi de fleste Nationalister ikke frit og aabent ville modsige Guds Ord, have de udtænkt sig en dobbelt Ven til at slasse bort af Bibelen, hvad der ikke behager dem; de udsægge f. Ex. Underne morass, det vil sige, hvor der er Tale om Himmelbedslen af en Speciellst, der tage de blot den moraliske Idee ud, at vi skulle lade os rense fra vor Syndebudsret, og hvad Herrens Tal er angaae, saa sige de, at han nu og da har lempet sig efter jævlist Overtro (som f. Ex. i Leren om Djævelen). — De saakaldte Lysvenner, saavel som vore Dages Tydskatholiser, høre for Styrstædelen til Nationalismen.

Vi ere Ærørt oprindeligt Alle tilsammen føchte Nationalister; thi vi ere alle af Naturen tilbørlige til at ville mestre Guds Ord med vor Fornuft. Men vil du vide, naar og hvor det rationalistiske Træf tog sin første Begyndelse i Menneskehjertet? Da Kristen sagde: „Skulde vel Gud have sagt?“ (1 Mos. 3, 1), og Eva laante Dre til denne Stemme, trods den advarende Guds-Stemme i hendes Hjerte.

Kapitel 6.

Mennoniterne.

Mennoniterne er et ved Menno Simons († 1561) fra mange Udvæxter renset Parti af Gjendøbere. Det forkaster Barne-daab'en*) som antichristelig og betragter sig som en Me-

*) At Barne-daab'en, der gaaer tilbage til den christelige Kirkes ældste Tid, er berettiget, fremgaar af Følgende: Herren sagde: „Lader de smaa Børn komme til mig og formener dem det ikke, thi Guds Rige høre Saadanne til,” vel ikke ifølge Besiddelsen, men ifølge Netten; thi de staae vel ikke allerede i Guds Rige (fordi alle Mennesker af Naturen staae under Mørkets Herredømme), men de skulle indgaae deri. Da nu ogsaa de efter Herrens Erklæring have Netten til at indgaae i Guds Rige, og da paa den anden Side den hellige Daab efter Herrens Erklæring er den anordnede Bei, hvorpaa man kommer ind i Guds Rige (Joh. 3, 5), saa handler den christelige Kirke ganske efter Herrens Menig og Billie deri, at den bringer de smaa Børn til ham, der endnu stedse er hos dem indtil Verdens Ende (Matth. 28, 20), i den hellige Daab, for at lade dem velsigne af ham; thi den, for hvem Hensigten er, for ham er ogsaa Midlet. Men indvender du, at Daaben Intet gavn er uden Tro, men at et umyndigt Barn dog ikke kan troe, saa husf paa, at Troen i sit underste Besen ikke er Andet end en aandelig Modtagelighed for Gud og guddommelige Ting; dernæst, at saadan Tro er Guds Værk (Eph. 2, 8), fremdeles, at den Helligaands Værk hos Børnene finder langt ringere Modstand end hos de Børnne (de Børnne skulle jo først blive saaledes uden al Modstand, ligesom Børnene (Luc. 18, 17 smlgn. med 16), endelig, at Johannes den Døber, endog endnu i Modersliv blev fyldt med den Helligaand (Luc. 1, 15 smlgn. med 41). — Men undrer du dig over, at du Intet læser

nighed af Inter Hellige og følgelig som den sande Kirke (som om der ikke voxede Ukrudt paa Kirkens Hvedeager). Med denne separatistiske Helgenindbildung hænger ogsaa denne deres Grundsætning sammen, at afholde sig fra al mulig Krigs-tjeneste (som om ikke de allerfrommeste Folk, som en Kong David, havde ført Krig, uden derfor at dadles)*), fra Oprigheds-poster (som om Oprigheden ikke førte Sverdet i Guds Sted, Rom. 13, 1—4) og fra Edesaflæggelse for Netten**).

om Barne-daab'en i Apostlenes Gjerninger, saa mærk for det Første, at Tausheden alene endnu ikke er noget Beviis imod Sag'en, og dernæst for det Andet, at ogsaa endnu overalt i Hebdningeverdenen, hvor en christelig Menighed først skal samles, Evangeliets Forkydere nærmest maae vende sig til de Børne, fordi der, hvor Forældrene ere Hedninger, aldeles ingen Sikkerhed er tilstede for, at Børnene, naar de nu komme til Forstand, modtage en sand christelig Undervisning, og saaledes kunde Daabens Belsignelse igjen gaae tabt; thi Herren har ikke blot befatet: „Gaaer hen (saaledes lyde Ordene egentlig efter Grundtexten), gjør alle Folk til Disciple, idet I døbe dem i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn,” men har ogsaa udtrykkeligt tilføjet: „og lærer dem at holde Alt, hvad jeg har besalet Eder;” det vil sige: Lader en grundig og fuldstændig christelig Undervisning følge paa Daaben.

*) 1 Krøn. 29, 3 udtaler ingen Dæddel, som om Gud uden Videre havde Afsky for al mulig Krig; David havde dog først sine Krige „for Gud“ d. e. med Guds Forubivende, Indvilligelse og Besaling og følgelig som Herrens Krige (1 Sam. 25, 28). Men at Gud nægter ham, som en Krigens Mand, Bygningen af Templet, hænger sammen med Templets Betydning, da dette skulde være et Fortillede paa Messias som Fredsdyrsten og dersor bedre blev opført af Salomon, hvis Navn netop tyder paa Fred.

**) At i Matth. 5, 34—37 (smlgn. med Jac. 5, 12) i den Herres Ord, der ikke er kommen for at op löse Loven og Propheterne, men (ved nsiagtig og grundig Forklaring) at opfylde dem, ei al mulig God kan være forbuden, men kun den letfærdige, kaade og ukaldebede, det viser sig solekort af 5 Mos. 6/13 og 10, 20; ligeledes

Mennoniterne splittedes meget snart i to Partier, i det strenge Parti, de Fine, og i det mindre strenge, de Grove, og dette sidste igjen i to Dele, hvorfaf den ene fastholdt den Calvinistiske Lære om det ubetingede Naadevalg, den anden tænkte mere Arminiansk og Sociniansk med Hensyn til dette og andre Punkter. Af de Fine ere endnu kun Faa tilbage, og Spaltningen blandt de Grove selv har endt med, at den strenge Deel ganske og aldeles er gaaet op i den slappe og har af de tre Forbud imod Krigstjeneste, Øvrighedsforretninger og Eedsafslæggelse i Almindelighed laadt de to første fare.

af Ps. 15, 4, paa hvilke Steder en ørlig Ged bliver tilladt. (Smilgn. ogsaa Hebr. 6, 16—17.) Nanbglossen til Matth. 5, 34 siger ganske smukt og tydeligt: »Al Sværgen og Eedsafslæggelse, som Mennesket af sig selv foretager sig, er her forbuden, men hvis Kjærligheden (der jo er Lovens Opfyldeste!), Nødvendighed, Næstens Gavn eller Guds Ære fordrer det, saa er det velgjort.«

Kapitel 7.

Baptisterne og Neobaptisterne.

Med Hensyn til Barnedaaben stemme Baptisterne, „Døberne“ (siden 1633), overeens med Mennoniterne; disse, nedstammende fra Puritanerne og Independenterne i England, have især i Amerika grebet vidt om sig. Ogsaa de dele sig i to Hovedklasser, hvorfaf den ene tænker mere Calvinistisk, den anden mere Arminiansk. De Første, der fastholde et føregent Naadevalg i Calvins Forstand (smilgn. reform. Afbigelser III), kalde sig Particular-Baptister, de Sidste, der med Arminianerne forkaste et saadant Naadevalg (Kap. 4), General- (Universal- eller Friendships-) Baptister. En Deel af Particular-Baptisterne ansaae enhver Missionsvirksomhed som et menneskeligt Indgreb i det guddommelige Naadevalg og grundede en „Mod-Mission-Baptist-Menighed“; men en Deel af General-Baptisterne fandt, at den hellige Skrift paabød Haandspaalæggelse før den hellige Nadvere, og stiftede en Sex-Grundsatning-Baptist-Menighed (Hebr. 6, 1. 2). Andre Grene af Baptisterne ere: Christi-Baptisterne, som forkaste Treenigheden; „de reformerte Baptister“ (ogsaa „Christi Disciple eller Campbelliterne“), som gjøre Krav paa at have en renere Kristtopsfattelse; Sabbatharierne (Sabbath), som hætitdeligholde den syvende Dag i Ugen; Døbkerne, der kun døbte ved Neddylken i en Flod eller Dam og det forsta igjen, have indført tre nye Sacramenter (Fodvadskning, Kjærlighedskys og Salvelse af de Dødsdyre), endelig nyde de den hellige Nadvere kun ved Mattetide efter Bordet; de indtil 1803 til Methodisterne hørende Albrechtsfolk, ogsaa kaldte Lumpers,

fordi de bibeholdt Noget af Methodisternes vilde Legemsbevægelse; de fra disse udsondrede „Kummelfolk“, saaledes kaldte efter en af deres Geistlige, der lærte Nødvendigheden af Godvadskningen før Communionen.

Nu for Tiden stille de tydse Neobaptister, „Nydsbere“, sig som en reen Menighed af Hellige imod de „aldeles verdslig gjorte“ Baptistmenigheder i Nordamerika. De dukkede først op 1834 i Hamborg og udbredtes under engelske og amerikanske Baptisters Indflydelse snart over hele Thyskland (især i Wupperdalen, i Westphalen, Württemberg o. s. v.).

Disse Folk lægge mindre Vægt paa deres afgivende Anstuelse af Daaben end paa Nødvendigheden af at fremstille en synlig Menighed af Hellige, idet de betragte Statskirken som Babel, fordi den mangler den rette Kirketugt. Det kan naturligvis, paa Grund af den menneskelige Udlighed til i ethvert Tilselde uden Bildfarelse at skjelne Klinten fra Hveden, aldrig her paa Jorden komme til det attraaede Maal; deraf da bestandig efter Adskillelse og Samling paany i uendelig Adsplittelse. For nylig traadte den „evangeliske Alliance“, der, opvoren paa engelsk Jordbund, har det Engelsk-baptistiske til sit drivende Element, offentligt i Skranken for dem, at man skulde taale dem i Thyskland. „Osberne“ selv nære det bestemte Haab, at store Seire ere ivente for deres Samsunds Udbredelse. De hilse alle Begivenheder, der træ med at knuse „Statskirkerne“, som sande Haabets Stjerner.

Rapitel 8.

Døekerne.

Døekerne ere aandelige Efterkommere af den sværmeriske Schwenksfeld (der levede paa Reformationens Tid). De samlede sig efter Midten af det 17de Aarhundrede om Skomageren Georg Fox i England og blevne snart derefter forplantede til Nordamerika (Pennsylvanien) af William Penn. Deres Hovedvildfarelse bestaaer deri, at de sætte ikke blot ved Siden af, men endogsaa over Skrifstens ydre Ord et indre Ord (ogsaa kaldet indre Lys): nemlig Aalanden, som om Aalanden foer omkring i Lusten og ikke netop var i Ordet, hvilket ifolge Herrens Bidnesbyrd er Aaland. Med denne mystiske Foragt for alt Ødre hænger det ogsaa sammen, at de med Mennoniterne og Baptisterne ikke blot forkaste Barnedaaben, men enhver Daab overhovedet, dertil den hellige Nadvere, ligesom ogsaa (træs Eph. 4, 11—13) ethvert kældsmæssigt kirkeligt Læreembede, idet de tillade Enhver, som tilfældigvis føler eller mener at føle sig drevet af Aalanden, at lære i deres kirkelige Forsamlinger. Kvinderne ikke undtagne, hvilke dog Apostlen selv ikke vilde tilstede at tale offentligt (1 Cor. 14, 34—35; 2 Tim. 2, 11)*).

Med denne mystiske Foragt for alt Ødre, som rigtignok pleier

*) Af 1 Cor. 11, 5 fremgaer rigtignok, at Kvinder optraadte offentligt i Menigheden i Corinth. Men for det Første er der Tale om ganske overordentlige Tilstyrbelser og Gaver af den Helligaand (smagn. Apostl. Gj. 21, 9), og her næst er det ogsaa et Spørgsmaal, hvorvidt Apostlen har billigt Sagen.

at være forbunden med separatistisk Helgenindbildung, hænger det fremdeles sammen, at de (idet mindste de strengere) med Mennoniterne ikke blot vægter sig for Krigstjeneste, Eed og at overtake Øvrighedsembeder, men også afholde sig fra alle brugelige, paa Standsforskel beroende Øresbevisninger (de sige Du til Enhver), med Flid unddragte sig Moden og i pietistisk Engstelighed sye alle ikke reent aandelige Forusielser.

Kapitel 9.

Svedenborgianerne.

Svedenborgianerne ere den eneste Sekt, der er fremgaet af den lutherske Kirkes Skjød. Dens Stifter er Svenskeren Svedenborg. Men den har også udbrædt sig under Navnet „Den nye Kirke“ (som „en ny Foranstaltung af den guddommelige Godhed og Sandhed“) til England, Sydtyskland og Nordamerika, i det Haab, at alle christelige Kirker engang skulle gaae op i den og danne een almindelig christelig Kirke.

Svedenborg, som hans Tilhængere forsvrigt betragte som et af Gud sendt Redskab, vilde ikke lade sig usie med „den Adgang, vi i Troen have til Raaden“ (Rom. 5, 2) (den lutherske Netfærdiggjørelseslære var ham af inderste Hjerte imod); han vilde allerede her paa Jorden vandre i Beskuelsen og derfor frembringe et haandgræbligt Samboem med den øvre Landeverden.

Svedenborgske Bildfarelser ere:

1) **Guds Ord** har en dobbelt Mening: en naturlig for Menneskenes Fatteevne, en aandelig for Englenes Fatteevne. (Men Gud har jo talt til Menneskene og for Menneskene; saaledes vilde jo den hemmelige Mening for Englene være henfigtsløs).

2) I det guddommelige Væsen er kun een Person, men han har aabenbaret sig paa tredobbelts Maade (skabende, forlosende, helliggjørende). — En Engel er „en af død god Menneske-sjæl“ (men hvorfra kom da Engelen 1 Mos. 3, 24, da endnu intet Menneske var død?), og „Djævelen“ er hele Massen af „alle af døde onde Menneskesjæle“ tilsammen. (Saaledes gaves der

altsaa ingen Djævel, for idetmindste et Par Mennesker vare døde, og dog er Djævelen en Menneskemorder fra Begyndelsen af og har hjulpen med til det allerførste Dødsfald [Abels] [Joh. 8, 45, smlgn. med 1 Joh. 3, 12].

3) En Arvesynd eller Arveskyld fra Adam af er fuld af Modsigelse, krenger den sædelige Følelse og har slet intet Hold i Skriften, idet Adam og Eva slet ikke ere virkelige Personer; ellers nedarves viistnok Synden fra Forældrene paa Børnene, ja, Fordærvelsen er netop i en vedvarende Stigen.

4) Jesus Christus er Jehova (Gud Fader selv) i forklaret menneskelig Skikkelse.

5) Men Menneske er han blevet, for at vise de onde Nænder, som til Trods og Plage for de gode Nænder trængte frem fra Helvede, tilbage indenfor deres Grændser, og saaledes er den af ham stiftede Forløsning mere „en udvortes Befrielse fra Helvedaandernes Magt“ og angaaer mindre den lavere Mennighed paa Jordens end den højere i Himlen.

6) Naar Mennesket stoler paa Gud, beder til ham og opfylder sin Pligt mod Næsten, saa bliver det gjenfødt. (Altsaa først Frugterne, saa Træet: først de gode Gjerninger og derpaa Gjenfødselsen.)

7) Kraften dertil kommer visselig ovenfra. (En blot og bar Talemaade.)

8) Daaben er et Tegn og Middel, hvorved Indførelsen i Herrens Kirke foregaar, og som er ledsgaget af guddommelig Indflydelse. (Altsaa tilsyneladende mere end reformeert.)

9) Men som Daaben fører ind i Kirken, saaledes fører den hellige Nadvere i Næden op til Himlen.

10) Kirken bestaaer af alle dem, som antage den Herre Jesum Christum som eneste Gud, og sky og sye det Onde som Synd; men det er det Samme som: af alle dem, som ere oplyste af Herrens Ejener, Immanuel Svedenborg.

Rapitel 10.

Irvingianerne.

Irvingianerne (saaledes kaldte efter deres engelske Stifter Irving) strækende Reformatorerne Indsigt i Kirkens guddommelige Plan og et guddommeligt Hørv, der strækker sig over Kirkens Heelhed — thi dertil hører efter deres Mening apostolisk Fuldmagt. De ansee Aposteltidens overordentlige Maadegaver — hin Esterklang af alle Underes store Under: „Gud aabenbaret i Kjød“ — ikke overveiende som overordentlige Beviser paa guddommelig Mellemkomst ved Christendommens første Indplantning i Verden, der var blevet fremmed for Gud, men holde meget mere for, at det laa i den guddommelige Plan, ubeksaaret at skjække Kirken dem for alle Tider. Efter deres Mening gif de tabte ved Kirkens Skyld, som blev træt af at sulke efter og bede om Herrens forsjattede Gjenkomst, og som paa samme Tid lod den i Eph. 4, 11—13 angivne Inddeling af de kirkelige Embeder gaae tabt. Irvingianerne fortæae nemlig det nyligt ansorte Sted saaledes, som om de tre opregnede Embeder — altsaa ogsaa Apostel- og Prophetembedet — uden Forskjel skulde være givne Kirken for alle Tider — en Opsattelse, hvortil de Ord: „indtil vi Alle naae“ o. s. v. aldeles ikke nøde, idet disse Ord ogsaa da have deres gode Betydning, naar de medomtalte overordentlige Embeder kun skulde være saa længe, indtil Kirkens Forplantning og Opholdelse var mulig ved det almindelige Embede.

Den Tanke ligger nær, igjen at ville vinde, hvad Kirken har tabt ved sin Esterladenhed i Bon om Herrens Gjenkomst, ved ivrig uafladelig Bon om samme, og denne Tanke søgte man ogsaa

i Virkeligheden at udføre. Det var i Maaret 1830, hvor paa deres forenede Bøn, som de meente, et nyt Printseunder med alle Aposteltidens Tegn sænkede sig ned i de efter apostolisk Mønster ny oprettede Embeder.

Disse Embeder angaae deels den samtlige Kirke (Apostel, Prophet, Evangelist, Hyrde eller Lærer), deels den enkelte Menighed (Engel eller Bisshop, Presbyter eller Præst, Diakon). Diakonen har blot med ydre Anliggender at gjøre, Presbyteren er den egentlige Sjælsøger, Engelen er Menighedens Tilsynsmand. Evangelisten bringer det glade Budskab til alle Uomvendte og Hyrden til alle Omvendte uden Forskjel i Menigheden, men Apostelcollegiet — for Tiden lutter britiske Undersaatter (!) — regerer fra England af den samtlige Kirke, der paa en vis Maade har sit Missionssgebet i den hele Christenhed udenfor England. Ligesom Apostlene blive valgte efter Propheternes Anvisning, saaledes have disse igjen at prøve Propheternes Vælder. — Propheten har at trøste, at straffe, at formane, at udlegge de dunkle Steder i Skriften, at opklare det Tilkomende og at anvise dem, der af Apostlene skulle ordineres til de forskellige Embeder. —

Irvingianerne lægge en saadan Vægt paa det levende forknydte Ord, at de ikke sky at kalde Bibellselskaberne en „Forhandelse“, som „løber gjennem Landene og dræber Guds Aand ved Bogslaven“. De tillægge Sacramenterne en næsten mælanistisk Virksomhed og ville ikke have selv Børnene udelukkede fra Rydelsen af den hellige Nadverc, hvilken de gjerne betragte som Lov- og Takoffer (ikke „Sonoffer“). De tilstede ogsaa Kvinderne, hvem kun „Talen“ i Menigheden er forbuden, at spaae, thi det er jo en Virksomhed af den Helligaand, ikke af Mennesket, — ligesom ogsaa Tungetalen (en for det Meste meer eller mindre framagtig Udstoðen af uforståelige Ord, ofte kun af uartikulerede Toner).

Læren om Herrens Gjenkomst anseer Irvingianismen som den underste Kjerne af Christendommens Totalsandhed og kundgjør

ogsaa dermed sin falske Retning paa den mest utvetydige Maade. Den udviller derfor Artiklen om de sidste Ting med Forkjærlighed, og det — i Modsetning til al sund Sky for altfor nsie Bestemmelser paa dette Prophetiens halvmørke Gebeet — med største Sikkerhed og Bestemthed. Den lærer omtrent Følgende herom: Naar Antichristens Raseri engang bryder løs, saa bliver de Helliges Kirke (d. e. Irvingianerne) rykket op i Luften at møde Herren (1 Thess. 4, 17), og med dem forene sig de i Christo hensovede Netsærdige (Første Opstandelse). Antichristen driver da Isærne til Palæstina, hvor de omvende sig for Herrrens Ræsyn; han vender da tilbage i Herlighed med den i Luften bortrykkede Kirke og med de opstandne Netsærdige (Første Gjenkomst), for at dømme Antichristen (Første Dom). Nu frembryder det tusindaarige Rige. Jerusalem opbygges paany, Templet opreses atten, Davids Trone gjenoprettes. — De gammeltestamentlige Netsærdige af den første Opstandelse danne paa en vis Maade Aristokratiet i det nye Rige, Apostlene regere paa tolv Troner Israels Stammer, men Bruden (Irvingianernes Menighed) sidder paa Tronen med Christus. Jøder gaae til Hedninger med Evangeliet for ogsaa at indsamle deres Hylde. Først efterat Satan endnu engang er brudt løs med hele sin Magt af forsværifist List, følger da det, som den gamle Kirke har lært om de sidste Ting (Anden Gjenkomst, Anden Opstandelse, Anden Dom).

Plymouthbrødrene eller Darbysterne (efter Irlanderen Darby), der ligeledes ansee sig for at være særligt inspirerede, dele med Irvingianerne Tanken om Herrens snarlige Gjenkomst, kun at de ansee denne for umiddelbart forestaaende. Derimod forkaste de i ligefrem Modsetning til Irvingianerne, som vente al Frelse af den rette kirkelige Organisation (omendskjøndt denne selv i den kristelige Kirkes Mønstertid ikke var i stand til at forebygge det kirkelige Forsald), al mulig kirkelig Organisation, selv Hyrdeembedet, som aldeles feadelig.

Rapitel 11.

Mormonerne.

Som deres sataniske Modbillede betragte Irvingianerne Mormonerne („de sidste Dages Hellige“), der i samme Åar 1830 under deres Prophet Joseph Smith meente at opleve et nyt Printseunder, og nu ikke blot rose sig af Tungetalen som Irvingianerne, men ogsaa af andre Undergjerninger, lige indtil Dødes Opvækelse. Hvad Irvingianerne endnu forvente i Aanden, det have Mormonerne allerede i Kjødet — et andet Paradis — idetmindste i Spiren; engang vil det udbrede sig over den hele Jord fra „Dalen ved den store Saltsø“, som tilsidst fremboed et sikkert Tilflugtssted for de fra Ohio, Illinois og Iowa Fordrevne. De næest fremstikkende Trekk i deres taabelige, men paa Sandseligheden vel beregnede System ere følgende:

- 1) Den nye Åabenbaring, som Joseph Smith oversatte fra forefundne Skrifter paa „reformeert Egyptisk(!)“ („Mormons Bog“), er den Urchristendom, der er gaaet tabt for alle andre saafaldte christelige Kirker.
- 2) Veien til Himlen gaaer igjennem „Melchisedeks“ Præstedomme, der blev borttrykket fraorden siden Apostlenes Død indtil Joseph Smith, som i Året 1826 havde et Englesyn fra Himlen.

- 3) Ingen Kvinde kan uden sin Mand blive deltagtig i den himmelske Hellighed; saaledes kan heller ingen Mand opnaae den høieste Huldkommenhed i den tilkommende Verden uden idetmindste een Hustru (deraf Polygami med kirkelig Stadsfestelse, „Besegling“).

4) I Spidsen for den hele Kirke staaer en „Seer“ med apostolisk eller meget mere med pavelig Magtfuldkommenhed *).

Deres første „Seer“ Smith blev myrdet i Kængslet i Carthage; deres nuværende hedder Brigham Young. Deres to bekjendteste Theologer og Propagandister ere Orson Pratt og John Taylor. De lægge sig ogsaa efter Missionen, og deres Missionsgebet er det største af alle; thi de betragte alle Ikke-Mormoner uden Forstel som Hedninger. Mormonbladet „Skandinaviens Stjerne“ vidste ved Begyndelsen af Året 1856 af 2147 Mormoner i Danmark! Bliver først Tiden beleilig dertil, saa ville de til de to hidtilværende Midler til at forøge deres Menighed: Mission og Polygamie, endnu tillige soie det tredie ligesaa ægte muhammedanske — Sværdet. Toppunktet af deres tusindaarige Rige vil efter deres Overbeviisning den Død danne, da de Hellige i det nye Jerusalem ved Saltssøen forenes med Jøderne i det gamle Jerusalem.

Bed Siden af Mormonerne gives der ogsaa et andet Parti i Amerika, der ligeledes formener sig at være i Besiddelse af det tusindaarige Rige og det allerede for mere end 100 Åar siden. Det er Shakerne (Mysterne), der, 4000 Sjæle stærke, leve ugjæste i 18 Colonier. Efter deres Menig begyndte Antichristens Rige i Året 452, da Pavenmagten blev fassat, og Stat og Kirke indgik en Forening. Først i Året 1747 kom den fra Kirken til Himlen tilbagevendte „Christi guddommelige Land“ atter til Englænderinden Anna Lee — som den anden Eva. Shakerministeriet i New-Libanon er Overhoved for Kirken, hvis Gudstjeneste bestaaer i Hoppen og Jublen. Deres nye Åabenbaring synes saagodt som at have fortængt Bibelen.

*) Den mormonne Katechismus lader ved Stifterens anden Daab (15de Mai 1829) ogsaa Apostlene Peter, Jacob og Johannes, som aldrig hvæ, legemligt være tilstede for at vie ham til Apostel ved Haandspaalegelse og saaledes lægge en ny Grund til den afbrudte „apostoliske Succession“.

Rapitel 12.

Selskabet til Guds Folks Samling i Jerusalem.

Hoffmannianerne i Würtemberg dele med Irvingianernes Fortvivlelsen over den nuværende kirkelige Tilstand, siden Gud 1848 „for en kort Tid aabnede Sluserne, bag hvilke Tidsaandens Flod indtil da var blevet holdt“, og „Massens sande Sindelag blev aabenbaret“. Hoffmann selv begrundede sin ved den opdagede Folkesordervelse fattede Plan til et „Selskab for Guds Folks Samling i Jerusalem“, altsaa til Oprættelsen af et Slags tusindaarigt Rige, paa følgende Maade: „I denne Tid, hvor der hersker Uvished om Malet, hvorefter der skal styres, traadte paa engang (!) følgende Sandhed frem i sit sande Lys: et paa Guds Ord grundet Folkeliiv er den guddommelige Bestemmelse for Menneskene — et saadant Folkeliiv er ikke tilstede hos os, og deraf kommer vor Tids Forvirring, Elendighed og Nød — altsaa er den store Op-gave den, at et saadant Folk grundes, og deri ligger tillige det eneste Frelsesmiddel imod enhver Forvirring. — Men, naar et Guds Folk skal komme ifstand (!), saa maa man dog overveie, om det er et muligt Maal, om og hvorledes det kan naaes. At det kan naaes, ja, at Menneskehedens Bestemmelse er denne, at der bliver et Guds Folk deraf, denne Overbevisning grunder sig paa Propheternes Udsagn, der uophoerligt forkynde denne Udsigt som det eneste Haab for Alle, hvem Menneskenes Bel ligge paa Hjertet. Men ligesaa uophoerligt henvise de paa, at Jerusalem er Stedet, hvor dette Maal skal virkeliggøres. — Med denne Udsigt til Grundlæggelsen af et Guds Folk er følgelig Blikket paa

Jerusalem, som det af Gud valgte Sted for denne store Begivenhed, uadskilleligt forbundet“.

Fire Mænd constituerede sig deraf til et Udvælg for Samlingen af Guds Folk, og i en Forsamling i Ludwigsburg den 24de August 1854 blev det besluttet, at gaae til den thyske Forbunds-forsamling med Bon om, at denne vilde foranledige Sultanen til at tilstede de af Selskabet tilsigtede Menighedet Nedstættelsen i det hellige Land under følgende Betingelser:

1) Selvregering i alle borgerlige og religiose Anliggender, for at kunne ordne samme efter Guds Ord;

2) Sikkerhed for Person og Ejendom imod Vold fra de thyske Embedsmænds Side og imod vilkaarlig eller trykende Be-sættning;

3) Frihed for den thyske Militairjeneste;

4) Tilsikring af samme Rettigheder for Enhver, der blev Medlem af Menigheden, om han end forhen var Christen, Jøde eller Muhammedaner, tyrkisk Undersaat eller Fremmed; og at han vilde indrømme Menighederne det hellige Land til deres Nedstættelse, forsaa vidtsom de behøvede det til at naae deres Maal, og forsaa vidt Grunden ikke var i Privatpersoners retslige Besiddelse. —

Dette af 439 (deriblandt ogsaa 14 Katholiker) underfegne Bon-skrift blev naturligvis af Forbundsdagen lagt ad acta. I Aaret 1855 henvendte man sig til „Christne og Jøder til Understøttelse af Guds Folk i Jerusalem“, idet man først foretog en Afsendelse af en Commission til det hellige Land, og beregnede det første Tog paa 8—10,000 Familier til en Bekostning af 5 Millioner Gylden (hvortil der indkom 500 Gylden indtil August 1855)*).

*) Fra Würtemberg udvandrede allerebte 1817 og 1818 flere Familiier til Sybrusland for at være ved Haanden, naar det tusindaarige Rige begyndte, sendte ogsaa derfra engang nogle Speidere til Jerusalem for at see, om Tingene der passerede sig til det tusind-
8*

Rapitel 13.

Brødreminigheden.

Omfendskjøndt oprindeligt samlet af Medlemmer af alle Confessioner uden Hensyn til Læren og følgelig den første unerede Kirke, staar dog Brødreminigheden i det Hele taget den lutheriske Bekjendelse nærmest, især efterat Bislop Spangenberg i den anden Halvdeel af det 18de Aarhundrede har renset den for mange Udværter. Dens „kort Indbegreb af den christelige Lære“, der vil staae paa Kristens og den Augsburgske Confessions Grund, har vistnok aldrig opnaaet Anseelse af et egentligt Bekjendelseskrift, hvad der vel tildeels lader sig forklare af den under 5 anførte Giendommelighed hos Brødreminigheden. Den bekjender sig, uden udtrykkeligt at forkaste de øvrige Bekjendelseskritter, i Almindelighed til den Augsburgske Confession, rigtignok mere i den Henseende, at den ikke vil bestride de deri foredragne Læresætninger, ligesom den da overhovedet ikke gjerne fører Strid. Om erklaaret Lære af wigelse kan der dersor ikke være Tale; den aabenbare Forskjellighed strækker sig meget mere til enkelte Anskuelser, Grundsætninger og Indretninger. Men før vi gaae over til at fremstille denne Forskjellighed, maa bemerkes, at man dog ikke maa paabyrde ethvert enkelt Medlem af Brødreminigheden de nedenfor opregnede Punkter uden videre alle

aarige Nige. Men den Hoffmannske Plan er tildeels endnu meget ældre. En Væver fra Augsburg, ved Navn Bader, satte sig allerede 1530 i Forbindelse med Øsberne for at grunde i Jerusalem det tusindaarige Niges Monarki, hvis Borgere skulle bestaae af Øsber, Hedninger og Tyrker.

tilsammen eller hvert enkelt især, tilmed nu for Tiden, hvor der gives saare mange blandt dem, der besidde en bedre og grundigere Erfjendelse i disse Stykker.

1) Oprindeligt vilde den være en Menighed af Luther Opvalte.

Anmærkning. Derpaa syder ogsaa det gamle Paaskelitanie: „Teg troer, at vore Brødre N.N. og vore Søstre N. N. (her nævnes ved Navn de Personer paa vedkommende Sted, der var henvedede siden sidste Paaske) ere farne op til den øvre Menighed og indgangne til deres Herres Fred.“

2) Den holder til den Tro, at den staar i et meget nærmere Forhold til Herren end nogetsomhelst andet Kirkesamfund; deraf vel Brugen af Lodkastning, der umiddelbart skal angive Herrens Villie.

Anmærkning. Migtignok forekomme Exempler paa Brugen af Lodkastning i det gamle Testamente, men 1) kun i overordentlige Tilfælde og 2) uden udtrykkelig gudommelig Besaling og Forjættelse, saa at, hvor Gud har givet sin Besignelse dertil, er dette at henregne til Guds naadige Nedslabenhed. Men naar der i det gamle Testamente hverken var Besaling eller Forjættelse dertil forhaanden, saa endnu meget mindre i det nye Testamente*), efterat Gud nu

*) Til Apostl. Gj. 1, 26, hvorpaa man beraaber sig for Brugen af Lodkastning, maa bemerkes: 1) Lodkastningen stete paa Grønselfiset af den gammeltestamentlige Tid, endnu før Udgivelsen af den Helligaand. 2) Det var Apostle, som lastede Lod. 3) De vilde ogsaa udvælge en Apostel, hvortil to Fordringer var nødvendige: den ene, at den tilkommende Apostel havde været stedigt Dien og Ørenvidne til Herrens Gjerninger og Taler (Joh. 15, 27), den anden, at han blev valgt umiddelbart af Herren (Gal. 1, 1). Paa det første havde de selv været betenkede, for det Andet fulde nu Herren sørge. — Det er isvrigt ikke udenfor al Twyl, at Herren, der senere umiddelbart kalte Paulus til Apostolembedet, virkelig har bekræftet Valget af Matthæus. Men saameget er ganske vist, at

"paa mange Maader" har fulbendt Aabenbaringen (Hebr. 1, 1) og tilstodt talt ved sin Son for alle Steder og for alle Tider, derfor ogsaa udgydt sin Helligaand over alt Ejend.

3) Den har en Tilbelsighed til at holde Gud Son ikke blot i lige (Joh. 5, 23), men endog i høiere Ære end Gud Fader. (Meget karakteristisk udtrykker Spangenberg sig i denne Henseende: „Det Allerhøieste, som vi vide at sige om Faderen, er dette, at han er Fader til vor Herre Jesus Christus“.)

4) Den seer i Jesus Christus selv altfor meget Broderen, Saliggjøreren, Upperstepræsten, og altfor lidet Herren, Dommeren, Kongen.

5) Den legger kun tilbørlig Vægt paa eet Stykke af den rene Lære: paa Jesus Christus og hans blodige Fortjeneste og veed ikke ret at bruge det meste Andet i Skriften, som ikke hænger umiddelbart sammen dermed, medens dog hele Skriften, indblaest af Gud, er nyttig til Lærdom, til Straf, til Rettelse, til Optugelse i Retsfærdighed (2 Tim. 3, 16).

Anmærkning. 1 Cor. 2, 2 kan ikke ansøres til Forsvar herfor; thi naar Paulus der siger: Jeg veed (og prædiker) intet Andet end Jesu Christum", saa udelukker dette saa lidet Gud Fader og den Helligaand, at det meget mere inbeflutter dem; Jesus Christus er dog efter sin guddommelige Natur Eet med begge, og hele Læren om Retsfærdiggjørelsen ved Jesus Christus lader sig aldeles ikke tenke uden de to andre Personer, hvoraf den ene retsfærdiggjør, og den anden helliggjør. Paulus fremhæver derfor paa det anførte Sted Jesus Christus ene og alene af den Grund, at han er den eneste Midler imellem Gud og Mennesker, og naar han tilssier „den Korsfæstede“, saa stiller han etter Jesu Christi forsonende Lideelse og Død som Hovedsagen i Midten, men uden paa nogensomhest Maade at stille i Skygge, hvad han ellers har gjort eller talt. Kort et Apostelvalg aldrig igjen kan forekomme; vores nuværende Missionærer ere ikke Apostle, men Evangelister (Eph 4, 11). Dermed bortsalber enhver Vaaberaabelse af det anførte Sted for Brugen af Godslastningen,

sagt, Paulus vil paa ingen Maade sige: Jeg veed og prædiker set Intet om de to andre Personer i Guddommen og om Jesus Christus intet Bidere end hans Død paa Korset; men det vil han sige: Ille mit orme Jeg, men Jesus Christus, den Korsfæstede (men netop ham heel og holben!), det er det Punkt, hvorfra al min Prædiken gaaer ud, og hvortil den kommer tilbage; thi den hele Skrift, det gamle og nye Testamente vidner om Christus, den Korsfæstede (Luc. 24, 25—27; Joh. 5, 39).

Det er isvrigt vel sandt, at Læren om Jesus Christus og hans blodige Fortjeneste er Midtpunktet i den evangeliske Lære, og den, som ret griber den i Hjertet, kan vel ogsaa have nok dermed. Altsigeværlig er og bliver det farligt at ville nojes med eet Stykke af Læren, selv om dette ligger i Midtpunktet; vi blive dog flere Steder i Skriften udtrykkeligt formanedé til ogsaa at voxe i Erfjendelsen og ikke stehse at blive staende ved det guddommelige Ords Melk, d.e. ved Begyndelseskædommene (Hebr. 5, 13), men at komme til Fuldkommenhed i Erfjendelsen og trænge ind i den fulde Skriftfællesskab, og det, som det viser sig af 6, 4, af den Grund, at vi ikke ved en oversladisk Skriftkundstab muligvis skalbe gaae tilbage i vor Christendom eller endog falde fra; thi det vil Ingen kunne nægte, at jo mindre dybt Nogen er fort ind i Skriftfællesskabet, desto lettere kan han drives om og føres bort af „mangehaande og fremmede Lærdomme“ og side Skibbrud paa sin Tro. Dog finder den enkelte Skriftlære først i det Heles Lys sin fulde Forklaring og Bekræftelse, og der gives dog intet bedre Bolverk mod Twivl i det Enkelte end Betragtningen af det Heles vidunderlige Harmoni.

6) Den gjør Christendommen fremherskende til en Folkesags; det vise fremfor Alt deres mange følsomme Sange, mange af deres til det Følsomme grændsende gudstjenstlige Skifte, ligesom ogsaa ikke saa af deres Prædikener, hvori fremherskende Sindet vederkøuges af Naaden, mindre oplyser Forstanden, mindre formaner Hjertet (i Skriftenes Forstand: Billien) til Bod og Helligjørelse*).

* Charakteristisk ere i denne Henseende de Forbringer, som Bindendorf stiller til en god Prædiken:

Anmerkning. Evangeliet vender sig nærmest til **Forsitan**, der er formørket ved Hjertets Blindhed (Eph. 4, 18), denne vil det oplyse; gennem den oplyste **Forsstand** til **Hovedskylsneren**, det blinde, forvendte **Hjerte** (Billien), dette vil det omvende; men fra det omvendte **Hjerte** strømmer **Fred og Glæde** ind i **Samvittigheden**, hvorfra da ikke blot **Sindet**, men også **Mor** og **Bein** blive glæde. Saaledes gaaer altsaa Beien til den rette christelige **Følelse** igjennem **Forslanken** henover Billien. Højtlig er altsaa **Dygtighed** til at heløre (1 Tim. 3, 2) den første **Forbring** til en god **Prædiken**, og den til **Keren** knyttede **Formaning** til **Bod** og **Helliggørelse** er den anden. Saaledes ere også de apostoliske **Breve** indrettede.

7) Med det føregaaende hænger det sammen, at den ved Siden af **Prædiken** om Raaden ikke har nogen ret **Plads** for **Lovens Prædiken** (som jo også for de Gjenfødte bliver et **Syndespeil** og en **Dydsregel**).*)

8) Den lægger i Forhold til reen **Være** altsaa stor **Vægt** paa **grundtjenstlige Skifte** og **Forsfatning**, overhovedet paa „**god Orden**”, hvorved den „i Forhaanden vil forebygge det **Onde**” og hvorfra man „ikke skal lade sig bringe ved **Noget**”.

Anmerkning. Det første **Udtryk**, „at den gode Orden skal forebygge det **Onde**”, tildeles aabenbart denne en altsaa høi **Virk-**

Til Homilien i en Menighedsforsamling hører:

- 1) at en hellig Øyen er over **Forsamlingen**;
- 2) at Taleren selv bliver varm over **Stoffet**;
- 3) at man ligesom udsveber den Barne, man **fører**.

Når dette ikke findes Sted, er det bedre at holde Anagnotas (Forelesninger) end at tale saa bærende og tørt. —

*) I Stedet for den mere eller mindre manglende Lovprædiken kommer paa en vis Maade en udvortes (i mange Henseender klostergtlig) Tugtlov til at staae, der rigtignok ikke kan udfylde Hullet; thi Guds Ord er levende og kraftigt og skarpere end et tweægget Sværd, medens udvortes Tugt for sig alene er kraftløs og gjør kraftløs.

somhed, da den dog i det Høieste er i stand til at forhindre Udbrud det af det Onde højt og her. Det sidste Udtryk derimod „at man ikke skal lade sig bringe derfra ved **Noget**”, kan kun gjælde om **Keren**, der ikke er vor, men Guds, medens alle, selv de gavnligste Skifte ere vore og derfor vel under visse Omstændigheder kunne forandres for Kjærlighedens Skyld.

Slutningsbemærkning.

Til den sidste **Eiendommelighed** hos **Brodremenigheden** slutte sig

de unerede Kirker, af hvilke den preussiske Landskirke er den betydeligste. De fordreie samtlige mere eller mindre den 7de Artikel i vor Augsburgske Confession. Deri hedder det: „Dette er nok til den christelige Kirkes sande Enhed, at Evangeliet der endrægteligen prædikes efter den rene **Forslaelse**, og Sacramenterne rækkes overensstemmende med det guddommelige Ord; og det er ikke nødvendigt til den christelige Kirkes sande Enhed, at ligedannede Ceremonier, indstiftede af Mennesker, overalt iagttaages, som Paulus figer Eph. 4, 4: Et Legeme, een Aand, ligesom I og ere kaldede til eet Haab i eders Kald, een Herre, een Tro, een Daab“. Men de sætte ikke Kirkens Enhed i den fælles **Være**, men meget mere i fælles **Skifte**, **Forsfatning** eller **Kirke-regimenter** (det sidste især i Preussen), og bekjende hermed i Virkeligheden: „Til den christelige Kirkes sande Enhed er det fremfor alle Ting nødvendigt, at vi overalt indsøre ensformige Ceremonier (Forsfatning og Kirke-regimenter); men det er ikke nødvendigt, at vi overalt endrægteligen prædike Evangeliet efter den rene **Forslaelse** og række Sacramenterne i Overensstemmelse med det guddommelige Ord“.

Den rene Læres høje Betydning for det christelige Liv.

(Med Hensyn til de imellem Lutheranere og Reformierte omvistede Punkter.)

Nu for Tiden er den Mening vidt udbredt, at Læren om den hedsædigt troende Shynders Retfærdiggjørelse alene for Christi Fortjenestes Skyld er den eneste væsentlige Skrifst-Lære. At det er hele Skrifstens Hovedblære, det lader sig ikke nægte; men ligesom Hovedhjælken i et Huus ikke kan staae fast uden Bibjælker, saaledes heller ikke denne Hovedlære uden mange slags Bilærdomme. Man kan derfor gjerne kalde den Midtpunktet; men til Slutningen maa al Skriftlære tjene til at stille dette salige Frelsens Midtpunkt i dets rette Lys (saaledes f. Ex. Læren om Menneskets fuldkomne Fordærvelse) og til at lokke og drive det trodsige og forsagte Menneskehjerte baade hen dertil og ind deri (som f. Ex. Læren om de sidste Ting, Døden, Opstandelse, Dom og evigt Liv). Men de to vigtigste dertil henhørende Læresætninger ere unægteligt Læresætningerne om Christi Person som Gudmennesket og om Maademedlerne: Ordet, Daaben og Nadveren. Den første stiller paa en vis Maade de to rette Grundpiller for denne for os allerbedste Artikel om Retfærdiggjørelsen alene for Christi Fortjenestes Skyld; thi kun det Menneske, der

tillige var Gud, kunde træde frem som Midler mellem Gud og Mennesker, sylderigjøre Guds Retfærdighed i Menneskenes Sted og saaledes iværksætte det syndige Menneskets Retfærdiggjørelse for Gud; og just fordi Retfærdiggjørelsen af Troen staaer paa denne Lære som paa to Grundpiller, siger Johannes paa den ene Side: „Hver Mand, som bekjender Jesum Christum at være kommen i Kjødet, er af Gud“, og paa den anden Side: „Hvo, som bekjender, at Jesus er Guds Son, i ham bliver Gud, og han i Gud“ (1 Joh. 4, 2 og 15). — Men ligesom Læren om Christi Person som Gudmennesket stiller de to rette Grundpiller for Artiklen om Retfærdiggjørelsen alene for Christi Fortjenestes Skyld, saaledes anviser Læren om Maademedlerne os de tre rette Kanaler, hvorigennem Christi Fortjenestes Frelsesstrøm, af hvis Hylde vi skulle modtage Maade over Maade, ledes til os. Men nu staaer den reformierte Bildfarelse jo

1) ligefrem ned i Lærens Midtpunkt, nemlig i Artiklen om Retfærdiggjørelsen af Troen, og forrykker det ganske og aldeles ved Læren om den ubetingede Maadslutning, ifølge hvilken Gud uden Hensyn til Menneskenes Tro eller VanTro fra Evighed af har bestemt Nogle til evigt Liv, Andre til evig Fordommelse; en Lære, som vel er skiftet til at gjøre den ene Part sikker og forglos, men den anden modløs og trøstesløs;

2) rokker den ogsaa ved de to Grundpiller, hvorpaa Retfærdiggjørelselslæren hviler, nemlig ved begge Naturer i Christo, der adskilles ved den Baastand, at der ikke finder nogen sand Meddelelse af Egenstaberne Sted, saaledes, at kun den menneskelige Natur alene har lidt, og den guddommelige alene er allestedsnærværende: thi begge Dele gjøre aabenbart Indgreb i vor Herres hyperstærkestelige, kongelige Embede, hvorved han har erhvervet os Retfærdiggjørelse paa Korsets Træ og nu fra Majestætens Trone vil meddelle os den; thi, hvis paa den ene Side hans guddommelige Natur paa ingen Maade har lidt med,

saa var heller ikke det udgydte Blod „Guds Søns“ Blod og følgerlig ingenlunde nyttigt til vor Retfærdiggjørelse; og hvis paa den anden Side hans menneskelige Natur er indesluttet i Himlen, saa mangler os den rette Freidighed til at træde frem for ham i Bonnen og at tage af hans Hylde Naade over Naade; thi vi have da vel altid den hellige, almægtige Dommer omkring os, for hvis Nine Alt er blottet og udspændt, men ikke tillige den harmhjertige Øpperstepræst, der kan have Medlidenhed med vores Skræligheder (Hebr. 4, 13—16);

3) endelig angriber den ogsaa Naademidlerne: Ordet, Daaaben og Nadveren, og hersver disse deres Indhold ved den Mening, at det første kun er en Beviser, men de to Sidste kun Sindbilleder og Panter paa deres frelsebringende Kjerner, saaledes at Menseset maa forlade sig paa sit eget Hjerte og maale sin Frelses Bished fornemmelig efter sit Hjertes Følesse. Men at forlade sig paa sit Hjertes Stemning er til alle Tider en farlig Ting, isærdeleshed under stor Ansægtelse, hvor netop enhver Følesse af Naade er udstrættet af Hjertet, og Satan tillige udskyder sine „gloende“ Bile. Bee den, som saadan Ansægtelse ikke lærer at give Agt paa Ordet som paa den eneste Klippe i den menneskelige Stemnings ursige Hav; bee den, som da ikke med Sandhed kan sige: „Og siger end mit Hjerte kun Luther Nei, Dit Ord skal altid være sikkere for mig!“^{*)} (1 Joh. 3, 20). Alene heraf lader det sig allerede slutte, hvor vigtig den rene Lære maa være for det christelige Liv i de Punkter, hvori den lutheriske Bekjendelse skiller sig fra den refor-meerte. De følgende Stykker ville imidlertid gjøre dette endnu mere indlysende.

^{*)} Charakteristisk i denne Henseende er det Tærnninglast, hvormed Joachim Neander, den første betydelige reformerte Psalmedigter, søgte at trøste sig i slige Ansægtelser: „Bedre at have haabet sig tilbøde end at forgaae i VanTro.“

I. Til den rene Lære om Guds evige Udvælgelse.

(Af Concordieformelen.)

Læren om denne Artikel hverken kan eller skal man, naar den foredrages af og efter det guddommelige Ords Forbillede, ansee for unyttig eller unsydvendig, endnu mindre for forargelig eller skadelig, ligesom den hellige Skrift heller ikke som ved et Tilfælde paa et Sted alene omtaler Artiklen, men paa mange Steder grundigt behandler og udvikler samme. Saaledes maa man heller ikke for Misbrugs eller Misfortstaelses Skyld forsvinme eller forlasse det guddommelige Ords Lære, men netop i den Hensigt at afdvende al Misbrug og Misfortstaelse skal og maa den rette Forstaelse forklares ud af Skriftenes Grund (Walch. Udgave, Side 719). Denne Guds evige Udvælgelse eller Bestemmelse til det evige Liv er altsaa ikke blot at betragte i Guds hemmelige, undforskelige Naadsutning, som indeholdt den ikke Mere i sig, eller som hørte der ikke Mere dertil, eller som var der heller ikke Mere derved at betænke, end at Gud forud har udseet, hvilke og hvormange der skulde blive salige, hvilke og hvormange der skulde fordommes, eller at han alene har holdt følgende Mønstring: Denne skal blive salig, Hün skal fordommes, Denne skal blive bestandig, Hün skal ikke blive bestandig. Thi deraf uddrage og satte Mange selsomme, farlige og skadelige Tanker til at foraarsage og bestyrke enten Sikkerhed og Ubedfærdighed eller Forsagthed og Fortvivlelse, saa at de falde i tunge Tanker og sige: Fordi Gud har udseet hine Udvælgte til Salighed, før Verdens Grundvold blev lagt (Eph. 1, 4), og Guds Forudbestemmelse ikke kan feile eller hindres eller forandres af Nogen (Ef. 14, 27 — Rom. 9, 19), saa kan det, hvis jeg er forudbestemt til Salighed, slet ikke stade mig, om jeg end uden Bod bedriver al Slags Synd og Skændighed, ikke agter Ord og Sacramente, hverken bekymrer mig om Bod, Tro, Bon eller Guds frygt, thi jeg skal og maa dog blive

salig, da Guds Forudbestemmelse maa ske; men er jeg ikke forudbestemt, saa hjælper det dog ikke, om jeg end holdt mig lige til Ordet, gjorde Bod, troede o. s. v.; thi Guds Forudbestemmelse kan jeg dog ikke forhindre ellet forandre. Og saadanne tanker falde vel ogsaa gudsrygtige Hjertet ind, saa at de, om de end netop af Guds Raade have Bod, Tro og gode Forsætter, dog tænke: Men naar du ikke fra Evighed af er forudbestemt til Salighed, saa er dog Alt forgjøves; og dette især, naar de see paa deres Svaghed og paa deres Eksempler, som ikke holde ud, men igjen ere faldne fra. Mod denne falske Indbildung og Tanke skal man satte følgende klare Grund, der er sikker og ikke kan feile, denne nemlig: Fordi al Skrift, der er indblæst af Gud, ikke skal tjene til Sikkerhed og Ubodfærdighed, men til Straf, Tugtelse og Forbedring (2 Tim. 3, 16); ligeledes, fordi Alt i Guds Ord er os forestrevet i den Hensigt, ikke at vi derved skulle drives til Fortvivlelse, men forat vi skulle have Haab ved Taalmodighed og Skrifternes Trost (Rom. 15, 4), saa er det uden al Twivl i ingen Henseende den sunde Forstaelse og rette Brug af Læren om Guds evige Forudbestemmelse, naar derved enten foraarsages eller bestyrkes Ubodfærdighed eller Fortvivlelse. Saaledes anvender Skriften heller ikke denne Lære anderledes end paa den Maade, at den derved henviser os til Ordet (Eph. 1, 13; 1 Cor. 1), formanter til Bod (2 Tim. 3, 16), opfordrer til Gudsrygt (Eph. 1; Joh. 15), bestyrker Troen og tilskifter os Salighed (Eph. 1; Joh. 10, 28; 2 Thess. 2, 13—14) (S. 720). Og herom skulle vi ikke dømme efter vor Fornuft, heller ikke efter Loven eller efter noget ydre Skin; heller ikke skulle vi understaac os til at udforske den guddommelige Forudbestemmelses hemmelige, skjulte Afsgrund, men give Agt paa Guds aabenbarede Billie. Thi han har aabenbaret og laadt os vide sin Billies Hemmelighed og har bragt samme for Lyset ved Christum, forat den skal prædikes (Eph. 1, 9—11; 2 Tim. 1, 9—10) (S. 724). — Og

forsaavidt er Forudbestemmelsens Hemmelighed aabenbaret os i Guds Ord, og naar vi blive staende derved og holde os dertil, saa er det endog en nyttig, heldbringende, trøstelig Lære, thi den bestyrker meget kraftigt den Artikel, at vi blive retfærdiggjorte og salige uden alle vores Gjerninger og uden al Fortjeneste, blot af Raade, alene for Christi Skyld. Thi før Verdens Tid, før vi have været til, ja, før Verdens Grundvold blev lagt, da vi jo ikke have funnet gjøre noget Godt, ere vi efter Guds Beslutning af Raade udvalgte til Salighed i Christo (Rom. 9, 11; 2 Tim. 1, 9). Derved blive da ogsaa alle opiniones (falske Meninger) og vildfarende Lærdomme om vor naturlige Billies Kraftester tilintetgjorte, fordi Gud har betænkt og forordnet i sit Raad, før Verden blev til, at han selv med sin Helligaands Kraft igjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører med til vor Omvendelse. Altsaa giver da ogsaa denne Lære den sjønne, herlige Trost, at Gud har ladet sig enhver Christens Omvendelse, Retfærdighed og Salighed i saa hoi Grad være magtpaalliggende og meent det saa oprigtigt dermed, at han, før Verdens Grundvold blev lagt, har holdt Raad detom og forordnet i sin Beslutning, hvorledes han vilde bringe mig dertil og opretholde mig deri. Ligeledes, at han har villet bevare min Salighed saa vel og sikker, fordi den letteligt kunde gaae tabt af vores Hænder formedst vort Kjøds Svaghed og Ondskab, eller blive reven ud deraf og borttagen ved Djævelens og Verdens Lust og Magt, at han har anordnet samme i sin evige Beslutning, som ikke kan feile eller omstødes, og har lagt den for at bevares i vor Frelsers, Jesu Christi almægtige Hånd, hvorfaf Ingen river os ud (Joh. 10, 28), hvorfor ogsaa Paulus siger (Rom. 8, 29. 35): Efterdi vi ere kaldte efter Guds Beslutning, hvo vil da skille os fra Guds Kjærlighed i Christo?

Denne Lære giver ogsaa herlig Trost under Kors og Anfægtelse, nemlig den, at Gud i sit Raad, før Verden blev til, har betænkt

og besluttet, at han vilde staae os bi i al Nød, forlene os med Taalmodighed, give Trost, virke Haab og forskaffe en saadan Udgang, at det maa vorde os til Salighed.... Denne Artikel giver ogsaa et herligt Vidnesbyrd om, at Guds Kirke vil være og blive fast imod alle Hervedes Porte, og lærer ogsaa, hvad Guds rette Kirke er, forat vi ikke skulle forarage os over de falske Kirkers store Anfeelse (Rom. 9, 24, 25).

Indtrængende Formaninger og Advarsler hentes ogsaa fra denne Artikel, som Luc. 7, 30: De foragtede Guds Raad med dem; Luc. 14, 24: Jeg siger Eder, at ingen af de Mænd, som vare budne, skal smage min Nadver. Ligeledes, Matth. 20, 16: Mange ere kaldede, men Faa ere udvalgte. Ligeledes, Luc. 8, 8, 18: Hvo, som haver Øre at høre med, han høre; og: Seer til, hvorledes I hørte. Altsaa kan Læren om denne Artikel bruges til Nutte, Trost og Salighed.

Naar vi gaae saa vidt i denne Artikel, da blive vi paa den rette Vej, som skrevet staer Hos. 13, 9: Din Fordærvelse er af Dig selv, o Israel, men i mig er din Hjælp. Men hvis Noget i denne Disputation vil gaae for hvit og udenfor disse Skranker, da skulle vi med Paulus lægge Fingeren paa Munden, tænke og sige: Hvo er du, o Menneske, der vil gaae irette med Gud? Thi, at vi i denne Artikel ikke kunne eller skulle udforske og udgrunde Alt, bevidner den høje Apostel Paulus, som paa det Sted, hvor han taler meget om denne Artikel af Guds aabenbarede Ord, saasnat han kommer dertil, at han skal vise, hvad Gud har beholdt sin Skulte Blåsdom af denne Hemmelighed, da undertrykker det og afsbryder med følgende Ord: O Rigdoms Dyb, baade paa Guds Blåsdom og Kundstab! Hvor urandsagelige ere hans Domme og hans Veie usporlige! Thi hvo har hændt Herrens Sind? nemlig udenfor og over det, som han har aabenbaret os i sit Ord. Dersor skal denne Guds evige Udvælgelse betragtes i Christo og ikke udenfor eller uden Christum. Thi i

Christo, saa vidner den hellige Apostel Paulus, ere vi udvalgte, før Verdens Grundvold blev lagt, som skrevet staer: Han har elset os i den Elste (Eph. 1, 4—6) Thi det er besluttet hos Faderen fra Evighed af, at den, han vil gjøre salig, vil han gjøre salig i Christo, som han selv figer: Der kommer ingen til Faderen uden ved mig, og efter: Jeg er Døren, dersom Nogen gaaer ind ved mig, han skal frelles (Joh. 14, 6 og 10, 9). (S. 731.)

II. Til den rene Lære om Ordet.

(Af Concordiesformelen.)

Et saadant Guds Kald, der skeer ved Ordets Prædiken, skulle vi ikke ansee for noget Spilsegteri, men vide, at det er derved, Gud aabenbarer sin Billie, at han ved Ordet vil virke i dem, han saaledes kalder, til at de kunne blive oplyste, omvendte og salige. Thi Ordet, hvorved vi kaldes, er et Aandens Embede, som meddeler Aanden, ellers hvorved Aanden meddeles (2 Cor. 3, 8) og en Guds Kraft til Saliggjørelse (Rom. 1, 16). Og fordi den Helligaand vil gjennem Ordet vise sig kraftig, styrke og meddele Kraft og Dulighed, saa er det Guds Billie, at vi skulle annamme Ordet, troe det og følge det (S. 725).

Og paa det at vi kunne komme til Christum, virker den Helligaand ved Ordets Hørelse den sande Tro, som Apostelen vidner, naar han figer: Altsaa kommer Troen derved, at man hører Guds Ord (Rom. 10, 17), naar dette prædikes puurt og reent (S. 733).

Vi lære, at det er Guds Bud, at vi skulle troe en saadan Absolution og ansee det for sikkert, at vi saaledes i Sandhed, naar vi troe Absolutionsordet, blive forsonede med Gud, som om vi havde hørt en Stemme fra Himlen, saaledes som Apologien forklarer denne Artikel, en Trost, som bliver os ganske og aldeles hersket, hvis vi ikke af det Kald, der skeer ved Ordet og Sacramenterne,

skulde drage nogen Slutning om Guds Willie imod os. Den Grund vilde da ogsaa omstødes og hersves os, at den Helligaand visselig er tilstede ved det prædikede, hørte, betragtede Ord og derved vil være kraftig og virke (S. 727).

(Af Løhe's Skrift: „Om det guddommelige Ord som det Lys, der fører til Fred“.)

Naar en Sjæl er opvakt og nu alvorligt spørger: „Hvad skal jeg gjøre, at jeg kan blive salig?“ saa hedder det ganske rigtigt: „Søg Jesum og hans Lys! alt Andet hjælper dig ikke!“ Men hvor man skal søge Christum, dertil gives der i Reglen en slet Anvisning. For det Meste anviser man den Spørgende, at søger Herren paa sine Knæ, at raabe efter ham med Aandens Længsel og Ultraa, saa vil han ikke undslade at vise sig — til sin Tid, til den besteddte Tid. De stakkels Sjæle forsøge nu Alt; de strige, de slippe ikke den Allestedsnærværende, for han velsigner dem, og den Allestedsnærværende, som hører de unge Navnes Skrig, velsigner dem ogsaa med den glade Bevidsthed om hans Nærhed. Med Henrykelse staar den Opvalte op fra sin Knælen og troer, — troer, at han har fundet sin Frelser; hans bævende Hjerte vilde gjerne dø, som Simeon; thi han har erfaret Guds Frelse. — Men ak! det er forbigaende; ofte gives der Barnet, Ynglingen i Christo saadanne Timer; jo ældre man bliver i Christendommen, desto sjeldnere modtager man saadanne Glædestørrelser; og har man maalt sin Christendom derefter, saa falder den bort, man kommer i en dunkel Længsel efter det, som man har bag ved sig, og bliver til en sorgelig Saltstøtte, som Loths Hustru, der saae sig tilbage og derfor ikke naaede til Zoar, det stille Tilflugtssted, der laaer foran hende.

Naar Nogen er opvakt, skulde det derfor være vor første Fortræning at sige ham, at hans Sinds Bevægelse og hans muligvis forhaandenrærende Glæde (thi ikke enhver Opvalkelse gaaer

gjennem stærke — det være sig goede eller bittre — Følelser) ikke er det Blivende og Store ved Sagen; han skulde glæde sig, som glædede han sig ikke, ikke lægge saa stor Vægt paa denne Følelse, at han ved Mangelen heraf skulde vælle og bære i sit Bæsens Grundpiller; meget mere skulde han — og det er Hovedsagen, som vi raade til — fra Begyndelsen indtil Enden af sit aandelige Liv ikke see paa det Foranderlige i sig selv, men paa Guds Ord's usoranderlige Forjættelser, som, Gud være lovet, staae udenfor os, uantastede af vores Følelser, og ere en guddommelig Borg og Bished og idel Sikkerheds- og Fri breve for forløste Sjæle. Ja, vi skulde stille disse Gudsforjættelser hen for de nyopvakte Christne som endnu større og vigtigere end deres Tro.

Saa meget høiere Gud er end Mennesket, saa meget høiere er Guds Ord og Forjættelse end vor Tro. Saa meget mere det ved vor Salighed kommer an paa Gud end paa os selv, saa meget mere betydende og vigtigt er det, at Guds Ord ikke mangler, end at vor Tro ikke mangler. Troen er lidt og stor; Guds Ord er den ene Gang som den anden. Guds Ord er Guds aabenbarede Trofasthed og Barmhjertighed; Guds Ord er Guds Raades og Bredes Nærværelse, alt estersom man vil; — hvor Guds Ord og Forjættelle findes, der ere ogsaa Guds Raades- og Livs-Kræfter.

Er derfor en Sjæl opvakt, saa give man ham vel det Raad: „Søg Jesum og hans Lys! alt Andet hjælper dig ikke!“ Man byde ham ikke først knælende at udbede sig Guds Aabenbaring, men knælende fuld af Tak og Glæde at annamme den forhaandenrærende Aabenbaring og Guds Fremtræden i Skriften. Man vise af Guds Ord med simple, kraftige Sprog, hvem Jesus er, hvad der er hans Embete og Kald, hvor stor hans Trofasthed er, derpaa sige man med et forløst Guds barns og en Engels Myndighed og Tilkid: „Nu kjender Du ham; han er allestedsnærværende, navnlig hvor hans Ord, hans Navn, hans Kommesse er; han elsker dem, som ei søger ham; hvorfor da ikke

dem, som ssge ham? — Hvor tør du modsig hans Forjættelser formedelst dit trodsige og forsagte Hjerte? Mener du, hans Hjerte er som dit? Nei, nei! Hans er Forbarmelse og Trofasthed, du er ubarmhjertig og trølss imod ham. Han veed det, han kjender dig. Stol paa hans Ord; far blot ikke vild deri; alt Andet maa gaae tilgrunde for dig; med alt Andet maa det gaae, som det vil; hans Forjættelse mangler dig ikke. I Verden har du Angst — hvad betyder det? Hos ham, i hans Forjættelser har du Fred." — Har man saaledes bragt Sjælene i Knibe (Boos's Selvbiographie indeholder gode Exempler), saa de endelig maac overgive sig paa Ordet om at blive salige, saa stole man fremdeles ikke paa egne Anstalter, ikke paa vor Beden og Baagen, overhovedet ikke paa vor Neden- og Øben; men det samme Middel, som har gjort Sjælene bekjendte med Jesum, opholde dem ogsaa i hans Navn, nemlig ubetinget Tro paa Guds Ord og Forjættelse. Lad En komme i Ansægtelser, i Forvirringer og Følleser, de være nu som de voare ville, saa blive man stedse staende ved den strenge Forskjel imellem Gud og Mennesket, Guds Ord og Følelse, Guds Trofasthed og Menneskets Tro, og drive saaledes atter tilbage paa den ubetingede, føllessesfrie Tro*), der hænger alene ved Ordet, — paa den smalle Thomasvei, ikke at see og dog at troe; man love og prise Israels Bægter, der ikke sover elset slumrer, der kjender alle bekymrede Sjæle og deres Smærter og deraf har aabenbaret dem saa herlige, hjertegribende Ord om sin uomstedselige Fredspagt, forat de, rundtomkring omgivne af Hunde og vilde Uhyrer, uantasteligt kunde have over sig Lygten.

*) En saadan føllessesfri Tro, der hænger alene ved Ordet, er ikke vel mulig, naar man paa reformiert Vis holder Ordet for en „tom Lyb“, som blot anviser Vandten, men ikke har den i sig og meddeler den, endfige da, naar man endog sjælner imellem en i Ordet aabenbaret Skimvillie og en ikke aabenbaret virkelig Gudevillie.

for deres Fod, hans Tilsagn, der staae op som Sole, men med Frelsen under deres Vinger aldrig mere gaae ned. Paa denne Maade giver man Sjælene et Punkt udenfor Verden, hvorfra denne bliver løftet af sine Hængsler, og deres Lidelse forvandlet til lutter Fredens Tanker; saaledes danner man stille, faste Hjarter, som taalmodigt holde ud i Livets Krig! Hvo, der øvet sig i denne blinde (men ogsaa hvor lyse!) Tillid til Ordet, han lærer at forstaae Troens Kamp; han slaaer sine Arme ikke blot omkring Ordet, men i Ordet omkring Herren selv, der kaldes en Klippe, antager saaledes selv lidt efter lidt Klippens Natur, som ikke viger ved nogen ulykkelig Hændelse, saaledes at den rives bort fra sine Rødder og Grundvolde. Man vise overalt og i alle Tilsæerde ansægtede Sjæle, at al Mangel forsvinder, al Synd er tilgivet, saa snart man kun etter henvender sig med ubetinget Tillid til Ordet om Korset, ja! at al Jammer med alle Synder kun kommer deraf, at man stedse paany viger bort fra den rene, føllessesfrie Tro og Tillid til Guds Forjættelser.

Man bortgive Intet af Kristen og give intet Menneske Ret ved Siden af den, om han endogsaa taler rigtigt, forat Folket maa see bort fra Mennesker, der ere utilforladelige og ikke vedholdende, og alene vende sig til sin Gud og vænne sig til at hente sig al Trost af hans Ord. Er der Nogen ansægtet af Twivl, saa bruge man ikke Fornuftbeviser til at gjendrive Twivlen; thi den Ansægtede indseer ikke, at Twivl ikke kommer af Fornuft, men af Usornuft og Uforstand; han troer juist at være rigtig fornuftig, naar han twivler. Man forholde Twivleren et Gudsord og blive fast derved, at det er ophøjet over al Twivl; en saadan Troestillid hos en Sjælesørger nedslaaer al Twivl og opvækker Tillid, hvor den er indslumret; en fri, paa Guds Ord trodsende Foragt for den Fornuft, der reiser sig imod Gud, driver den af Marken. — Er Nogen i en dyb Bod, saa udtale man Herrens Absolution med guddommelig Myndighed og prædike, at Absolutionen er større og

mægtigere end alle Verdens Synder. Bliver Nogen hænge i Øden, saa istemme man en Takkebøn til ham, i hvis hellige Skriften ved hvert tredie Ord tales om det evige Liv, og prise for den Øende den guddommelige Forjættelses store Sikkerhed, imod hvilken ogsaa Øden er en skændig Løgner. Bliver Nogen anfægtet af Satans List og Magt, saa vide vi, hvilket Sværd vi have at give i hans Hænder. Vil Nogen sige sig reen og retfærdiggjøre sig, saa vise man ham Guds Dom over alle Mennesker i hans Ord, og hvorledes Guds Dom tilintetgjør alle Menneskers falske Indbildung. Vil Nogen synde, saa vise man ham i Guds Udsagn, Guds Kjærlighed og Advarsel, Brede og Forbandelse — hvad kan man mere?

Saaledes bekämpede Christus sine Fjender — Slangen og Slangeseden — og overvandt dem altid — indtil: „Det er fuldbragt!“ Saaledes nedslag Luther i Guds Navn Pavens Herlighed og alle hans Løgne. Saaledes kan Enhver især tilkæmpe sig Selven. Man bekjende sig i Ord og Liv, til alle Tider og i alle Tilselde til Guds Ord; det er den bedste, skarpeste, roligste, samvittighedsfuldeste Protestantismus. Thi uden det guddommelige Ords Grundlag svøver Troen i Lusten og i Taage, er Drøm og Indbildung.

III. Til den rene Lege om Daaben.

(Luthers store Katechismus.)

Det er af høieste Vigtighed, at man anseer Daaben for en veritafelig, herlig og høi Ting, hvormi vi allermest stride og segte, fordi Verden er saa fuld af Partier, der strige paa, at Daaben er en udvortes Ting, men at en udvortes Ting ikke kan være til nogen Nutte. Men lad det nu være, som det kan, med den udvortes Ting, saa bestaaer dog Guds Ord og Bud, som indsætter, grunder

og stadsfæster Daaben; men hvad Gud indsætter og hyder, kan ikke være forgjæves, men maa være idel kostlige Ting, om det og efter Udseendet at dømme skulde være ringere end et Halmstraa.

Der nu heraf rigtigt at forstaae og svare paa det Spørge-maal, hvad Daaben er, nemlig saaledes, at den ikke er blot og bare Vand alene, men et Vand, indsluttet i Guds Ord og Bud og derved helligt, at den ikke er Andet end et Guds-Vand, ikke saaledes, at Vandet i sig selv er ædlere end andet Vand, men at Guds Ord og Bud kommer dertil. Dersor er det en reen Skræfreg og djævelsk Forhaanelse, at nu børe nye Aander, for at laste Daaben, adskille Guds Ord og Anordning deraf og an-see den for intet Andet end det Vand, som man øser af Brønden, og dersor senere bespottende sige: Hvad skal en Haandfuld Vand hjælpe Sjælene? Ja, Kjære, hvo veed vel ikke, at Vand er Vand, naar det gjælder om at skille fra hinanden? Men hvor tor du saaledes grieve ind i Guds Anordning og rive det bedste Ålenodie bort deraf, det, hvormed Gud har forbundet og indsat det, og hvorfra han ikke vil have det fikt? Thi Kjernen i Vandet, det er Guds Ord eller Besaling og Guds Navn, en Skat, som er større og ædlere end Himmel og Jord.

Begrrib nu altsaa forskellen, at Daaben er en heel anden Ting end alt andet Vand, ikke formedelst sit naturlige Væsen, men fordi her kommer noget Vedlere til: thi Gud selv fører sin Gref til, lægger sin Magt og Kraft deri. Dersor er det ikke alene et naturligt Vand, men et guddommeligt, himmelsk, helligt og saligt Vand, og hvorledes man ellers kan lovprise det, Alt formedelst Ordet, som er et himmelsk, helligt Ord, Ingen noksom kan prise, thi det besidder og formaer Alt, hvad Gud har i Eie. Deraf har det ogsaa sit Væsen, saa at det kaldes et Sacramente, ligesom ogsaa St. Augustinus har lært: accedit verbum ad elemen-tum, et sit sacramentum, det vil sige, naar Ordet kommer til Elementet eller det naturlige Væsen, saa bliver deraf et Sacra-

mente, som er en hellig, guddommelig Ting og et helligt, guddommeligt Tegn.

Derfor lære vi alsetider, at man ikke skal betragte Sacramenterne og alle udvortes Ting, som Gud har anordnet og indsat, efter den grove, udvortes Skikkelse, som man bedømmer Nosdnen efter Skallen, men efter, hvorledes Guds Ord deri er indesluttet. Thi saaledes tale vi ogsaa om Fader- og Moderstanden og den verdslige Ørvighed. Naar man vil betragte dem, hvordan de have Næse, Øine, Hud og Haar, Kjød og Been, saa see de ud som Thyrker og Hedninger, og En kunde vel ogsaa komme frem og sige: Hvorfor skulde jeg skatte dem mere end Andre? Men fordi Budet kommer hertil: Du skal ære Fader og Moder, saa seer jeg en anden Mand, prydet med og iflædt Guds Majestæt og Hellighed. Budet, siger jeg, er den Guldkjæde, han bærer om Halsen, ja Kronen paa hans Hoved, der viser mig, hvorledes og hvorfor man skal være dette Kjød og Blod.

Saaledes og meget mere skal du troe og skatte Daaben for Ordets Skyld, da han selv har hædret den baade med Ord og og Gjerninger, dertil stadsæstet den med Tegn fra Himlen. Thi mener du, at det var Spøg, da Christus lod sig døbe, at Himlen aabnede sig, den Helligaand synlig foer ned, og der var idel guddommelig Hellighed og Majestæt? Derfor formancer jeg atter og atter, at man fremfor Alt ikke maa lade de to Ting, Ord og Band, sondres eller skilles fra hinanden. Thi hvor man udfondrer Ordet fra Bandet, der er intet andet Band end det, hvormed Pigen koger, og det kan vel faldes en Badedaab; men naar det kommer til, som Gud har anordnet det, saa er det et Sacramente og faldes Christi Daab..

Men naar vo're kloge Folk, de nye Mander, foregive: Troen alene gjør salig, men Gjerningerne og de udvortes Ting bidrage Intet hertil, saa svare vi, at rigtignok intet Andet virker i os end Troen, som vi senere skulle høre Mere om. Men det ville de blinde Beuledere ikke see, at Troen maa have Noget, den kan troe,

det vil sige, hvortil den kan holde sig, og hvorpaas den kan staae i stætte sig. Saaledes henger nu Troen ved Bandet og troer, Daaben er den, hvori er idel Salighed og Liv, ikke ved Vandet hvormod der er sagt Nok, men derved, at det er forenet med Guds Ord og Anordning, og hans Navn høster derved. Maad jeg nu troer dette, hvad troer jeg da Andet end paa Gud, sonden, der har givet og plantet sit Ord deri og foreholder os denn udvortes Ting, forat vi deri skulle kunne gribe an saadan Skat.

Nu ere disse Mander saa taabelige, at de adskille fra hinanden Troen og den Ting, hvorved Troen høistes og en bunden, om de end er en udvortes Ting. Ja, den maa og skal være udvortes at man kan fatte og begribe den med Sanderne og derved bring den ind i Sanderne, ligesom da ogsaa det hele Evangelium er en udvortes, mundtlig Prædiken.

Derfor har enhver Christen hele sit Liv igjennem i Daaben Nok at lære og sve sig paa, thi han har stedse at arbeide paa, at han fuldt og fast troer, hvad den tilføjer og bringer, Overvindest af Djævelen og Døden, Syndernes Forladelse, Guds Raade, dei hele Christum og den Helligaand med hans Gaver. Kort sagt, de er saa overvættet, at, hvis vor svage Natur kunde betenk det skulde den vel twivle, om det kunde være sandt. Thi regn Du seli efter: Naar der etsteds var en Læge, som kjendte den Kunst, at holde Folk fra at dø, eller, om de endogsaa døde, snart igjen at gjøre dem levende, saa at de derpaa levede evigt, hvor vilde det da snee og regne ned med Benge i Verden, saa at Ingen kunde komme til for de Nige? Nu bringes der her i Daaben uden Betaling lige hen til Enhver en saadan Skat og et saadant Lægemiddel, der opsluger Døden og holder alle Mennesker ilive. Saaledes maa man betragte Daaben, og saaledes skulle vi føre os den til Nutte, at vi styrke og trøste os ved den, naat vor Synd og Samvittighed besvære os, og sige: Jeg er dog døbt; men er jeg døbt,

saa er det mig til sagt, at jeg skal være salig og have det evige Liv, baade paa Sjel og Legeme.

IV. Til den rene Lære om Nadveren.

(Sartorius: „Om den hellige Kjærlighed“.)

Som Johannes (1 Joh. 4, 8) med dyb Sandhed siger: „Hvo, som ikke elsker, kjender ikke Gud“, saaledes maa man ogsaa sige om den hellige Nadvere: Hvo, som ikke elsker, kjender den ikke. Det er, som ovenfor blev bemerket, den lidens Tro paa den guddommelige Kjærligheds Størrelse, der mistkjender og forringer de just ved deres Kjærlighedsfylde store Mysterier i Christendommen. Ligesom Alt, hvad der forringer Christi Persons guddommelige Høihed eller hans Nedladenheds Dybde og ned sætter den evigt nærværende (tilstedevarende) Christus til en fraværende, der hører det Forgangne til, er en Ned sættelse af den guddommelige Kjærlighed, saaledes ogsaa Alt, hvad der formindsker den hellige Nadveres Indholds- og Meddelelsesfylde og ned sætter sammes Bæsentlighed til et blot og bart Billede. Vel er det allerede et Kjærligheds tegn, naar Nogen skjenker en Anden et Billede eller en Lignelse af sig selv til et Minde, men det er dog kun lidet imod, at den En giver den Anden sig selv nærværende til en Kjærlighedens og Venstebets Bagt. Hvis Christus, idet han med sin synlige Nær værelse stilles fra Sine, i Testamenteet før sin Død kun havde efterladt dem et Billede, et Skyggerids af sig selv, hvor uendeligt Meget vilde da ved hans Vorlig ikke blot hans første Disciple, som dog havde staet i umiddelbart Samfund med ham, men endnu mere alle følgende Ti ders alle følgende Disciple have tabt, som Alle kun vilde være henvisste til Skyggen istedetfor til Væsenet, uagtet Skyggerne dog netop i det nye Testamente skulde vige for Godernes Væsen, og et stadigt, væsentligt Samfund med den sande, høieste Præst, der tillige var

Offer, skulde finde Sted (Hebr. 10, 1). Just dette vilde Christus i den Rat, han blev forraadt, formidle for alle Christendommens kom mende Slægter, for sin Kirkes hele Fremtid indtil sin Gjen komst, ved Indstiftelsen af det hellige Sacramente med sit Legemes og Blods Samfund. Desforuden, naar Brød og Vin kun skulde være et Billede og en Lignelse af den Christus, der forдум levede, men nu var forsvunden for sin Kirke, hvor farvelige, hvor lidet billedlige vilde de være som saadanne, hvor meget stode de tilbage for et Christusbillede, et Crucifix, og hvor usæmmeligt vilde det være at fortære og tilintetgjøre saadanne billedlige Thukommel ses tegn strax efter Modtagelsen af samme, istedetfor meget mere at bevare dem til en blivende Thukommelse under Glas og Lamme, omtrent som i en Monstrants. Det er en besynderlig Modsigelse, at det netop var dem, der især dreve paa at gjøre Brød og Vin til blot Billede og Lignelse af Christi Legeme og Blod, som dog ogsaa paa den anden Side lagde et ganske særligt Eftertryk paa det For bud: „Du skal ikke gjøre dig noget Billede eller nogen Lignelse“.

(Luthers „Store Bækjendelse om Nadveren“.)

See! hvilken sjæl, stor og vildunderlig Ting det er, hvorledes det Alt indbrydes hænger sammen og er et sacramentligt Væsen. Ordene ere det Første, thi uden Ordene vilde Bægeret og Brødet ikke være Noget. Fremdeles, uden Brød og Bæger vilde Christi Legeme og Blod ikke være tilstede. Uden Christi Legeme og Blod vilde det nye Testamente ikke være til. Uden det nye Testamente vilde der ikke være Syndernes Forladelsse. Uden Syndernes Forladelse vilde der ikke gives Liv og Salighed. Saaledes gjøre da Ordene først Brødet og Bægeret til et Sacramente, Brød og Bæger indeslutter i sig Christi Legeme og Blod, Christi Legeme og Blod indeslutter i sig det nye Testamente. Det nye Testamente indeslutter i sig Syndernes Forladelse, Syndernes Forladelse indeslutter i sig det evige Liv og Saligheden. See! Alt det række og give os den hellige

Nadveres Ord, og vi satte det med Troen; skulde nu Djævelen ikke være en saadan Nadvere fjendst og ophidse Sværmere derimod?

(Luther: „At de Ord o. s. v. enbnu staae fast.“)

Sandt er det, at efter Dekolampad's Klogskab har Christus ingen anden Vre end den, at han sidder paa en Flejelspuude ved Guds høire Haand og lader Englene synde, spille, ringe og lege for sig og er ubesvaret af Nadverens Mæsie; men efter vor stakkels Synder- og Narretro er hans Vre mangfoldig, saa at hans Legeme og Blod ere tilstede i Nadveren. For det Første den, at han dermed gjør de høilærde og kloge Sværmere til Narre og lader dem ørgre sig og forstokkes ved sine Ord og Gjerninger (1 Cor. 1, 23). Nu er det jo en stor Vre for den guddommelige Viisdom, og for os Narre er han en herlig, præstelig Gud, som kan fange de Klog i idel Daarskab og gjøre deres Viisdom til Skamme, saa at de maae være blinde, hvor de ville være allerklogest (1 Cor. 1, 27). For det Andet er det en Vre og Pris for hans undsigelige Raade og Godhed, at han saa fast antager sig os arme Syndere og beviser os saa venlig Kjærlighed og Belgjerning og lader sig ikke usie med overalt at være i og om, over og ved Siden af os, men giver os sit eget Legeme til Føde, paa det han med saadant Pant kan forsikre os om og fortroste os til, at ogsaa vort Legeme skal leve evigt, fordi det her paa Jorden ogsaa nyder en evig og levende Spise. Nu holde vi stakkels Narre for, at naar Nogen beviser Andre sin Dyd, Godhed og Belgjerning, da geraader det til Vre. Thi, at Nogen lader sig tjene af Andre, det er en slet Vre og ingen guddommelig Vre. Derfor skulde man vel bringe Sværmerne i Skole, forat de kunde lære, hvad Vre vil sige Vor Guds Vre er den, at han for vor Skyld nedlader sig paa det Allderdybste, i Kjædet, i Brodet, i vor Mund, i vort Hjerte og Skjød og dertil taler for vor Skyld, at han bliver skjændigt behandlet, baade paa Korsset og paa Alteret,

som St. Paulus figer (1 Cor. 11, 27), at Nogle uverdelsen øde af dette Brod. Dog taaler han uafsladeligt, at hans Ord, hans Gjerning og Alt, hvad han har, forfølges, lastes, skjændes og misbruges lige for hans guddommelige Øine, og alligevel sidder han i al sin Vre.

V. Til den rene Lære om Christi Person.

(Concordieformelen taler med Luthers Ord, S. 698 ff.)

Zwingli kalder det Alloeosis, naar Noget figes om Christi Guddom, der dog egentlig passer paa hans menneskelige Natur, eller omvendt. Saaledes Luc. 24: „Burde det ikke Christum at lide dette og at indgaae til sin Herlighed?“ Her foregjøglet han, at Christus skal tages for den menneskelige Natur. Vogt dig, vogt dig, figer jeg, for den Alloeosis; den er Djævelens Mæste, thi den frembringer til sidst en saadan Christus, efter hvem jeg ikke gjerne vilde være en Christen, nemlig, at Christus for Fremtiden ikke er eller gjør Mere med sin Lidelse og sit Liv end en anden slet og ret Helgen. Thi hvis jeg troer, at den menneskelige Natur alene har lidt for mig, saa er Christus mig en slet Frelser, saa behøver han vel selv en Frelser. Kort sagt, det er usigeligt, hvad Djævelen søger at gjøre med Alloeosis. Og strax herpaa: Om den gamle Troldkvinde, Fru Fornuftens, Alloeosis's Bedstemoder, vilde sige: Ja, Guddommen kan ikke lide eller dør, saa skal du svare: Det er sandt; men alligevel, fordi den guddommelige og menneskelige Natur er een Person i Christo, giver Kristen for en saadan personlig Enheds Skyld ogsaa den guddommelige Natur Alt, hvad der vedersfares den menneskelige, og omvendt. Og det er ogsaa i Sandhed saaledes; thi det maa du jo sige: Den Person (man peger paa Christum) lider, dør. Nu er den Person sand Gud; derfor figes rigtigt: Guds Søn lider. Thi om end det

ene Stykke (om jeg saa maa sige), nemlig den guddommelige Natur), ikke lader, saa lader alligevel hele Personen, som er Gud, paa sit andet Stykke, nemlig den menneskelige Natur; da i Sandhed er Guds Søn forsæt for os, det er den Person, som er Gud, thi den, den, siger jeg, den Person er forsæt efter sin menneskelige Natur. Og efter kort efter: Hvis en Alloeosis skal bestaae, som Zwingli fremstiller den, saa vil Christus nødvendig være to Personer, en guddommelig og en menneskelig, fordi han hensører Udsagnene om Lidelsen alene til den menneskelige Natur og udelukker dem aldeles fra den guddommelige; thi hvor Gjerningerne deles og sondres, der maa ogsaa Personen deles, fordi al Gjerning eller Lidelse ikke tillægges Naturerne, men Personen. Thi det er Personen, som gjør og lader Alt, det Eneste efter denne Natur, det Andet efter hin Natur, saaledes som de Lærde vide det Alt sammen vel; dersor ansee vi vor Herre Christum for Gud og Menneske i een Person, non confundendo naturas, nec dividendo personam, idet vi ikke sammenblande Naturerne og heller ikke dele Personen.

Ligeledes Dr. Luther om Concilierne og Kirkerne: Vi Christne maae vide, at hvis Gud ikke er med i Bægtskaalen og bestemmer Bægten, saa synke vi til Jordnen med vor Bægtskaal. Det forstaaer jeg saaledes: Hvis det ikke skulde hedde: „Gud er død for os“, men alene: „Mennesket“, saa ere vi fortalte. Men hvis Guds Død og det, at Gud er død, ligger i Bægtskaalen, saa synker den ned, og vi fare i veiret som en let, tom Skaal; men han kan vel ogsaa igjen fare i veiret og springe ud af sin Skaal; men han kunde ikke sidde i Skaalen, for han blev et Menneske som vi, forat det kunde hedde: Gud er død, Guds Blive, Guds Blod, Guds Død; thi Gud kan ikke døe efter sin Natur, men nu, da Gud og Menneske ere forenede i een Person, saa hedder det rigtigt: Guds Død, naar det Menneske dør, som er een Ting eller een Person med Gud.

(Luthers Værker. Leipziger Udgave, Deel XXI, S. 279.)

Af, Herre Gud! for en saadan salig, trøstelig Artikel skulde man uden Trætte og Trivl i en ret Tro altid være glad, synge, prise og takke Gud Fader for saadan uudsigelig Barmhjertighed, at han har ladet sin kjære Søn blive os liig som Menneske og Broder. Saaledes anretter den lede Satan ved stolte, ørgjerrige, fortvivlede Folk en saadan Fortrædelighed, at Kjærligheden og den salige Glæde maa forhindres og fordærves for os. Dette være klaget for Gud. —

(Concordieformelen med Luther, S. 709.)

Hvor du kan sige: „Her er Gud“, der maa du ogsaa sige: „Saa er og Mennesket Christus der“, og vilde du vise paa et Sted, hvor Gud var og ikke Mennesket, saa vilde Personen være sønderlemmet, fordi jeg da med Sandhed vilde kunne sige: „Her er Gud, som ikke er Menneske og endnu aldrig er blevet Menneske“.

Men for mig Intet af en saadan Gud. Thi heraf vilde følge, at Rum og Sted adskilte de to Naturen fra hinanden og sønderlemmede Personen, som dog Døden og alle Djævle ikke kunne adskille og rive fra hinanden. Og det skulde blive mig en slet Christus, som ikke mere end paa eet eneste Sted paa engang var baade guddommelig og menneskelig Person, og paa alle andre Steder maatte han alene være en blot assondret Gud og en guddommelig Person uden menneskelig Natur. Nei, min Ven, hvor du taler mig om den guddommelige Natur, der maa du ogsaa tale om den menneskelige, de lade sig ikke assondre og skille fra hinanden; det er blevet een Person, og den stiller sig ikke af med den menneskelige Natur.

Dersor ansee vi det for en skadelig Bildfarelse, naar denne Majestet bliver Christus stratagen efter hans menneskelige Natur, hvorved de Christne blive børvede deres høieste Trost, som de have i den ovenfor omtalte Forjættelse om deres Hoveds, Konges

og Øverstepræstens Mærverelte og Iboen, han, som har forsøkt dem, at ikke hans blotte guddommelige Natur, der er imod os arme Syndere som en fortærende Ild imod tørre Stubbe, alene skal være hos dem, men at han, han Mennesket, der har talt med dem, der har forsøgt al Trængsel i sin paatagne menneskelige Natur, der dersor ogsaa kan have Medlidenhed med os, som med Mennesker og sine Brødre, vil være hos os i al vor Nød, ogsaa efter den Natur, efter hvilken han er vor Broder, og vi ere Kjød af hans Kjød.

Vi formane alle Christne til, at de, fordi Christus i den hellige Skrift kaldes en Hemmelighed, hvorpaa alle Kjætttere knuse deres Hoved, ikke nyfigent gruble med Fornuftens over saadanne Sager, men ensoldeligen troe med de kjære Apostle, tillukke Fornuftens Øine og tage deres Forstand fangen under Christi Lydighed og trøste sig dermed og saaledes uden Afladelse glede sig over, at vort Kjød og Blod i Christo ere satte saa høit ved Majestætens og Guds almægtige Krafts høire Haand. Saaledes ville vi visseelig bestandig finde Trost under alle Gjenvordigheder og forblive vel bevarede for skadelig Bildfarelse.

Slatning.

(Enthers Advarsel imod falsf Union; til Gal. 5, 9: En siden Suurdeig gjør den ganske Deig suur.)

Det er en Advarsel, som St. Paulus agter høit, og som vi ogsaa billigvis skulle sætte Pris paa, især i vor Tid. Thi de, som foregive, at Christi Legeme og Blod ikke ere tilstede i Nadveren, bebrede og forekaste os, at vi ere kivagtige, haardnakkede og ubenlige og tilintetgjøre den christelige Kjærlighed og Kirkernes Enhed for den ene Artikels Skyld om Sacramentet, og mene dersor, at vi ikke skulde agte den Artikel, hvorpaa der ikke er lagt saa

stor Vægt, paa hvilken man heller ikke i alle Dele er saa vis, efterdi Apostlene ikke noksom have forklaret den saaledes, som det vel kunde være forståndent, for saa høi og vigtig, at man alene for dens Skyld skulde lade haade hele den christelige Lære og den almindelige Enhed mellem saa mange christelige Menigheder gaae tilgrunde.

Dersor svare vi paa dette deres Foregivende med St. Paulus og sige: En siden Suurdeig gjør den ganske Deig suur. Ligesom der i Philosophien, naar man i Begyndelsen feiler en Smule, til Slutningen bliver en meget stor og umaadelig Bildfarelse deraf, saaledes gaaer det ogsaa til i Theologien, at en lille Bildfarelse maa fordrive og forfalske hele den christelige Lære. Dersor maa man vel sjelne imellem Lære og Liv. Læren er ikke vor, men den er Guds, som alene har kaldet os til at lyde og tjene den. Dersor skulle eller kunne vi ikke opgive eller forsvemme den aller-vingeste Tøddel eller Bogstav deraf. Men Livet er vort; dersor, hvad det angaaer, kunne Sacramenterne ikke begjøre Noget af os, som vi ikke gjerne ville og skulle gjøre, lide, tilgive o. s. v., dog kun forsaavidt som Intet opgives af Læren og Troen. Thi da sige vi bestandigt med St. Paulus: En siden Suurdeig gjør den ganske Deig suur. Dersor kunne vi netop i dette Stykke ikke vige et Haarsbred. Thi Læren er saa nsie afgrændset og egentligt afmaalt, at man hverken kan lægge Noget til eller tage Noget fra den stor og mærklig Skade. Men med Livet er det saaledes, at det vel kan modtage Noget eller paa den anden Side eftergive, gjøre og lide Noget, alt estersom Nøden kræver det.

Ogsaa St. Jacob har i sit Brev, uden Twivl ikke af sin egen Mand, men saaledes, som han havde hørt det af Apostlene, sagt meget smukt og rigtigt: Hvo, der støder an i eet Bud, er skyldig i alle. Dersor skal Læren være ligesom en fin, heel Guldting, hvori der hverken er Ridse eller Revne; thi saasnart en saadan Ring faaer en Ridse eller Revne, er den ikke mere heel.

Dersor give de, ved at agte denne Sag for saa let og ringe,

nolsom at forstaae, hvad Priis de sætte paa det guddommelige Ords Majestæt og Herlighed o. s. v. Hvis de alvorligt og af Hjertet troede, at det var Guds Ord, vilde de ikke spøge og lege saa letfærdigt dermed, men holde det i største Ære, troe uden al Twivl og Disputation, hvad det figer og foreholder dem, de vilde ogsaa vide, at eet Guds Ord var alle, og omvendt alle Guds Ord var eet, vilde ogsaa vide, at alle Artikler i vor christelige Tro var een og omvendt, at een var alle, og at, hvor man lader een fare, der vilde visseligt alle de andre tilsammen med Tiden enkeltvis falde bort.

Dersor lade vi det gaae, at de priise den christelige Kjærlighed saa høiligt, som de vel kunne; vi derimod priise det guddommelige Ords og Troens Majestæt og Herlighed. Kjærligheden kan maaskee slappes uden Skade og Fare; men det kan ikke skee med Ordet og Troen. Kjærligheden skal taale Alt og give efter for Enhver; Troen derimod skal og kan aldeles Intet taale og fort sagt ikke give efter for Nogen. Kjærligheden, der gjerne giver efter, troer, holder tilgode, tilgiver og taaler Alt, bli ver øste bedragen; men alligevel kunne alle Bedragerier ikke gjøre den nogen Skade, som kunde faldes en Skade, det er, den taber dersor ikke Christum, om den end bliver bedragen. Dersor lader den sig ikke lede vild, bliver stedse ved, hjælper og gjør vel mod Enhver, endog imod de Utaknemmelige og dem, som ikke ere det værd.

Hvis det derimod er i Sager, der angaae Saligheden, da maa man sandelig ikke vise nogen Kjærlighed, heller ikke billige og forsvare deres Bildfarelse. Thi da spilder man ikke en Belgjerning, man beviser en Utaknemmelig, men man taber Ordet, Troen, Christum selv og det evige Liv.

Dette har jeg sagt med saa mange Ord, forat besætte Vore og lære de Andre, der maaskee kunde ærgre sig over vor Bestandighed og tænke, at vi altid varer saa stive og trodsige og havde dog

ingen gyldig Grund til at være det. Dersor skal det aldeles ikke vildlede os, at de rose sig saa meget af, hvor gjerne de ville bevare Kjærligheden og Enigheden imellem sig og os, og hvor hjerteligt ondt det gjør dem, at den skal sønderbrydes. Thi hvem, der ikke elsker og ærer Gud og hans Ord, ham hjælper det kun lidet, at han ellers elsker, hvad han vil. O. s. v.

Dersor formaner St. Paulus med dette Udsagn baade Lærere og Tilhørere, at de ikke skulle tænke, som om Troeslæren var en saa ringe og let Sag, at vi kunde lege og more os dermed efter Behag. Den er et Solskin, der kommer ned fra Himlen og oplyser, opslammer og regjerer os. Men ligesom den hele Verden med al sin Viisdom og Magt ikke kan dreie Solskinnet, der gaaer fra Himlen lige ned paa Jorden, saaledes kan man heller ikke hvenken tage Noget fra eller lægge Noget til Troeslæren, uden man ganske og aldeles vilde fordreie den.

Kort Avisids af de vigtigste falske religiose Retninger.

Det er juist ikke at undre sig over, at der selv blandt den rene evangeliske Bekjendelses Medlemmer og Venner nu for Tiden findes saa meget sygeligt Væsen. Naar eet Lem lide, saa lide alle Lemmer med; hvor meget mere vil da det enkelte Lem ogsaa strante, naar næsten alle de andre ere syge, ja de fleste endogsaa dødsdyge. Eller maa ikke Kirken i det Store og Hele nu for Tiden sige om sig, hvad Esaias sagde om sin Tids Kirke: „Det ganske Hoved er sygt, det ganske Hjerte er svagt. Fra Fodsalen indtil Hovedet er der intet Sundt ved den, men Saar og Skrammer og Børkhylder, som ikke ere udtrykte og ei forbundne og ei lindrede med Olie.“ — Under denne Kirkens saarede Tilstand i det Hele kan den Enkelte jo neppe blive uden nogen Saarfeber, og dermed pleie jo stedse allehaande forunderlige Phantasibilleder at indfinde sig. Man have dersor Taalmodighed med sig selv — og Overbærelse med Andre!

Men forat Enhver kan prøve sig, hvor vidt hans Liv i Christo er sandt og sundt, og hvor det endnu har Mangler, saa skulle de for Dieblikket vigtigste falske Retninger opregnes og nærmere betegnes i nogle løselige Træk.

I) Den cathaliserende Retning.

Man omtaler de kirkelige Bekjendelsesskrifter næsten paa en Maade, som om de varer inspirerede og stode paa samme Trin som Guds Ord, legger Hovedvægten paa Ordinationen istedetfor paa Kaldelsen, betragter samme halvt om halvt som Sacramente*) og har overhovedet en overdrevne Mening om det geistlige Embete, som man gjerne vilde omgive med en hierarkisk Anseelse. Man overvurderer Sacramenterne paa Ordets Bekostning; man betoner Gudstjenestens Form paa Prædikenens Bekostning; man legger en altsor stor Vægt paa udvortes kirkelig Enhed; man venter Hovedfrelsen af den kirkelige Forfatning og seer i denne Henseende maaskee længelselsfuldt hen til den engelske Kirke med dens Bispedømme, der dog ikke saameget i og for sig selv som meget mere ved dens inderlige Tilknætning til Staten (som i det Hele for nærværende Tid endnu er conservativ) giver den engelske Kirke en vis ydre Holdning. Ogsaa ønsker man ikke sjeldent Kirken verdslig Anseelse og Magt og seer det ikke saa ugyerne, at Folk kunde twinges til Kirkegang ved politimæssige Forholdsregler**). Det mangler ikke paa Tilbutselighed til at see

*) Bubbens, en gammel Lærer i vor Kirke, udtaler sig saaledes om Ordinationen: „Ordinationen forudsætter Kaldelsen; altsaa modtager Ordets Ejener ikke egentlig først ved Ordinationen Magten til at udføre geistlig Forretning; men der handles kun om, at Guds Naade til ret at forrette det ham overdragne Embete nedbedes over ham ved forenet Bon. Ordinationens Virkning maa herfor bedømmes haabe efter Bonnen og efter hans Beskaffenheit, der ordineres. Alligevel er der dog med denne Skif tillige forbundet en bestemt Erklæring om, at den Kaldede er optagen i deres Tal, der forrette geistlige Handlinger. Men selve Optagelsen flest, naar vi ville tale nsiagtigt, meget mere ved Kaldelsen end ved Ordinationen.“

**) Luther derimod siger om saadanne ydre Twangsmidler:

den overbiskoppelige Ret, der paa en historisk, menneskelig Vis er blevet Landsherren til Deel i Glandsen af en guddommelig Ret.

2) Den orthoduristiske Retning.

Man lægger hele Tonen paa den rene Lære, uden ret at drive paa Helligjørelse hos sig selv og Andre, og fordi en saadan Tro mangler Hovedstykket, den rene, hjertelige Tillid, og er intet Bidere end Biden og Bisald, altsaa blot Hukommelse og Forstandssag, saa bliver man, just fordi den rette Kjærlighed mangler, ubevægligt staende paa sit Standpunkt ikke blot med Føderne, om jeg saa maa sige, men rører heller intet andet Lem for at bøie sig ned til den Andens Standpunkt og med Kjærlighedens Arme at drage ham op til sit eget. En saadan indre Hjertets Kulde kan ved given Lejlighed blive til Fanatisme.

3) Den pietistiske Retning.

Den er i sit Væsen lige det Modsatte af den falske-orthodoxe. Man lægger netop ensidigt Vægt paa det rene Liv, uden at tænke

„Eftersom jeg ikke kan gyde Troen i Hjertet, saa kan eller skal jeg ikke nøde eller twinge Nogen dertil; thi Gud virker det alene og gør, at den lever i Hjertet. Og af Evangelibud bliver der alene et Spilsgæteri, et udvortes Væsen, et Abespij og en menneskelig Lov, hvorfra der da kommer tilsyneladende Helgene, Hylere eller Skinhellige. Thi der er intet Hjerle, ingen Tro, ingen Kjærlighed. Man maa først fange Folks Hjerte. Dette står da, naar jeg driver paa Guds Ord, prædiker Evangeliet, forlynder Folk deres Bildsætser. Hvo, som da vilde følge, han fulgte, hvo, som ikke, han blev udenfor Summa Summarum, prædike det vil jeg, sige det vil jeg, strive det vil jeg; men twinge, nøde med Magt vil jeg Ingang, thi Troen vil isøres villigt og uden Evang.

paa, at dette er knyttet til det rene Ord som Frugten til Treæt, og saaledes bliver formedes bestræbelsen efter Helligjørelses Helligjørelseskildens Bærd ikke tilstrækkeligt vurderet, og Fastholden ved den rene Lære ligefrem erklaaret for død Orthodoxye, endog selve det guddommelige Ords indre Kraft anslaet saa ringe, at man mener, at den Præst, der ikke pryder den rene Lære tillige med en hellig Vandel, kan ikke paa nogen Maade udrette det Allermindste*) (aabenhart imod Phil. 1, 18, hvor Paulus alligevel glæder sig over saadanne døde Orthodoxes urene Virksamhed). Christus „i os“ trænger Christus „for os“ i Skyggen, man forlanger foruden Ordets og Sacramentets Segl endnu Følelsens Segl. Retsfærdiggørelsen af Maade træder i Baggrunden, man søger ved Gjerninger at blive sikker paa, at man er et Guds barn; deraf en menneskelig, stundesloß Neden og Løben i Guds Riges Anliggender. Med denne udvortes Gjerningsvirksomhed hænger da ogsaa sammen en overdreven Ansættelse af de ydre Tings Skadelighed eller Nutte (1 Tim. 4, 8), fornemmelig af de saakaldte „Middeling“: alle ikke reent aandelige Fornsielser maae faldes syndige, og det første aandelige Maad, man giver en Aanden, lyder saaledes: „Drag dig tilbage fra det eller det“. Saaledes sætter man nye Klude paa et gammelt Klædebøn, hvilke dog ikke holde, det vil sige, man begynder Omvendelsen udenfra i et enkelt Stykke og bringer det derfor ikke til noget Heelt og Grundigt; thi kun Guds Ord, der soin en levende Gjensædelsens Sæd (1 Pet. 1, 23) fastes

*) Rigtignok hindres Ordets Virksamhed, naar dettes Forkynder ikke pryder og anpriser det ved en hellig Vandel; isigemaade, naar han ikke uddeler det ret og udsæter de guddommelige Ord for tydt eller for tyndt, i slet Orden, til urette Lid o. s. v. Men Ordets indre Kraft bliver den samme, og denne iboende Krafts Virksamhed bliver kun svækket, mere eller mindre, men aldrig ophevet.

ind i Sjælen, kan gjøre det naturlige Menneskes gamle „Klædebon“ til et aldeles nyt. Men da der nu ikke er nogen Fred i alle udvortes Gjerninger og Ting, saa er det selvpinende Sind fremherskende mørkt stemt, og det kommer ikke til nogen glad Opladen af Hjerte, Øie og Mund. Isvrigt ligger separatistisk Conventionelkvæsen, der stikker frem ved al Helgeninbildung, ikke fjernet. Man betragter gjerne alle dem, der ikke tage Deel deri, som almindelige Verdensbørn, men sig selv uden Videre som et Guds-barn; kort sagt, man maaler sit Samfund med Herren efter sit Samfund med hans Troende.

4) den hærhutiserende Retning.

Denne staar etter i en vis Henseende som Modsatning til den pietistiske. Medens nemlig det overveiende drives paa Boden, saa her paa Troen; medens der høst overveiende tales om Guds Hellighed, saa her om Guds Kjærlighed; medens høst Diet overveiende vender sig med Afsky til egen Syndighed, saa her med Velbehag til den guddommelige Naade. Men begge ligner hinanden deri, at de mere eller mindre ringeagte Forstand og Hukommelse, kun at hin mere gaaer ud paa at vække Billien, denne mere paa at vække Følelsen; kun at høst begjæres bittere Bodstaarer, her ssde Naadestaarer*). — Man vilde til enhver Beslutning, endogsaa hvor det forstandige Overlag ganske godt strækker til, have et søregen Fingerpeg af Herren og tager deraf altfor gjerne de alleralmindeligtste Omstændigheder som overordentlige

*) Det ligger klart for Dagen, at begge Retninger til sammenstegne i en vis Henseende give det Rette. Den ene er vildfarende til venstre, den anden til høje Side; deraf kunde Hinzendorf, Hovedet for den sidste, heller ikke komme overeens med de saakaldte halflise Pietister, omenskjont han var udgaet fra deres Skole.

Tilstæller, søger vel ogsaa Herrens afgjørende Stemme i sin indre Stemning, i Tilstedeværelsen eller Mangelen af en vis Glæde, uden ret at betænke, at den fordærvede menneskelige Natur jo føler mest Glæde ved sine egne Beie, men mest Ulyst til Guds Beie (1 Cor. 9, 16—17).

Endelig kan man ikke gjøre nogen ret Forskjel imellem Opvækkelse og Omvendelse; man tager let tiltakke med en kun nogenlunde efter Christo lydende Bekjendelse, sker den aabne, mandige Bekjendelseskamp, taler derimod gjerne om sine personlige Naades-Erfaringer, medens den pietistiske Sindede meget mere gjerne taler om sin Syndetilstand.

5) Den metodistiske Retning

er i en vis Henseende Spidser af den pietistiske, kun at den pietistiske Sindede søger den hundslige Stilhed til sin egen Opbyggelse, men den metodistiske Sindede sker ikke det aabne Tør til Andres Omvendelse.

Begge drive paa Bod, kun at den metodistiske Sindede gjerne vilde have Bodssmerten ganske afgjort forhjet til en Bodskamp, om ikke endogsaa til en Bodskrampe; saaledes idetmindste optræder denne Retning i sin groveste Skikkelse i Nordamerika*). Derved

*) Som Bilag hertil kunne her staae nogle Stykker af en Betrætning fra en tydslutherf Preest i Nordamerika, der stilrer det metodistiske Væsen dersteds af egen Erfaring; men her maa dog erklæres som et Forord, at de Prover, han giver os herpa, ikke ere af de groveste.

„Stebets Preest (en Methodist) stormede stedse i stigende Selvophidelse iss paa Menigheden og lagde den sin Bedemethode paa Hjerte, idet han bestandigt talte hurtigere og streg heftigere, saa at jeg tilslidt kun forstod enkelte Ord. Heller ikke blev hans Anstrængelse uden forsynset Udsald, thi ud fra Kvinderne hævede sig paas

henger en anden Bildfælles sammen. „Hvor gammel er Du?“ pleie sædvanligvis methodisk dannede Folk at spørge; det skal betyde: Siden naar er du omvendt? thi sin Omvendelsesstid maa man

engang en Stemme, der paa en ubeskrivelig gyselig og uhyggelig Maade med stor Kraft bestandig streg pity (Maade, Forbarmelse), saa at hun endogsaa overbevæde Presten, der imidlertid ikke lod sig forstyrre, men paa sin Side streg af alle K्रæfter, saalænge Lungerne holdt ud. Efterat han endelig havde hørt op, faldt Menigheden paa knæe, og en af Klasse-Forstanderne (class leaders) eller Formanerne (exhorters) hav nu paa samme volksomme Maade højt for højt Fruentimmer, der imidlertid ikke ophørte med at strige pity; ved føregående flaaende Steder i denne Øen faldt da en Deel af Menigheden ind med: Amen! Birkeligt blev Kvindens pity i sin gyselige Ensformighed noget svagere, det vore sig nu af Lungernes Udmattelse, eller forbi de øude Maadespøller og Troessglaeden allerede røste sig hos hende; thi man pleier at vedblive med Beden og Syngen (forbestræmte verdslige Melodier i hurtigt Tempo) saalænge, til der bliver et glory (Tak og Priis) af pity, om ogsaa Sagen trak sig ud indtil Midnat.

Hr. Pastor M. opfordrede derpaa de til Bod villige Gjæle at komme frem til Bodsbænken, forat Menighedens Vønner og Sange kunde komme dem tilgode. Da endnu Ingen indsantt sig, saa anvendte han Volke- og Skrelkehistoriernes dobbeltarmeude Løftestang, hvorledes denne og hin Sjal paa denne Blads saa hurtigt var kommen til Maadesglaede og Syndernes Forladelle, „var fort igjennem til Guds Ørns salige Frihed“; men hvorledes ogsaa Andre, som ikke vare komme frem, meget ofte endogsaa plubseligt vare døde under betenkelsige Forvarsler. Man kan vanstelligt tenke sig noget Fabere og Smaglere end disse Krymper. Manden var intet Andet end en aandelig Marstriger og Kvalsalver, der anpriste Bodsbænkens Universal-Lægemiddel som aldeles ufeilbart. Derimellem sagde han flere Gange: „Vi slammie os ikke, om end Ingen kommer, vi have gjort Vort!“ Thi saa rasende ere disse letfindigeander i deres Omvendesmæthode, at de ansee det for at være det Samme, at komme frem og være bødsædig og ikke at komme

vide at angive om muligt paa Time og Minut. Begge Bildfællesser høre paa en tredie, paa den nemlig, som om den Helligaand stedse kom i en Susen og ikke ofte i en stille, blid, saa godt som umærkelig Øuftning. Methodistisk findede Præster gaae deraf uden Omsvøb los paa Billien; den rolige Belæring træder tilbage, man vil i Stormløb erobre Menneskehjertet for Gud og gjør deraf Folk Helvede i egentlig Forstand ret hedt, det vil sige, fremstiller dem de Fordomtes Pinsler i de skækkligste Billeder og hjælper saa vidt muligt til med Tone og Miner.

Det taldes at omvende methodisk. Men fordi en saadan Omvendelse fordetmeste ikke bestaaer i noget Videre end i en net-vøs Rystelse, saa maa der sørges for den snart indtrædende Slappelse ved nye Methoder eller lignende Forholdsregler. — Der findes iørtigt efter de grovt methodiske Begreber en saa aabenbar og stærk Forskjel imellem omvendte og uomvendte

frem og være ubødsædig. Endelig, efterat den Eldeste, Hr. S. endnu havde affyret det torbnende Næfelslud, at først for ganse Fort Tid siden var en Mand i Cincinnati død i „den sorteste Fortvilesse“, fordi han ikke havde adlydt Kalelsen til Bodsbænken, saa indsantt sig to øste Kvinder, hvoraf den ene sørnede betydeligt og haandterede temmeligt ubændigt og krampagtigt med Armmene, saa at der hørte Mod og Dulighed til lykkeligt at transportere hende til Bodsbænken. Da de nu vare komme herhen foran Næværket ved AlterborDET, undlod Hr. M. ikke at bevidne sin Glæde over denne Frugt af sine Anstrengelser, idet han ubraabte høit: „Nu Gud være lovet!“ Herpaa blev nu afværende funget af Menigheden, af Enkelte bedet lydeligt for disse Bodsædige og snart af Presten, snart af Formaneren, snart af Andre sagt dem Et og Andet ind i Øret. Ogsaa en Kvinde begyndte, imod Apostolens udtrykkelige Anordning, at bede høit for de Bodsædige. Endelig begyndte hin Kvinde at udstøde Glædestoner, og med hertelig Tænnummelighed rakte hun glad de geislige Haandslangere Haanden; hun følte nu Maade og Syndsforsladelse.

Christne, at man uden Møie er i stand til at indføre enhver Enkelts enten i Livets eller i Dødens Bog; hvo, der nemlig endnu ikke har gjennemgaaet en saadan Bodskamp, han er endnu ikke gaaet over fra Døden til Livet. At Proselytmager i er uadskilleligt fra saadant Væsen, ligger klart for Dagen.

6) Den mystiske Retning.

Man nærer ingen ret Agtelse, ligesom overhovedet for alt Udvortes, saaledes ogsaa for Ordet, hvilket man netop betrætter som noget reent Udvortes, men mener, at Gud først maa aabenbare sig for Mennesket paa anden Maade, førend Sabenhatingen i Ordet nyttet noget Rigtigt, og at denne bliver saa godt som unsdvenlig, naar først engang den Helligaand er udgydt i hjertet. „Du maa bede“, det er dersor det første aandelige Raad, man giver Andre, uden i Forveien at henvisse dem til Ordet, da jo Bonnen selv ikke bestaaer i Andet end deri, at man foreholder Gud hans Ord (Ps. 27, 8) og derhos griber ham og ikke slipper ham, før han har velsignet os. Med denne Foragt for Ordet og overhovedet for alt Udvortes staaer en Ringtagelse af Præsteembedet, ligesom af ethvert ydre Kald, i Forbindelse: man lægger just al Vægt paa Mandens indre Drift; men denne maa dog først bevise sig som en af Gud virket derved, at de ydre Omstændigheder og Forholde, som jo ogsaa staae i Herrrens Haand, maae komme samme imøde eller dog endelig fse sig derefter. — Ogsaa mener man, idet man ikke dybt nok erkjender den menneskelige Naturs dybe Fordærvelse, at en Christen stedse maa vere saa opsyldt af den Helligaand, at han til enhver Tid er i stand til at prædike og ikke behøver nogen anden Forberedelse dertil end Bonnen; at Præsten altsaa i Kraft af Bonnen kan unddrage sig ikke blot for Sindsbekymring for det,

hvad han skal tale (Math. 10, 19), men ogsaa ganske og aldeles hæve sig ud over al forstandsmæssig Omhu med Hensyn dertil; at overhovedet alt Studium i aandelige Ting snarere er til Glæde end til Gavn. — Det forstaer sig ovrigt af sig selv, at Confessionsforskellen ingen ret Betydning har for den mystisk Sindede, ja! han støder sig let ved Navnet: evangelisk-Lutherisk*) og taler helst om en almindelig og usynlig Kirke. Ogsaa roser han sig af et nærmere Samfund med Herren og svælger gjerne i den overvættet Følelse af hans Nærhed.

Næmnering. Disse forskellige Retninger give sig ogsaa tildeels tilhørende, hvor de optræde bestemt og ublandet, i et vist udvortes Væsen. Den første i et stift Væsen, den anden i et frastøbende, den tredie i et heldværtigt, den fjerde i et blødgættigt, den femte i et stormende, den sjette i et selvtilsrettede tilbagetrulset.

*) 1 Cor. 1, 12—13 kan ikke ansøres hersor; thi „lutherisk“ er blot sat til for at betegne en Abhængelighed i Sage n selv; ellers vilde man hjerteligt gjerne lade sig nse med „evangelist“. Men Paulus, Petrus og Apollo adskilte sig ille i selve Sagen i deres Lære; Venævnelerne: „Paulinist, Apollinist og Petrinist“ hidrørte dersor fra Partiaanben, der mere saae paa Personen end paa Sagen. Luther selv figer med Hensyn hertil:

„Hvis du holder for, at Luthers Lære er evangelisk og Pavens nevangelisk, saa maa du ikke saa aldeles bortkaste Luther; ellers bortlaster du tillige hans Lære, som du dog erkjender for Christi Lære; men saaledes skal du sige: Luther maa nu være en Kjæltring eller en Helgen, det vedkommer ikke mig, men hans Lære er ikke hans egen, men selve Christi. Thi du seer, at Tyrannerne ikke gaae ud paa hin at ombringe Luther, men Læren ville de utslette, og for Lærens Skyld angribe de billigvis ogsaa dig og spørge dig, om du er Luther. Her maa du sandelig ikke svare med hvævene Ord, men frit bekjende Christum, hvad enten Luther, Klaus eller Georg har predilet ham. Lab Personen fare, men Læren maa du bekjende.“

(Luthers Værker, Walch. Udgave XX, 136, 137.)

Det forstaer sig ovrigt af sig selv, at, om Nogen hører til f. Ex. den pietistiske Retning, behøver han ikke derfor at dele alle de ved paagjældende Sted anførte Fejl, og dernæst, at man paa den anden Side igjen til samme Tid kan høre til flere falske Retninger. Den pietistiske, den hernhutiserende og den methodistiske ere uden Sammenligning de meest udbredte for nærværende Tid. Det er at ønske, at de ikke slæae om til det orthodoktiske eller katholiserende Bæsen.

Saaledes ville vi da for Sagens Skyld „strængeligen straffe den Enne den Anden, paa det at vi maae blive sunde i Troen“ (Tit. 1, 13), og forat vi, „som efter Tiden burde være Lætere, ikke alder stulde have behov, at man skal lære os, hvilke Begyndelsesgrundene ere i Guds Ord, og at man skal give os Melk og ikke haard Føde. Men for de Fuldkomne er haard Føde, hvilke ved Forsørenhed have øvet Sands til at skjelne mellem Gott og Ondt“ (Hebr. 5, 12 og 14).

In d h o l d.

	Side.
Guthers Troesbekjendelse (fra Aaret 1529)	7.
Sammenhængen i den evangeliske Fædre	18.
De forskellige christelige Troesbekjendelser i deres indbyedes Afvigelser i Færen:	
1. De afvigende Lærdomme i den romerske Kirke	23.
1) Artiklen om Guds Ord, S. 23. 2) om Gud, S. 26. 3) om Mennesket, S. 32. 4) om Christi Gjerning, S. 34. 5) om Troen, S. 35. 6) om Retfærdiggjørelsen, S. 36. 7) om Naaben, S. 37. 8) om Boden (Skriftemaal og Absolution), S. 41. 9) om Sacramentet, S. 43. 10) om de sidste Ting, S. 50. 11) om Kirken, S. 51. Slutning, S. 57.	
2. De afvigende Lærdomme i den græske Kirke	59.
1) Artiklen om Gud, S. 61. 2) om Daaben, S. 62. 3) om Nabveren, S. 62. 4) om Kirken, S. 52. Nestorianerne	63.
Monophysiterne	63.
Maroniterne	63.
Raskolnikerne	63.
Duchoborzerne	64.
De unerede Grækere	64.
3. Reformerte Afvigelser	65.
1) Artiklen om Gud, S. 65. 2) om Christi Person, S. 69. 3) om Naaben, S. 73. 4) om Christi Gjerning, S. 78. 5) om Daaben, S. 79. 6) om Nabveren, S. 80. 7) om Negleembedet, S. 87. 8) om Kirken, S. 88. Slutningsbemærkning, S. 89. Den engelsk-biskoppelige Kirke	91.
4. Arminianerne	94.
5. Socinianerne	96.
(Apotastilere, Nationalister, Lysvenner, Dypst-katholiker.)	98—99.

Afsigeller hos:

6. Mennoniterne 100.
7. Baptisterne og Neobaptisterne 103.
8. Døvælerne 105.
9. Svebenborgianerne 107.
10. Irvingianerne 109.
(Plymouthbrødre eller Darbyster) 111.
11. Mormonerne 112.
(Shakers) 113.
12. Gelskabet til Guds Folks Samling i Jerusalem 114.
13. Brødrevenigheden 116.
Slutningsbemærkning: Unerede Kirker 121.

- Den rene Læres høje Betydning for det christelige Liv 122.
1. Til den rene Lære om Guds evige Udvalgelse 125.
 2. — — — om Ordet 129.
 3. — — — om Daaben 134.
 4. — — — om Nadveren 138.
 5. — — — om Christi Person 141.
- Luthers Advarsel imod falsk Union 144.

- Kort Afkuds af de vigtigste falske religiøse Retninger 148.
1. Den katholiserende Retning 149.
 2. Den ortodoxistiske Retning 150.
 3. Den pietistiske Retning 150.
 4. Den hernhuuscerende Retning 152.
 5. Den methodistiske Retning 153.
 6. Den mystiske Retning 156.